

כאמ"ל קרן לו שגן נערי... (מלך שמואל...)

מראי מקומות לעיון
בדף היומי

כאמ"ל קרן לו... (שירי הלן דוד...)

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"י

מיסודה של עמותת "משולי ערימות"
רחוב שאגת אריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

גליון מספר 525

הוציאה לאור מנחם מנדל
הר"ד אברהם אליעזר מרקוביץ שלישיא לונדון

לע"פ הר"ד צבי בתר"ר מורכבי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, כא כסלו התשע"ה. מסכת יבמות דף ע - דף פז

פרק הערל

א מתני' הערל, פירש רש"י בד"ה הערל, כהן שמתו אחיו מחמת מילה. וביאר הריטב"א, דאף על גב דאטור לו למול מכל מקום הווי ערל, משום דערלות באונס מעכבת, וכן דעת תוס' ד"ה הערל. אולם התוס' ישנים ותוס' הרא"ש והריטב"א סברי, דבכהאי גוונא שהוא אנוס ומסוכן, אין מצווה למול ומשום הכי לא חשיב ערלה למיפסליה. ולכך כתבו בתוס' ישנים בשם רבינו תם, דאירינין במשומד לערלות. אבל הריטב"א כתב בשם רבינו תם, דמתניתין איירא בערל שלא נימול מפני פחד המילה, שראה שמתו במילה, וערלות באונס לבו היא. והרמב"ן הרשב"א והמאירי הוסיפו, או שמת לו אח אחד מחמת מילה, ולפיכך לא מל. ובתוס' הרא"ש (כאן) ותוס' בחגיגה (ד): ד"ה דמרבה, הביאו בשם רבינו תם שלא מל משום שדואג מחמת הצעב.

ב מתני' פצוע דכא וכו' ונשיהן לא יאכלו. פירש רש"י בד"ה נשיהם, בתוה"ד, דשויה חללה בביאתן שהרי נבעלה לפסול לה. הריטב"א והרשב"א הקשו, הא קיימא לן בקידושין (עו): שאין חללה אלא מאיסורי כהונה. והריטב"א כתב בשם אחרים דאינה אוכלת משום דשויה זונה בביאתן (וכן כתב המאירי בשם תוס'). והקשה, דדוקא גבי חייבי לאוין דהוי זר אצלה מעיקרא פסיל בה לתרומה, והכא לא הוי זר אצלה מעיקרא. וכן הוכיח הרשב"א מדלא מנינן לה לעיל (סח). בברייתא דבן תשע וכו' דמני לכל הפסולין בביאה. ותירצו הרשב"א והריטב"א, דלמאי דאמרינן לקמן (עה). דמתניתין במחלוקת שנויה ורבי אלעזר היא, אתי שפיר, דהא לדידיה אפילו פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה וכדלעיל (סא). וכל שכן זו דקיימא בלאו. עוד תירצו, דמתניתין כר' מתיא בן חרש לעיל (סא); שאפילו הלך בעלה להשקותה ובא עליה בדרך, עשאה זונה. דהיינו דלא בעינן זר אצלה מעיקרא, ואם כן מתניתין דלא כהילכתא. עוד תירצו, דכל מה דבעינן זר אצלו מעיקרא היינו דווקא בפסולים דאינם פסולי קהל כגון מחזיר גרושתו. והתוס' ישנים תירצו, דפצוע דכא

כיון שנשתנה גופו חשיב כמו זר מעיקרא.

ג תוס' ד"ה מה תושב, וא"ת וכו' נילף בהאי ג"ש דלילקי. הקשה הערוך לנר, דבפסח עצמו לא ידעינן דלוקה על טומאת עצמו אלא מהקישא דמעשר כדאיתא פסחים (כד). ודבר המלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בגזירה שוה בקדשים כדאיתא בזבחים (מט). ותירץ, על פי מה שכתב תוס' לקמן (בעמוד ב') ד"ה דפסח (בסוה"ד), דילפינן ממעשר דגן דהווי חולין. אולם הקשה, הא פסח גופא לא איתקש למעשר, דהא לא הוזכר בקרא דמעשר. אלא דילפינן לה מבכור דכתיב בהאי קרא, ומקישא דזאת התורה דהוקשו כל הקדשים, כדאיתא בתוס' (שם). ואם כן, היאך נילף מינה תרומה, הא הוי דבר הלמד בהיקש דאין חוזר ומלמד בגזירה שוה, כדאיתא בזבחים (שם). ותירץ, דקושיית תוס' למאן דאמר (שם) דבתר למד אזלינן, והכא הלמד הוא חולין.

ד תוס' ד"ה איש, בתוה"ד, ומ"מ איצטריך למיכתב ערל בפסח וכו' לא הוה מרבינן ליה מאיש איש. וכן תירץ הריטב"א, והוסיף, דהוה דרשינן "איש איש" לדרשא אחריתי. אי נמי דברה תורה כלשון בני אדם. עוד תירץ, דהוצרכה התורה לכתוב ערל בפסח בפירוש, על מנת שלא נאמר שידחה את הערלות ברוב ציבור כמו שדוחה טומאה. והתוס' חגיגה (ד): ד"ה דמרבה דחה האי שינויא, דהא ריבויא דערל כטמא ילפינן מקרא דטומאת צרעת וזיבות, ואיתא בפסחים (סז). דלא דחי אלא טומאת מת בלבד.

ה שם, בא"ד. הקשה המהרש"א, נילף מערל דכתיב בפסח גופיה דדינו כטמא. ותירץ, דלא משמע ליה למיגמר מיניה לעלמא דערל כטמא, אלא מריבויא ד"איש איש" בלבד, דמשמע שאיש ערל כאיש טמא.

ו תוס' ד"ה מה לפסח, בתוה"ד, דבפסח איכא כרת לאוכל בטומאת הגוף וכו'. הקשה המהרש"א, אמאי הוצרכו לפרוך מאוכל בטומאת הגוף, והא שפיר איכא למיפרך גם מאוכל בטומאת עצמה, דבפסח איכא לאו וחייב מלקות, אבל בתרומה לית בה אלא עשה דבשעריך תאכלנו, וכמו שכתבו התוס' לעיל ד"ה מה תושב.

הדרה היוזמי

דף ע"ב

(ז) גמ', מחוסר מעשה ומעשה בגופו. ביאר החכמת מנוח, דכוונת הגמ', דאף אי נאמר דאונן נמי מחוסר מעשה של קבורת המת. מכל מקום אכתי לא דמי, דבערל הוי מחוסר מעשה בגופו.

(ח) גמ', כל בן נכר לא יאכל בו למה לי. הקשה הערוך לנר, אמאי שביק "בו" דובל ערל דאיירי ביה, ומקדים להקשות מ"בו" דבן נכר. ותיריך, דסידרייה דקרא נקט ואזיל, ובקרא מקדים בן נכר לערל. ובאמת בהגהות הב"ח (אות א') וכן המוהרש"ל לקמן (עא). הגיהו והפכו את סדר הפסוקים.

(ט) תוס' ד"ה אלמא, והא דאמר בפ"ק דקידושין דעבד עברי גופו קנוי וכו'. והריטב"א תירץ, דעבד עברי אינו קנוי קנין גמור, דהא יוצא בגירעון כסף ובשש ויובל, מה שאין כן עבד כנעני שיוצא רק מדעת האדון. והרשב"א הוסיף דמשום הכי אשה נמי נחשבת קנין גמור, דהא יוצאת רק מדעת הבעל ואין לה יציאה אחרת. נולכאורה דבריו צרכים עיין, דהא אשה יוצאה במיתת הבעל, ואינו יכול להורישה, מה שאין כן עבד כנעני.]

(י) בא"ד, בתוה"ד, וא"ת דמשמע דמטעמא דקני ליה רביה יש לו ליפטר. כתב הערוך לנר דיש להקשות קצת, לפי מה שכתבו תוס' בתחילת דבריהם דאין עבד עברי קנוי לגמרי לרבו, והרשב"א (עיין באות הקודמת) הוסיף דהא יוצא בשש וביובל. נימא דהווי כמו חצי עבד וחצי בן חורין, דאיתא בפסחים (פח.). דלמשנה ראשונה אינו אוכל לא משל עצמו ולא משל רבו. ותיריך, דליכא לדמויי לחצי עבד דאם כן, מאי פריך מתרומה, דלמא בתרומה אינו אוכל מחמת צד בן חורין, ובפסח אינו אוכל מחמת צד עבדות.

(יא) בא"ד, בתוה"ד, ואפילו למאן דאמר רשות מכל מקום שרי לאכול פסחו והכא כתיב לא יאכל בו. והרמב"ן והרשב"א תירצו, דיש לפרש דמה שהקשתה הגמ' מהא דכתיב לא יאכל בו, ולמאן דאמר דנשים רשות וכן עבד כנעני, היינו שאינו חייב לאכול, הא עבד עברי חייב בו כיון דלא קני ליה רביה קנין גמור. וכל שכן למאן דאמר נשים בראשון חובה.

(יב) בא"ד, בסוה"ד, דאי הוי קני ליה רבו לא היה אוכל אלא וכו'. כתב המהרש"א, דמכל מקום השתא דלא קני ליה רבו, אין לפרש דלא יאכל היינו בהמנאת רבו כעבד כנעני, משום ד"לא יאכל בו" משמע, דלא יאכל בו כסתם אוכלין דהיינו בהמנאת אחרים. אולם ציין לראב"ד (פ"ט מקרבן פסח ה"ז) דלמסקנא אתא קרא ד"לא יאכל" לתושב ושכיר ישראל שלא יאכל בהמנאת רבו, וכתב המהרש"א, דצריך לומר, דאתי נמי לאפנויי משום דלהא לא איצטריך קרא.

(יג) [תוס' ד"ה אף, בלא גזירה שוה הוה מצי למיפרך וכו'. לכאורה יש לומר, דלא מצי למיפרך לילף מדאיתקש וכו', דליתסר אונן בתרומה, דהא אית לן לדרשא ד"וכל זר" ורות אמרתי לך ולא אנינות. ומה שהקשתה הגמ' כאן, היינו רק משום דאי ילפינן מגזרה שוה, אקשינן ומה ראית כו'. (א.ל.).]

(יד) תוס' ד"ה שכן מעשים כרותים, הוה מצי למימר שכן נכרתו עליה י"ג בריתות. כתב הערוך לנר, דאולי יש לומר דפירכא זו לא שייכא אלא לענין המילה עצמה, לומר שהמילה גדולה שנכרתו עליה י"ג בריתות.

אבל הכא דאיירי לענין הפסול דערלות לא שייך לומר כן דהא אעבירה דערלות לא נכרתו י"ג בריתות.

(טו) תוס' ד"ה דפסח, בתוה"ד, וא"ת ושאר כל הקדשים מנלן דכל הקדשים אסורים לאונן. המצפה איתן תירץ, דבתורת כהנים (ספרא צו פרשה ג) דריש לה בקרא ד"הכהן המחטא אותה יאכלנה", פרט לאונן וטמא שאינן ראויין לחיטוי.

(טז) גמ', בו מילת זכרים ועבדיו מעכבת וכו'. הקשה המהרש"א, ד"בו" לא כתיב אלא בעבדים, ומנלן למילף לזכרים. ותיריך, דגמרינן לקמן (עא.) גזירה שוה "אז אז" ליתן את האמור של זה בזה. ואף לר' אלעזר דאין מילת עבדים מעכבת, שפיר אפשר למילף למילת זכרים באם אינו ענין, דהאי "בו" דכתיב בעבדים מיותר.

דף עא ע"א

(א) גמ', ואין המרת דת פוסלת במעשר. הקשה הרשב"א, אמאי לא אמרינן אין המרת דת פוסלת בתרומה. ותיריך, דמקשינן תרומה לפסח מגזירה שוה דתושב ושכיר דכל היכא דאיכא לאקושי תרומה לפסח מקשינן, והיינו דלא כמבואר בתוס' ד"ה ואין, דאין המרת דת פוסלת בתרומה.

(ב) גמ', לאתווי ערבי מהול וגבעוני מהול. הקשה הרשב"א, דתיפוק ליה מ"בן נכר" שנתמעט אף שהוא מהול ומאי שנא ערבי וגבעוני. ותיריך, דהוה אמינא דדוקא ישראל משומד, שהוא יותר גרוע מגוי גמור כיון שהיה ישראל והתנכר.

(ג) גמ', אלא לאתווי גר שמל ולא טבל. הקשה הריטב"א, הא כיון דעל כרחק סבר דאינו גר עד שימול ויטבול, במאי חשיב לגר, הא אכתי הוא גוי גמור הוא, ואף שכבר מל מאי שנא מערבי מהול. ותיריך דאיהו שאני כיון שמילתו היתה לשם יהדות. והרשב"א הוסיף, דאף שעדיין לא נגמר גירותו מכל מקום כבר התחיל ונכנס קצת בדת יהודית, דאינו מחוסר אלא טבילה. ותוס' הרא"ש כתב, דסבר כר"א דלא היתה טבילה לאבותינו בקבלת התורה. ואדרבא מה שעכו"ם שמל ולא טבל אינו גר, ילפינן מהכא דמיעטיה מפסח. נוכן כתבו התוס' לעיל (מו.) ד"ה כי איתא. [ולסברת הרשב"א יש לומר, דאף שלא טבל אינו גוי גמור. מה שאין כן לשיטת התוס' הרא"ש, כיון שנתרבה הכא בפסח דאינו גר, הרי אין בו גירות כלל.] ובשו"ת חתם סופר (או"ח קטז) רצה לומר, שיכול למול לישראל, ובדאי שכל ספיקו דוקא לשיטת הרשב"א. ובשו"ת אבני נזר (יו"ד שנ"א) כתב, דיש לומר שחייב לשמור שבת, ותלה זאת בכך שישראל במרה קודם שטבלו כבר שמרו שבת, עיין בדבריהם.

(ד) גמ', אין לי אלא מילת זכריו בשעת עשיה, ועבדיו בשעת אכילה, מנין ליתן את האמור של זה בזה וכו'. קשה, אמאי בעי קרא לעבדיו בשעת עשיה, תיפוק ליה, כיון שאינו ראוי לאכילה אינו ראוי להקרבה. וכמו שכתב רש"י בפסחים (סב.) ד"ה ערל וטמא, לענין הערל עצמו דאינו ראוי להקרבה משום שאינו ראוי לאכילה, אף דלית ביה מיעוט מהקרבה. וצריך לחלק על פי התוס' פסחים (סט:): ד"ה האי שכתבו, דערל חשיב שלא לאוכליו, כיון שמחוסר מעשה בגופו. והשתא ניחא, דלענין מילת עבדיו אין זה חסרון מעשה בגופו, ולא יחשב שלא לאוכליו, כיון שיכול

למולן בין שחיטה לאכילה. (א.ג.א.)

(ה) גמ', אלא זכריו דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשיה היכי משכחת לה. הקשה הערוך לנר, דמשכחת לה לדעת רבי שמעון בן אלעזר לקמן (עב): דאפשר למול מילה שלא בזמנה בלילה, ובאופן שנולד בבין השמשות של ערב שבת, וחל שמיני שלו בשבת של ערב הפסח. דבשבת אין יכול למול, ואם כן ליתנהו בשעת עשיה. ובלילה דהוי שעת אכילה הוא ראוי למול ומעכב. ואף שגם בלילה אין ראוי למול דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יום טוב, מכל מקום כיון דבפסח שני דליכא יום טוב שייך שפיר, והרי ילפינן גזירה שוה "אז אז". ותירץ, דעדיפא מינה משני.

(ו) גמ', שם. הקשו היעב"ץ והחשק שלמה, דמשכחת לה בהנהו דאמרינן בשבת (קלה). דכל שאין אמו טמאה לידה כגון יוצא דופן וטומטום שנקרע ונמצא זכר, אינו נימול לשמונה אלא ליום אחד. ואם כן שפיר משכחת לה [כגון שנולדו בין עשיה לאכילה]. ותירץ היעב"ץ, דכל הנהו דנמולים ליום אחד אינם ערלים גמורים, ומשום הכי עדיפא טפי לאשכוחי בערלים גמורים. והחשק שלמה תירץ, דבן הנימול לאחד אינו מוטל על אביו יותר משאר ישראל, ולהכי אינו מעכבו מאכילת הפסח, כמו שאינו מעכב את הבית דין. וכתב בטעם הדבר, דהא דמצות מילה מוטלת על האב ילפינן בקידושין (כט). מקרא ד"כאשר צוה אותו אלוקים" והתם איירי במילת שמיני.

(ז) גמ', שם. הקשה המלא הרועים, דמשכחת לה במשוך, שבשעת עשייה עדיין לא חיפתה ערלתו את רוב העטרה, ורק לאחר מכן בשעת אכילה חיפתה. ותירץ, דלקמן (עב). מסקינן דמשוך אינו אלא מדרבנן. אולם הקשה, למאן דאמר שנולד כשהוא מהול אין צריך הטפת דם ברית, אי נמשכה ערלתו לאחר מיכן צריך למולו מדאורייתא כמבואר בתוס' לקמן (עב). ד"ה ומדבריהם, ואם כן משכחת בגוונא שנמשכה ערלתו לאחר עשיית הפסח ולפני האכילה.

(ח) גמ' אמר רבא ותסברא וכו' והאי לאו בר מהילא הוא. המשך חכמה (בראשית פ"ג ג) פירש, דערלה שלא בזמנה קודם ח' אינה ערלה, וכן פשיטא לירושלמי (יבמות פ"ח ה"א) וכן פסק הרמב"ם (פ"ה מתרומות ה"ז). ודוקא קודם שמונה דלא הוה כיוצא בו בר מילה בשום מקום. אבל בלא זה אף טומטום שאינו מחוייב ליקרע ולימול, מקרי ערל כמו שכתבו תוס' לעיל (ע'). ד"ה הערל. ומה שערלה פוסלת היינו משום דמאיסה, אבל כיון שלא הגיע זמנה למול אין בה מיאוס.

(ט) גמ', דיהבינן ליה כל שבעה. הקשה הערוך לנר, למתבאר מסוגיין דאם מעוכב מלמול על ידי אונס אין מילת זכריו ועבדיו מעכבתו, לעולם לא משכחת מילת זכריו ועבדיו שמעכבו, דהא בשעת אכילה לעולם הוא אנוס דהוי יום טוב ולילה ואין ראוי למול אז. וכתב דאין לומר, דכיון שהיה ראוי למול ביום ולא מל, תו אינו יכול לאכול. דדוחק לומר דמן התורה קנסינן ליה. ועוד, דבגוונא דשלמו המעת לעת של הז' ימים בליל יום טוב, יהיה מותר לאכול, ולא תעכבו מילת זכריו. דהא לא יכול היה למולם ביום. ולא נזכר בפוסקים שחילקו בזה.

(י) תוס' ד"ה שאני, לא גרס שאני וכו' דהיינו דבר שאין בו ממש. כתב הערוך לנר, דעל פי מה שכתבו התוס' בשבועות (כ). ד"ה שלא, לחלק

דדוקא לענין שינה אמרינן כן, משום דשינה עצמה אין בה ממש, אם כן הכא גרס שפיר שאיני.

(יא) תוס' ד"ה והני, בתוה"ד, ואין להקשות מכל ערל וכו'. והתוס' הרא"ש הוסיף, דהא חוינן מקרא ד"וכל ערל" דלישראל נמי קרינן ערל.

(יב) בא"ד, ההוא לא איצטריך אלא לישראל. ביאר התוס' הרא"ש, דמהתם אין להוכיח, דהתורה אמרה את הדינים לישראל, שמי שלא מל לא יאכל.

דף עא ע"ב

(יג) רש"י ד"ה והתני לודאה. שם חכם. והיעב"ץ כתב דשמא מלוד היה, וכההיא דעירובין (נג). גבי גלילאה. נובדעת רש"י שלא רצה לפרש כן אפשר לומר דהתם בעירובין איתא בר גלילאה ומשום הכי משמע שבא מהגליל. אבל הכא דכתיב רק לודאה לבד לא משמע שבא מלוד. (א.ל.). (יד) גמ', ואיתפח בינו וביני. כתב הרש"ש, דצריך לומר דדוקא כשאיתפח מבעוד יום שהיה ראוי למול, אבל אם איתפח רק בלילה אינו מעכב דלא קרינן ביה "המול לו כל זכר ואז וגו'".

(טו) גמ', שהיו אביו ואמו חבושים בבית האסורים. הקשה הערוך לנר, אמאי הוצרך לאוקמי הכי ולמימר דשחט שלוחן עליהן, ולא אוקים בפשטות שהקטן היה חבוש בבית האסורין, ולא הניחו לאביו למולו עד לאחר עשייה. נאולי יש לומר, דלא שכיח שיחבשו תינוק בן ח' ימים לבדו. (א.ל.).

(טז) גמ' שם. כתב היעב"ץ, דהא דנקט אמו אף שהיא אינה מצווה למול, מכל מקום היא צריכה לעשות לו דרכי רפואה, ומרחץ שלא יסתכן. ואם אין מי שיתעסק ברפואתו אחרי המילה אין מליץ אותו. וכתב, דכן צריך לומר נמי באביו, דלולא זה הא בית דין וכל ישראל מחוייבים למולו. או דאיירי באופן שאין בית דין.

(יז) גמ', כגון טומטום שנקרע ונמצא זכר ביני וביני. הקשה הרשב"א, הא אפשר למיקרעיה מצפרא ואם כן הוי בר מיקרע ומימהל בשעת אכילה. ואי נימא דאביו אינו בקי למיקרעיה, והוי כחבוש בבית האסורים. בכל ערל אם אין אביו יודע למולו לא יעכב. ותירץ, דבכל מילה אף אם אין אביו יודע למולו לא הוי כבית האסורין, דיש הרבה בקיאים בכך. אבל למיקרע טומטום אין הרבה בקיאים, ומשום הכי חשיב לאו בר מימהל ואינו מעכבו.

(יח) רש"י ד"ה חבושין, בתוה"ד, ומצות מילה מוטלת עליהם. הקשה הערוך לנר, אמאי הוצרך רש"י לכך והא אדרבה אם אין מצות מילה מוטלת עליהם כל שכן שלא תעכב העשיה. עוד הקשה על המשך דבריו, והם אינן יכולין לעשות את פסחן. הא היה לו לומר והם וכו' למול את בנם. ותירץ, דאתי לתרץ אמאי לא מעכבת מילת בנם אף שהם אנוסים, הא מכל מקום, כמו שעשו שליח לשחוט את פסחן כן יכולים לעשות שליח למול את בנם. ומשום הכי פירש שמצות מילה מוטלת עליהם, דהיינו דמצוה בו יותר מבשלוחו כדאיתא בקידושין (מב.). ומשום הכי אינו מצווה לעשות שליח לזה, כיון שסבור שיהיה שהות ביום למול בעצמו לאחר שיצא מבית האסורין, ובמילה שלא בזמנה יכול למול בעצמו אפילו לאחר יום טוב.

הדרה היוזמי

כמו ליוצאי מצרים. ו"שנית" לרבווי לציצין המעכבין. ואם כן אדרבא אתי שפיר המשך דברי הגמ', דלאחר שנדחו דברי רב דילף מיהושע, המשיכה הגמ' לשאול מאי טעמא לא מלו במדבר. דאי דרשינן כרב הרי מלו וכקושיא דלעיל. אמנם כל זה לגירסת הר"ח. ואין להקשות אגירסת רש"י, דאין דברי התוס' דיוצאי מצרים פרעו עצמם מוכרחים. דכבר כתב הרמב"ן דכל מצות פריעה ניתנה דוקא ליהושע, ואף אי למשה היינו שיקבלוהו בערבות מואב. ושפיר יכול רש"י ללמוד כדבריו. או כשיטת הראשונים לקמן אות כו.

כד) בא"ד, בתוה"ד, ובפרקי דר' אליעזר משמע שמלו וכו'. והרשב"א תירץ, דמדרשי אגדה סברי דמעמד הר סיני קודם נויפתן היה והיו מלין עד שעת נויפתן, וכמאן דאמר לקמן (עב). דלא מלו מחמת שלא נשבה להם רוח צפונית משום דנופין היו.

כה) תוס' ד"ה מאי טעמא לא מהול (השני) ואם תאמר ואיך היו אוכלים קדשים וכו'. הרמב"ן והרשב"א והמאירי תירצו עוד, שהיו אוכלים בשר צבי ואיל שלא נאסר, כדאיתא בחולין (יז.). והרישב"א לקמן (עב): כתב, דיתכן שלא היו אוכלים בשר. ונדעת תוס' והרמב"ן ורשב"א דפשיטא להו שאכלו בשר, אפשר לומר מקרא דבמדבר (יא, כב) "הצאן ובקר ישחט להם וגו'" דמשמע שאם באמת היה נשחט להם היו יכולים לאכלו. (א.ל.).

דף עב ע"א

א) גמ', ואיבעית אימא משום דלא נשיב להו רוח צפונית. הקשה המלא הרועים, הא איתא להלן שבחצות לילה נשבה להם רוח צפונית, ואם כן לר' אלעזר בר' שמעון דסבירא ליה להלן, דמילה שלא בזמנה כשרה גם בלילה לימהלו בחצות. ותירץ, דאפשר דלדידיה הטעם שלא מלו משום חולשא דאורחא, וטעמא דרוח צפונית מהני לרבנן. עוד תירץ, דהסכנה אינה דוקא ברגע המילה, דהא מרחיצין את הקטן ביום ג' מפני הסכנה (וכבר כתב כן הרישב"א שביאר הטעם דלמאן דאמר משום חולשא דאורחא לא היו יכולים למול, משום שעל פי ה' יחנו ועל פי השם יסעו, ושמא לא תספיק המילה להרפא, דהיינו דהסכנה לא בשעת המילה בלבד אלא גם לאחר מיכן). עוד תירץ, דמשמע שרק בחצות נשבה הרוח ומיד פסק, ומי מצו מכווני.

ב) גמ', כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית. כתב הרישב"א, דלאו דוקא ארבעים שנה, אלא רק משנה שניה שהוקם המשכן, והוקמו הדגלים שמאו היו נוסעים וחונים והוה להו חולשא דאורחא ואיבודור ענני כבוד. אולם הרמב"ן והרשב"א כתבו, דלמאן דאמר דמשום ענני כבוד, הוה משעה שיצאו ממצרים. [ועוד עיין לקמן אות ו' בדברי הערוך לנר].

ג) גמ', דלא נבדור ענני כבוד. הקשה הרישב"א, וכי לא היה הקב"ה יכול להשיב רוח צפונית ולא ליבודור ענני כבוד, וכשם שלא נצחה הרוח את עשן המערכה, כדאיתא באבות (פ"ד מ"ז). ותירץ, דלא רצה הקב"ה לעשות נס שלא לצורך, כיון דדינא דאורייתא דאפשר להשהות להאי מילה. וכל שכן דלאחר שהיו נופין לא היו ראויים לעשות עמהם נס זה. **ד) גמ' שם, הקשה היעב"ץ,** הא איתא באבות (פ"ד מ"ז). שלא נצחה

(ט) בא"ד, בתוה"ד, ושחט שלוחן עליהם. הקשה בהגהות המהרש"ם, הא בפסח בעי שליחות, וכל היכא דאיהו לא מצי עביד שלוחו נמי לא מצי עביד. [וצריך עיון מדוע הווי לא מצי עביד הא כל מה שמעכב אינו אלא כמו אריא דרביע עליה וכי האי גוונא מקרי לא מצי עביד].

כ) גמ', בעשרה לא מהילי משום חולשא דאורחא. לכאורה צריך עיון, איך נאמר טעם זה למאן דאמר לקמן (עב). דבמדבר לא מהול משום דלא נשבה רוח צפונית, הא איהו לא סבירא לה. ועוד, דהכא ליכא למימר לטעמא דיליה, דהרי כשעלו מן הירדן שפיר נשבה רוח צפונית, דלא היו נופין. ולטעמא דענני כבוד נמי לא שייך, דכבר נסתלקו במיתת משה. ויש לומר, דביאור הטעם דחולשא דאורחא דהכא, היינו דמי שנחלש מחמת טלטולי הדרך סכנה היא למילה. ומה שנחלקו שנחלקו, היינו בגוונא דעצם המילה תהיה לאחר שנחו מטורח הדרך. ולמאן דאמר משום טירחא דאורחא היינו משום שחששו למול כיון דלא ידעו מתי שוב ייצאו לדרך, שמא יהיה בתוך ג' ימים לאחר המילה. ומאן דפליג עליה סבר דאף דודאי אי היו יודעים שייצאו בתוך ג' ימים למילה, אסור להם למול, וכדאיתא בנדרים (לא:): גבי משה רבינו, שלא מל את בנו משום דאמר אמול ואצא סכנה היא. אבל איהו לא חייש לספיקא דאדרבא נימא משום דמלו לא יצום ה' לנסוע עד לאחר ג' הימים, ואם יצום הרי בודאי שלא יזוקו. (ח.ו.).

כא) גמ', לא ס"ד דכתיב ויעשו את הפסח. הקשה הרשב"א, דלמא אותם שלא נגזרה עליהם גזירה כגון יתרים על שישים ופחותים מעשרים, או הנהו שלא נטמאו במלחמה שהיו פחותים מבני עשרים, [עיין באות הבאה]. ותירץ, דעדיפא מיניה אקשינן, דאף למאי דסבירא ליה שרוב הקהל נטמאו, מכל מקום עושין בטומאה.

כב) רש"י ד"ה הזאה אימת עבוד, בתוה"ד, שרוב ציבור טמאי מת היו, שנטמאו באבותיהן שכל יוצאי מצרים מתו במדבר. הקשו הרמב"ן, הרשב"א והרישב"א, דמשמע מדבריו שהבנים קברו את אבותיהן, והא תניא בירושלמי תענית (פ"ד הי"א) שהם קברו את עצמן, שהכרוז יוצא ואומר צאו לחפור צאו לחפור. ותירצו, דמכל מקום אי אפשר שלא האהילו החיים על המתים. עוד פירשו באופן אחר, שהיו טמאים מהרוגי העמים שנלחמו בהם ונצחום בסיוחן ועוג ומדין, דמטמאו במגע ומשא כדלעיל (סא:).

כג) [תוס' ד"ה מאי טעמא לא מהול (הראשון) משמע דלא מהול כלל וכו'. לכאורה לדברי התוס' לקמן ד"ה מאי (השני) דיוצאי מצרים פרעו מילתם לאחר קבלת התורה. מה דילפא הגמ' לעיל שפרעו בימי יהושע היינו לאלו שמלו במדבר. ובעל כרחך שמלו, אם כן איך אומרת הגמ', ובמדבר מאי טעמא לא מהול, וכמו שדייקו התוס' דלא מהול כלל, הרי בוודאי מלו. (י.ו.) ואולי יש לבאר דתוס' שכתבו דעל כרחך יוצאי מצרים מלו כדי לאכול בקדשים, סברי כגירסת הר"ח בתוס' לעיל ד"ה בקונטרס. ולשיטתו פרכה הגמ' הלימוד מיהושע לענין פריעה. (ואין להקשות אם כן מהיכא ילפינן לדין פריעה, דהא כתבו התוס' לעיל ד"ה לא ניתנה וכו' דדין פריעה מהלכה למשה מסיני.) ועתה יש להקשות לשיטת הר"ח, מאי טעמא בעינן למילף לעיכוב ציצין המעכבין את המילה, גם מ"שוב" וגם מ"שנית". ויש לומר, דביאר "שוב" לשוב לקיים מצות מילה לדור המדבר,

הדר הדרמי

הקידושין לפוסלה מתרומת בית אביה.

(יא) **גמ'**, וגר שנתגייר כשהוא מהול וכו'. כתב הרש"ש, דדוקא נקט כשהוא מהול, דאי לאו הכי לכולי עלמא אין נימול אלא ביום, דהא המילה מכניסתו לברית, משום דאינו גר עד שימול ויטבול. וכהא דאיתא לעיל (מו:): לענין טבילה, דאין מטבילין גר לבילה. אבל כשהוא מהול כיון שאינו צריך מילה, והטפת דם ברית אינה אלא למצוה בעלמא, מהני לר' אלעזר בר' שמעון גם לבילה.

דף עב ע"ב

(יב) **גמ'**, אלא דכולי עלמא משוך דרבנן. כתב הריטב"א, דהוא הדין דהוה מצי למימר דכולי עלמא משוך דאורייתא, ופליגי בה כדפליגי בקטן שעבר זמנו שהוא גם דאורייתא. אלא נקט הכי, כיון דהכי סבירא ליה דמשוך דרבנן. והרשב"א כתב, דלא בעי למימר דכולהו דלא כרב הונא, לכך לא אמר דכולי עלמא משוך דאורייתא.

(יג) **גמ'**, ואפילו למאן דלא דריש וא"ו, וא"ו וה"י דריש. הרשב"א הביא דרבנינו חננאל פירש, דקאי לענין מילה, על וא"ו ד"וביום" וה"א ד"השמיני". והקשה עליו, דאם כן איך אמרינן דכולהו דרשי לה לומר שגם נימול שלא בזמנו נימול ביום, הא ר' אלעזר בר' שמעון פליג. ועוד, מאי קאמר, מר סבר דרשינן וביום, ומר סבר לא דרשינן, כי הא וכו'. דנמצא דנחלקו ביום השמיני כי הא דנותר, והרי אמרינן השתא שוביום השמיני כולהו דרשי. ומזה הכריח כפירוש רש"י ד"ה ואפילו וד"ה וא"ו, דכוונת הגמ' דר' אלעזר בר' שמעון דלא דריש וביום השמיני, מכל מקום לגבי נותר דריש.

(יד) **גמ'**, תנייה בתלתא יומי וסברה בתלתא ירחי. כתב היעב"ץ, דאתא לאשמועינן כהא דאמרינן בשבת (סג.), דליגמר איניש והדר ליסבר.

(טו) **גמ'**, אמר רבי אלעזר ערל שהזה הזאתו כשרה. הקשה הערוך לנר, אמאי נקט לשון דיעבד, וכן להלן בברייתא, ולא נקט לשון מותר להזות לכתחילה, דהא ילפינן לה מטבול יום דמותר לכתחלה. וכתב, דאולי כיון דמיייתי להלן מעשה שהכשירוהו חכמים, והתם היו מסופקים קודם עד שהכשירוהו, להכי נקט לשון דיעבד. וכתב, דיש לומר דלהכי מיייתי האי מעשה, דאם לא כן מאי קמשמע לן כלל בהאי מעשה.

(טז) **גמ'**, אנן לנגיעה קאמרינן. ואף דאיירינן לענין פסול הזאה, כתב המאירי, דהזאה דאמרינן הכא נגיעה היא, דעיקר הענין הוא דאין דנין על איסור אכילה.

(יז) **גמ'**, אטו אנן לאכילה קאמרינן לנגיעה קאמרינן וכו'. המהרש"א כתב דאין לפרש דהילפותא לערל מטבול יום, דאיכא למיפרך מה לטבול יום דמותר במעשר, אלא ילפינן נגיעה דפרה מנגיעה מנגיעה דטבול יום (עייין בדבריו). [ולכאורה צריך עיון, מה שייך ללמוד דיני הכשר הזאה דפרה, דאמנם הווי על ידי נגיעה, אבל לא דין טומאה וטהרה. מנגיעה, שאינו דיני איסור והיתר אלא דיני טומאה וטהרה. ונראה לבאר על פי מה שכתב האחיעזר (ח"ב סי' מ', ב') דיש לפרש, דהאיסור ד"בכל קודש לא תיגע", אינו על הבאת הטומאה לטהור, אלא על עצם נגיעת הטמא בתרומה או בקודש. (וכעין איסור טמא לבא במקדש). ולפי זה בטומאה נמי איכא דיני איסור והיתר. ושפיר ילפינן כמו שמצינו שמותר לטבול

הרוח את עשן המערכה, ואיך יכלה לנצח ענני כבוד. ותירץ לפי מה שאמרה הגמ' ביומא (כא:): דעשן המערכה אזיל ואתי כדיקלא, ואי היו ענני כבוד ככהאי גוונא לא שפיר הוא.

(ה) **רש"י** ד"ה רוח צפונית, בסוה"ד, וחמה זורחת. וד"ה לא נשבה, ביום ולא זרחה חמה עליהם. וד"ה ואיבעית אימא, בסוה"ד, ולא היתה חמה יכולה להכנס. מהרש"ל על רש"י ד"ה ואבעית נראה שפירש, שהמרפא הוא הרוח צפונית, אלא שאינה מנשבת בלא זריחת החמה [וצריך עיון]. אבל המהרש"א פירש, שכל שהמרפא הוא השמש צדקה, וכן מבואר במאירי, דמאחר שלא היתה רוח צפונית מנשבת לא היתה החמה שולטת ואין המילה מתרפאת יפה.

(ו) **תוס'** ד"ה משום, בתוה"ד, וחשיב גנות לפי שגרמו הם דבר זה. הקשה הערוך לנר, דלכאורה הניחא לטעמא דהו נזופים, אבל לטעמא דלא נבדור ענני כבוד, עדיין אינו מיישב מאי גנות הוי. אמנם תוס' בקידושין (לו:): ד"ה הואיל כתב, דחשיב גנות כיון שעל ידי מעשיהם שהו במדבר מ' שנה. מכל מקום תוס' דידן נראה דלא סבירא ליה הכי. ותירץ, לפי מה שהקשה הריטב"א [עייין לעיל אות ב], והמהרש"א במהרורא בתרא על תוס' לקמן ד"ה נזופין שהוכיח דתלי במעשה המרגלים. איך אמרה הגמ' כל ארבעים שנה לא נשבה רוח צפונית, הא שילוח מרגלים לא הוי אלא בשנה שניה. וכן קשה לטעמא דענני כבוד, הא ענני כבוד לא הוו כל מ' שנה אלא עד מיתתו של אהרון, ואף שחזרו בזכות משה מכל מקום במיתת משה ודאי נסתלקו ואמאי לא מלו עד י"ג ניסן. אלא דמוכח, דשני הטעמים לא פליגי, ותרוויהו איצטריכו להדי, טעם דענני כבוד משום תחילת ארבעים עד שנה שניה, וטעם דענני כבוד משום סוף הארבעים אחר שפסקו ענני כבוד עד שעברו את הירדן.

(ז) **תוס'** ד"ה נזופין, בתוה"ד, ולא כמו שפירש הקונטרס ממעשה העגל שהרי מחל להם וכו'. והמאירי כתב, דאף על גב שכבר נמחל להם, ציצין נשאר בו והווי מעכבין.

(ח) **גמ'**, מדקא נסיב לה הש"ס קרא דאורייתא היא. הקשה הערוך לנר, אי הוה דאורייתא, איך אמר ר' יהודה לא ימול מפני שסכנה היא לו, והרי רק מפני סכנת נפשות דחינן מצוה דאורייתא, והכא לא הוי אלא סכנה שיעשה כרות שפכה. ותירץ, דסלקא דעתין דבהא גופה פליגי תנא קמא ור' יהודה אם הוי דאורייתא או דרבנן. ולפי זה ביאר, הא דאמרו לו והלא הרבה מלו בימי בן כוזיבא וכו'. שנאמר וכו'. דהיינו דלמה שאמר שיש סכנה, הוכיחו מימי בן כוזיבא דליכא סכנה. ועוד, דאף אם יש סכנה מכל מקום הא הוי דאורייתא, שנאמר וכו'.

(ט) **גמ'**, מאי נשיו אמו. הקשה הערוך לנר, אי הוה אמו אמאי נקט נשיו לשון רבים. ותירץ, דמשכחת שיהיה לו כמה אמהות, כגון אמו ואם אביו ואם אמו ואם אבי אביו, וכן למעלה מהם שהיו כולן בנות ישראל שנשואות לכהנים, ואין להן זרע רק הוא, שמאכיל את כולן כאחד.

(י) **רש"י** ד"ה נתקדש קדושו קידושין, ונפקא מינה וכו'. והריטב"א כתב נפקא מינה להצריכו גט, כמו שכתב רש"י בד"ה אי נימא דקדיש לגבי הצד שהוא זכר. [וצריך ביאור אמאי כאן לא כתב כן (א.ל.)]. ובספר אהל דוד הוסיף נפקא מינה, לטומטום עצמו, אם אביו כהן והוא עצמו נתקדש לישראל, דעל ידי זה נפסל לאכול מתרומה שמא הוא נקבה, והועילו

הדרה הירומי

דחלה, כתב, דהתם נקטה אגב ריהטא דהכא. עוד תירץ כתירוץ התוס' בשם הערוך, והביאו בשם הירושלמי ביכורים (פ"ב ה"א).

(ד) בא"ד, בסוה"ד, עוד פי' לשון אחר וכו'. הריטב"א דחה עוד, דהוה ליה למיתני בהדיא ואין להם פדין.

(ה) גמ', ועולין באחד ומאה. כתב הריטב"א, דבדין הוא דהוה ליה למיתני ואין עולין אלא באחד ומאה, [דהא מעשר בטל ברוב של חד בתרי מדאורייתא ושישים מדרבנן]. אלא דנקט לישנא דאידיך.

(ו) תוס' ד"ה קל, בסוה"ד, א"נ מספקא ליה אי ג"ש מופנה או אינו מופנה. הקשה הערוך לנר, מאי מספקא ליה הא להדיא איתא לקמן (עד). ד"ממנו" דפסח מופנה. וכתב, דאין לומר דמספקין למאן דאמר מופנה מצד אחד משיבין, דשמא "ממנו" דגבי מעשר אינו מופנה דמבעי ליה לכדר' אבהו אמר ר' יוחנן לקמן (בעמוד ב'), ממנו אי אתה מבטל וכו'. דזה אינו, דאי לא מספקין אלא למאן דאמר דמשיבין במופנה מצד אחד, איך פשיט מכל הנך משניות וברייתות לקמן שערל אסור במעשר, נימא דאתי כמאן דאמר דלמדין ואין משיבין במופנה מצד אחד. אלא על כרחיך דמספקין לכולי עלמא.

(ז) תוס' ד"ה ואסורים, בתוה"ד, אמאי איצטריך תו למיתני ואסורים לזרים. כתב המצפה איתן, דיש לומר, דקאי על אותן שאין זרים מעיקרא, כגון בת כהן לישראל שאינה חייבת חומש.

(ח) בא"ד, בתוה"ד, איצטריך לחצי שיעור וכו'. השיטה מקובצת בבא מציעא (נג). כתב בשם הרמב"ן, דאף דחצי שיעור אסור בכל התורה לר' יוחנן, ולריש לקיש מדרבנן. מכל מקום איצטריך לאשמועינן דהכא נמי שייך איסור חצי שיעור. וכעין זה כתבו התוס' ישנים כאן. דלר' יוחנן דמרבין לה מ"כל חלב", הוה אמינא דוקא דומיא דחלב דאיסורו שוה בכל, ולריש לקיש נמי הוה אמינא דהכא כיון דשרי לכהנים לא החמירו חכמים, קמשמע לן.

(ט) תוס' ד"ה נכסי, בפרק הזרוע והלחיים מפרש למה אמרו וכו'. הקשה הישרש יעקב, אמאי לא מייתי שהיא משנה מפורשת בבכורים (סוף פ"ג), וכדמיייתו תוס' בבא מציעא (נג). ד"ה הן. ותירץ, דאולי רצו התוס' לפרש גם לתרומה, ולהכי לא סגי ליה במשנה בבכורים.

(י) בא"ד, בתוה"ד, וקשה דבירושלמי וכו'. כתב הערוך לנר, דרש"י לקמן (עד). ד"ה ואימא יישב קושיות אלו, דחילק בין אם המעשר שני טהור, או טמא. דאם הוא טמא מותר לחללו ולקנות ממנו חלוק לחי, אבל למת אסור. וממילא אתי שפיר, דסוגיין איירי במעשר שני שנטמא, ולהכי דייקין דלחי דומיא דמת נתתי, אבל הירושלמי איירי במעשר שני טהור, ולהכי אסור לחי ולמת.

(יא) תוס' ד"ה מה, בתוה"ד, משום דבכורים גופייהו בטלים ברוב מדאורייתא וכו'. וכן כתב הריטב"א, והוכיח כן מלקמן (עמוד ב'), דאמרינן תרומה עדיפא שכן מחפ"ז וכו', ואמאי לא נקט בתרומה הני חומרי, שעולה באחד ומאה, ודבעי נטילת ידים, אלא ודאי דהוה חומרי דרבנן.

(יב) תוס' ד"ה טעונין וכו', אע"ג דתרומה נמי ילפא מבכורים וכו'. הריטב"א לקמן (עמוד ב') הקשה כן לענין ביעור, אמאי לא ילפינן תרומה מבכורים כדילפינן בחולין (קכ:). ותירץ, דבהדיא גלי קרא, דכתיב "וגם

יום ליגע, הכי נמי יהיה מותר בהזיה. ולפי זה יתיישב נמי מה שאמרו בסמוך האי תנא דבי ר' עקיבא הוא דמרבין לערל כטמא, ובתוס' חגיגה (ד:): ד"ה דמרבה פירשו, דלפי זה ערל מטמא בנגיעתו. והוא חידוש גדול, דהא כיון שאינו טמא איך יטמא. אמנם לולא דבריהם הקדושים יש לומר, דאין הכי נמי, דאינו מטמא. ואפילו הכי אסור בנגיעה כמו טמא, מדין דבכל קודש לא תיגע. (א.ג.)

(יח) רש"י ד"ה איש איש, בסוה"ד, ואפילו לנגיעה דתרומה אסור. ביאר הערוך לנר, דרש"י הוצרך להוסיף ענין זה שאסור בנגיעה, כדי שלא יקשה איך אפשר להחמיר בערל בפרה, הא איכא קל וחומר מטבול יום. ולהכי כתב דגם בנגיעה דתרומה אסור, ואם כן ליכא קל וחומר.

(יט) תוס' ד"ה שמותר, בתוה"ד, וי"ל דמה למחוסר כפורים שכן אסור בנגיעת קדשים ואיכא למיעבד ק"ו מתרוויהו וכו'. הקשה המהרש"א, דלמאן דאמר דפסולים בפרה ומותרים בנגיעת תרומה וקדשים, אכתי נימא אשה וקטן יוכיחו. ותירץ, דלא שייך למימר הכי כיון שפסולם בפרה אינו מחמת טומאה, ככל הני דנקט שפסולם משום סרך טומאה. אולם ציין לתוס' בזבחים (יז:): ד"ה אונן דהקשו, בעל מום יוכיח שמותר בנגיעת קדשים ואסור בפרה, והא התם לא שייך סרך טומאה. והקרני ראם חילק, דמכל מקום בעל מום החיסרון בגופו ולהכי דמי לערל, אבל אשה וקטן פסולם אינו מחמת חיסרון. והערוך לנר תירץ, דאשה וקטן לא דמו דאינם במצוות כאיש, דאשה פטורה במצוות עשה שהזמן גרמא. ועוד תירץ גם אקושיית תוס' בזבחים מבעל מום, דסוגיין איירא לענין הזאה, דבעל מום כשר בו, משום דפסולו אינו אלא במידי דבעינן כהונה, ובעל מום חשיב כזר. אבל בהזאה הא גם זר כשר, ובודאי בעל מום.

(כ) תוס' ד"ה דשקיל, פי' אותו שנותן האפר וכו'. ביאר החכמת מנוח, דהוקשה לתוס' על מה שפירש רש"י ד"ה דשקל חר, דחד קאי אעפרא וחד אמים, דהא תרוויהו שקלי, ותרוויהו יהבי, ואמאי אמר שקיל חד ויהיב חד. ועוד, דהלשון "שקיל ויהיב" הוא מלישנא דקרא "ולקח ונתן", ובקרא הא הכל קאי אאפר. ומשום הכי פירשו התוס' דקאי הכל אאפר.

דף עג ע"א

(א) תוס' ד"ה לימד, בתוה"ד, וא"ת והיכי ילפינן מהזאה להכשיר טבול יום בשאר עבודות וכו'. והריטב"א כתב מחמת כן, דבאמת ליכא למילף במה מצינו. אלא דגלי קרא מייטורא דטהור, דאיירי בטהור כל דהו, דהיינו טבול יום, ולימד על הכלל כולו דאיירי בהאי טהור.

(ב) בא"ד, בתוה"ד, וי"ל דאפ"ה כיון שעיקר טהרה בהזאה אתיא וכו'. כתב הערוך לנר, דלכאורה מיושב בזה נמי קושיא קמייתא דתוס', דכיון דעיקר הטהרה אתיא בהזאה, להכי צריך קרא להכשיר טבול יום אף דזר כשר.

(ג) גמ', ואסורים לזרים. הקשו התוס' ד"ה ואסורים, כיון דתנא דחייבין בחומש אמאי איצטריך תו למיתניה. והריטב"א, הקשה כיון דזדונו חייב מיתה, ממילא שאסורים לזרים. והמאירי הוסיף, דאין רגילות ליחס לשון איסור, במה שיש חיוב מיתה. והריטב"א תירץ על פי דברי רש"י בבבא מציעא (נג). ד"ה ואסורים, דנקטיה משום מעשר, לומר, שבמעשר ליכא אפילו איסור, וכמו שכתבו תוס'. ועל מה שדחו תוס' תירוץ זה ממתניתין

הדרה היוזמי

שקידש בכלי. ותירץ, דלצדדים קאמר, דמשכחת שם קודש שיש בו פגול ונותר, ומשכחת שם קודש שיש לו פדיון. מה שאין כן תרומה דלא משכחת להו בשום צד.

כב) תוס' ד"ה שכן מחפ"ז, בתוה"ד, לאו מאוכל בטומאת הגוף פריך, אלא מזר האוכלה. אמנם רש"י ד"ה מחפ"ז ביאר להדיא, שגם במיתה איירי באוכלו בטומאת הגוף. וכתב הערוך לנר, דרש"י בשבת (כה). בד"ה מחפ"ז יישב קושיית תוס', שכתב: מיתה בידי שמים לזר האוכלה, או כהן טמא, ואם כן, להכי איכא חומרא במיתה שאין בכרת, שכן ישנה בזר ובטמא שאוכלה. אבל כרת ליכא בטמא. וכן להיפך, יש חומרא בכרת שזרעו נכרת. עוד פירש, דבתחילה לא ידע מה חמיר מיתה או כרת, דדלמא יש חומרא באחד יותר מהאחר, ולבסוף מסיק, דכרת חמיר. כדקאמר, ואיבעית אימא כרת עדיפא.

כג) בא"ד, בתוה"ד, וי"ל וכו' דבקודש יש שמותר לזרים וכו'. הקשה הישרש יעקב, הא זו החומרא של אות ז' במחפ"ז דאסורה לזרים דתרומה אסורה, וקדשים מותרים לזרים, היינו כגון שלמים. ותירץ, דכוונת תוס' דהחומרא של המ"ם, שיש מיתה בתרומה, ובקדשים, אף בקדשים שאסורים לזרים ליכא מיתה, וכמבואר בהמשך התוס'. ונשאר בצריך עיון על לשון תוס' בריש דבריהם, שכתבו, דהשתא לאו מאוכל בתרומת הגוף פריך, אלא מזר האוכלה. דמשמע שהחומרא היא בעצם האיסור לזרים.

כד) בא"ד, בתוה"ד, ואפילו קדש דבר מעילה וכו'. הקשה הפורת יוסף, דלכאורה על כרחך לא איירי בקודש דבר מעילה דהא לעיל (לג). כתבו תוס' ד"ה אלא, דבמקום שיש מעילה אין איסור זרות, והרי במחפ"ז איתא זר. ותירץ, דהאי אפילו לא קאי על זר.

דף עד ע"א

א) גמ', ואם איתא ניתני ערל אסור בתרומה ומותר בפרה וכו'. הקשה הערוך לנר, הא איסור ערל בתרומה אינו אלא באכילה, ולא בנגיעה. וההיתר שיש לערל, בפרה אינו אלא בנגיעה. ואם כן שווים תרומה ופרה, דבתרויהו ערל אסור באכילה, ומותר בנגיעה. ותירץ, דהא גם לענין אונן קתני כן, אונן אסור במעשר ומותר בפרה. והתם נמי אינו אסור אלא באכילה, אבל במעשר ובנגיעה מותר, ובפרה נמי הוי הכי. אלא על כרחך דהשוה איסור נגיעה בפרה, לאיסור אכילה בתרומה ומעשר, משום דאכילה לא שייך בה.

ב) תוס' ד"ה הכי, בתוה"ד, וקשה לר"י וכו'. וכן הקשו הרמב"ן ורשב"א וריטב"א. ולהכי פירשו כפירוש רבינו חננאל, דמאן תנא דפליג עליה דרבי עקיבא, היינו בהא דמחוסר כיפורים דפרה דאוקימנא כרבי עקיבא. ואמרינן, דהיינו תנא קמא דרבי יוסף הבבלי.

ג) תוס' ד"ה מה, בסוה"ד, שכן פנקעכ"ס. בהגהות הב"ח (אות ג) מחק את הסמ"ך, ומשום דהכא איירי לענין מעשר, והרי עיקר אונן נאמר במעשר. והערוך לנר הוסיף להקשות, שגם העי"ן דמעילה לא שייך הכא, דדוקא לעיל דאיירי בסתם קרבנות שייך מעילה, אבל הכא, הא איירי בפסח דהוי קדשים קלים ולית ביה מעילה. עוד כתב, שגם הקו"ף דקרנן לא שייך הכא, כיון דאיירי בפסח שנאכל בכל העיר, ולית ביה חומרא לגבי

נתתיו" לרבות תרומה שנפטר בנתינתו לבעלים.

יג) תוס' ד"ה וחייבין, בתוה"ד, צריך לבערם מן העולם בכל מקום שהן. והמאירי הביא שתמהו גדולי הדורות, האיך הוא יכול לשרוף מעשר בידיים ולבערו. לכך פירש, יחלל המעות ויעלם לירושלים, ויקח מהם דבר מועט בדמים מרובים, כדי שיהיו כלים במהרה.

דף עג ע"ב

יד) תוס' ד"ה ואוכלן, תימה לר"י ואמאי לא לקי נמי בתרומה וכו'. הקרן אורה תירץ, דמדכתב רחמנא גבי קדשים דהאוכלן בטומאת עצמן לוקה, דמיותר הוא, דהא אפשר ללמוד ממעשר בגזירה שוה ד"ממנו", כהא דיליף לענין אנינות, אלא אתא לאשמועינן, דדוקא בקדשים לקי ולא בתרומה. אולם כתב, דבפסחים (כב): לא משמע כן. עוד תירץ, דכיון דילפינן להלן "ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של תרומה", אם כן לענין טומאה תרומה קילא ממעשר, ותו ליכא למילף גם מהיקישא דביכורים, דנימא דתרומה קילא.

טו) גמ', ור"ש תרומה קרינהו רחמנא מה תרומה מותרת וכו'. הקשה המצפה איתן, דמכל מקום כיון דאיכא לאקושינהו למעשר שני לחומרא, לאסור לאונן ולחייב בביעור. אמאי מקיש לקולא, הא כל היכא דאיכא לאקושי לחומרא ולקולא, לחומרא מקשינן, ובפרט הכא דאיכא נמי קל וחומר ממעשר הקל.

טז) תוס' ד"ה ור"ש, בסוה"ד, וי"ל כיון דמעשר ובכורים טעונין הבאת מקום וכו' לענין חוץ לחומה וכו'. כתב המהרש"א, דבזה יתיישב גם אמאי לא קתני דבמעשר ובכורים אסור חוץ לחומה, מה שאין כן בתרומה. דהא ענין חוץ לחומה שייך לענין הבאת מקום וכדא נינהו.

יז) גמ', והיכן מוזהר על אכילתו אינו יודע. אמנם הרמב"ם (פ"ג ממעשר שני ה"א) כתב, שהאוכל מעשר שני בטומאה לוקה שנאמר, "ולא בערתי וכו'". ותמה עליו הגרע"א (שם) מסוגיין, דמבואר דליכא למילף מהאי קרא לאזהרה ומלקות. וציין לרש"י פסחים (כד). ד"ה היקישא, דמשמע מינה איסור כמו שכתב רש"י (כאן) ד"ה והיכן, ומכל מקום אין זה לאו, דהא הווי נוסח הוידוי. עוד הוכיח, דהרמב"ם (שם) חילק דין אוכל מדין מבעיר, דבאוכל כתב דלוקה, ובמבעיר (שם הלכה ב') לא כתב אלא אסור. ומשמע ד"לא בערתי" לא הוי לאו אלא איסור.

יח) תוס' ד"ה טומאת, בתוה"ד, אבל קשה דמהאי קרא גופיה דנפקא לן טומאת עצמן וכו'. והתוס' הרא"ש תירץ, דאי לאו דכתיב ביה טומאת הגוף בהדיא לא הוה מוקמינן להאי קרא ד"בשעריך" אלא לטומאת הגוף. דאשכחנא ביה נמי אזהרה לתרומה.

יט) תוס' ד"ה אסור, בתוה"ד, דלגבי טומאה מיהא מצינו שתרומה חמורה ממעשר. ביאר המהרש"א במהדורא בתרא, דהיינו לענין העונש. דתרומה בטומאת הגוף במיתה, ובמעשר הוי רק לאו.

כ) רש"י ד"ה ואין לה פדיון, בתוה"ד, אבל מצינו פדיון בקודש עד שלא קידש בכלי. והמלא הרועים ציין לרש"י בשבת (כה): ד"ה ואין לה פדיון, דפירש, שיש פדיון בקדשים כגון הומם לפני השחיטה.

כא) בא"ד, בתוה"ד, עד שלא קידש בכלי. הקשה הערוך לנר, הא החומרות של פיגול ונותר שיש בקודש על כרחך לא איירי אלא לאחר

הדרה היוזמי

מסכת יבמות דף עד – דף עה

כה כסלו – כו כסלו התשע"ה

(ז) גמ', חללה לאו זרעו דאהרון היא. הקשה הרשב"א, הא איכא נבעלה לפסול לה, דאסקינן לעיל (סח:). דפסולה בין לכהונה ובין לתרומה, אף דאינה חללה, דהא אין חללה אלא מאיסורי כהונה. ותירץ, דהא דאמרינן בגמ' חללה לאו זרעו דאהרון היא, לאו דוקא חללה, אלא כל שנתחללה ונפסלה מדין כהונה בכלל זה. ומשום הכי גם נבעלה לפסול לה שנפסלת מן הכהונה, לאו זרעו דאהרון היא.

(יא) גמ', שם. הפורת יוסף ציין לגמ' בקידושין (סו:). דדרשינן "והיתה לו ולזרעו אחריו" בין זרע כשר בין זרע פסול, דהיינו שאף חלל זרע אהרון הוא. אמנם תוס' (שם) ד"ה ולזרעו כתבו, דדוקא התם ש"זרעו" מיותר דרשינן הכי, אבל בעלמא זרע היינו דוקא זרע כשר כדאיתא שם (ד). זרע אין לה אין לי אלא זרע כשר וכו'.

(יב) גמ', ואי סלקא דעתך בתרומה וכו' בנות מיכל תרומה וכו'. הקשה הערוך לנר, דילמא קרא ד"במלאות ימי טהרה" איירי לענין נגיעה בתרומה דשייך נמי בהן. ואין לומר, דעל כרחך קרא איירי לענין אכילה, דאם לא כן מנלן דבר כפרה אין אוכל עד שיביא כפרתו. דהא כתבו תוס' לקמן (עה:). ד"ה נגיעה, דגבי קודש החמיר בנגיעה כבאכילה, ואם כן שפיר ילפינן לענין אכילה, אף אם הקרא איירי גבי נגיעה.

(יג) תוס' ד"ה מכלל, בתוה"ד, ואמאי לא יליף בטבול יום נמי וכו' כדאמר גבי מחוסר כיפורים. הרא"מ הורוויץ חילק, דבמחוסר כיפורים כיון דקיימא לן ד"וטהרה" דכתיב התם איירי לענין קדשים, אם כן שפיר דרשינן "וטהרה", מכלל דלענין קדשים דאיירי בהו דינו כטמא, לחייבו מיתה על עבודתו. אבל לענין טבול יום דקראי לא איירי כלל לענין קדשים, לא שייך למידק מכלל שהוא טמא.

(יד) תוס' ד"ה קרי, תימה לר"י וכו'. והערוך לנר יישב, על פי מה שהקשה, איך דייקנן דאיירי בתרומה ולא בקדשים. אי מחמת שאסורים בטמאים, הא גם לגבי תרומה ילפינן מקראי לאסור טמאים. אלא ודאי דלאו הכי דייק, דיש לומר, דכיון דקלישא טומאתו לא חשבינן ליה כטמא טומאת הגוף לענין אכילה, והוא הדין בקדשים. אלא הכי פריך, כיון דבטומאת בשר קדשים כתיב "והבשר אשר יגע בכל טמא", דמדכתיב "כל" משמע, כל שיש לו שם טומאה בשום מקום. אם כן איך יוכל לאכול קדשים, הרי נטמאו בנגיעתו. ואף דאפשר לאוקמי בתוחב לו חבירו בבית הבליעה שלא נטמאו הקדשים, מכל מקום דוחק הוא דקרי ליה הכתוב טהור לענין קדשים, היכי דמטמא בנגיעה. ומשום הכי הוצרך להביא דוקא לקרא דהבשר אשר יגע בכל טמא.

(טו) תוס' ד"ה ושפחה מניין, בסוה"ד, ונראה דשאינה משוחררת אתיא לה לה מאשה. כתב הקובץ שיעורים (פסחים לט), דצריך לומר שטומאת הלידה אינה מחמת הולד, דהא בשפחה אינו מתייחס אחריה, אלא עצם הלידה גורמת את הטומאה.

(טז) תוס' ד"ה ושפחה בנות וכו', הך סוגיא וכו'. והרשב"א הקשה, אמאי לא מתרצינן לה ומוקמינן בהכי ואלבא דרבי שמעון. ותירץ, דלא ניחא ליה לאוקמי דלא כהלכתא.

דף עה ע"א

(א) גמ', בזב דלא הותר מכללו אבל יולדת אימא לא. כתב הרשב"א,

מעשר, שגם הוא נאכל בכל העיר, דבשלמא לעיל דאיירי בסתם קדשים נגד תרומה, אתי שפיר דתרומה נאכלת בכל מקום, וקדשי קדשים רק בעזרה.

(ד) גמ', מנין למעשר שני שנטמא שמוטר לסוכו. הקשה המהר"ץ חיות, אמאי בעינן קרא להתיר סיכה, הא איסור סיכה אפילו בתרומה אינו אלא מדרבנן, ובשאר איסורים ליכא איסור כלל כדאיתא בט"ז (יו"ד סימן קיז סק"ד) ובנקודות הכסף (שם) בשם רבינו תם. וכתב, דאולי זו כונת תוס' ד"ה מנין, דביאר דטעם ההוה אמינא שאסור, משום שמבער בטומאה, דהיינו כיון שאיסור סיכה ודאי ליכא. ומכל מקום יהיה אסור מחמת הנאת כילוי. [ועיין לקמן אות ז].

(ה) גמ', תלתא ממנו כתיבי וכו' וחד לדריש לקיש וכו'. כתב המהר"ם, דנראה ד"ממנו" דריש לקיש הכוונה ל"ממנו" ד"ולא בערתי ממנו", דעלה קאי "ולא נתתי ממנו למת". דאי לאו האי קרא הייתי מפרש "ולא נתתי ממנו למת" על מעשר טהור.

(ו) גמ', איזה דבר ששואה בחיים ובמתים הוי אומר זו סיכה. המהרש"א הביא קושיית הרמב"ן, הרי אם סך ממנו למת, ביערו בטומאה, וכבר התורה עליו "לא ביערתי ממנו בטמא", ואמאי איצטריך לרבוויי מ"לא נתתי ממנו למת". ותירץ הרא"ם, ד"לא נתתי ממנו למת" איירי במעשר טמא, שהוא טמא בטמא. ויודוי ד"לא ביערתי" איירי בטמא בטהור, או טהור בטמא. וכתב המהרש"א, דתירוצו דחוק דודאי דבוודוי ד"לא ביערתי" וכו' נכלל גם היכא ששניהם טמאים. ותירץ באופן אחר, דכיון שהסיכה הותרה לחי, אינה נקראת ביעור, וממילא אינה בכלל "לא ביערתי ממנו", ולהכי בעי וודוי ד"לא נתתי ממנו למת".

(ז) תוס' ד"ה מנין, בסוה"ד, משום שמבער בטומאה. ביאר הר"ש מדעסוי, דהיינו משום שנהנה. עוד כתב, דתוס' לא רצו לפרש כרש"י ד"ה שמוטר, שהנידון משום סיכה כשתיה. כיון דאיתא בתוס' יומא (עו). ד"ה דתנן, דסיכה שרי באיסורי אכילה. [ועיין עוד לעיל אות ד].

(ח) גמ', הניחא למאן דאמר למידין ואין משיבין וכו'. הקשה הערוך לנר, דמכל מקום אפשר לומר דר' יצחק סובר כמאן דאמר דאין משיבין, ומאן דאמר דמשיבין יסבור כרבי עקיבא, דיליף ערל מ"איש איש" לרבות את הערל כדלעיל (ע). ותירץ, דמכל מקום יקשה לרבי אליעזר (שם), דפליג על רבי עקיבא, ואמר למידין ומשיבין כדאיתא שם (ע:). ולהכי ניחא ליה לתרץ דלא פליגי בהא, וגם לרבי אליעזר ערל אסור בטומאה.

(ט) תוס' ד"ה ליקח, אע"ג דבהדיא דרשינן וכו'. ומשני דממנו מגופו דמשמע נמי סיכה. אולם הרמב"ן הרשב"א והריטב"א הבינו, דהא דאמרינן ואימא ליקח ארון ותכריכין נדחה, ולמסקנא דגמ' דוקא לענין סיכה מחלקים בין חי למת, וגבי ארון ותכריכין שווין הן לאסור. וכן הביאו מהירושלמי (מעשר שני פ"ה הי"ב), שאוסר ארון ותכריכין גם לחי, [הובא בתוס' לעיל (עג). ד"ה נכסין]. והקשה הריטב"א דבספרי (דברים כו, יד) דריש, "ולא נתתי ממנו למת" ליקח לו ארון ותכריכין, דברי ר' אליעזר. ותירץ, דהוי פלוגתא דתנאי ורב הונא ורב אשי דהכא מכרעי בנייהו.

דף עד ע"ב

הדרה היוזמי

דעל כרחק הא איירי בישראל, דבנכרים לאו ראייה היא, ועל כרחק דאיירי בבני אדם כשרים, ועל כרחק לא מיחו במ חכמים, ואם כן כבר נהגו חכמים היתר לפני שראו שמולדין. ותיירץ, דאפשר שראו חכמים בני אדם שווגין שעשו כן ולא ידעו לשאול, אי נמי שנשא גיורת והולידו.

דף עה ע"ב

(י) גמ', **פצוע דכא בידי שמים כשר**. כתב החזון איש, דאם נסתרס בידי שמים ואחר כך נסתרס בידי אדם פסול. אף על גב דגברא קטילא קטל, דהא לא הפסידו מאומה, מכל מקום השתא מיהא הוי טריס בידי אדם. וכל שכן אם מתחילה היה לו רפואה והשתא אין לו רפואה. וכן הוכיח מהפוסקים שדנו בנלקה בביצה, והרופא חתכה לרפואה. אי חשיב בידי שמים כיון שעשאה לרפואה, ומשמע שלולי זאת ודאי היה נחשב בידי אדם.

(יא) גמ', **אמר רב יהודה אמר שמואל צוע דכא בידי שמים כשר**, אמר רבא היינו דקרינן **פצוע וכו'** במתניתא שמואל לומר שבידי שמים כשר, הא מתניתא היא. ועוד, מאי טעמא אמר רבא טעם אחר ממתניתא. ותיירץ, דשמואל אתי להוסיף גם פצוע בידי שאר בריות, כגון חיה, דהוי כמו על ידי אדם. דלילפותא דמתניתא ממזור יש לומר, דבעינן דוקא בידי אדם דומיא דמזור שלא שייך על ידי בהמה. והוא מה דאתי רבא למימר דשמואל לא יליף מהא דמתניתא. ובאמת **הרמב"ם** (פט"ז מאיסורי ביאה הי"ב) פסק, שבידי כלב הוי כמו בידי אדם. אף דלענין ריאה חרותה בידי שאר בריות דפליגי **בחולין** (נה:): אם הוי כבידי אדם או כבידי שמים, פסק דהווי כבידי שמים. וצריך ביאור, מנין לו לחלק, הא בגמרא לא הוזכר כלל דין זה. אמנם לפי מה שנתבאר הרי אלו דברי שמואל ושפיר נמצא מקור לדבריו.

(יב) גמ', **דך ככולך בין שנידך הגיד וכו'**. הר"ע מברטנורא פירש, שנתמעך והוא קטן מאיליו. וכתב על זה הרש"ש דלא דק, דהא מסקינן הכא שבידי שמים כשר.

(יג) גמ', **ואימא מחוטמו. ובירושלמי** (פירקין ה"ב) תירץ, דדכא הוא לשון נמוך מלשון דכא ושפל רוח, ואין לך נמוך באדם כשהוא יושב אלא ביציו.

(יד) גמ', **הלכתא ביו כקולמוס בין כמרזב כשירה**. וכן פסק **הרמב"ם** (פט"ז מאיסורי ביאה ה"ד). והקשה הרשב"א, הא להלן בעובדא דהוה במתא מחסיא איתא, ושפייה מר בר רב אשי ואכשריה, ומשמע דאי לא דשפייה לא הוה מכשר, והא קיימא לן כמר בר רב אשי דבתראה הוא. וכתב, דשמא סבר דלית הלכתא כמר בר רב אשי בכלויה ש"ס, לבר ממיפך שבועה וחיורי, וכהני ראשונים שהובאו בתוס' **יומא** (פג.) **ד"ה מר בר רב אשי. והערוך לנר** תמה על זה, ד**הרמב"ם** עצמו פסק לגבי מיפך שבועה וחיורי דלא כמר בר רב אשי, ועל כרחק דסבר כשאר הראשונים שהובאו בתוס' שם, דהלכתא כמר בר רב אשי בכל הש"ס בר ממיפך שבועה וחיורי, והדרא קושיא לדוכתה. והביא **דהכסף משנה והים של שלמה** (סימן יא) תירצו **דהרמב"ם** מפרש דהא דשפייה מר בר רב אשי לא הוי כמרזב, אלא נקב ממש למעלה מהעטרה. והרשב"א כתב, דאפשר דלא פליג מר בר רב אשי על רבינא אלא עביד הכי לרווחא

דהיינו לשיטת רב **בנדה** (לה:): דמעיינן אחד הוא אצל האשה התורה טמאתו, והתורה טיהרתו ביולדת. אבל לשיטת לוי התם דשני מעיינות הם, ודם לידה הוא ממעיין אחר, תו ליכא הכא למימר התורה טיהרתו.

(ב) גמ', **ואיפוך אנא**. הקשו **הרמב"ן והרשב"א**, איך אפשר לומר דנגיעה אסורה ואכילה מותרת, הא בשעת אכילה נוגע. ותיירצו, כגון שתחב לו חבירו בבית הבליעה, ומה שנוגע בגרונו הא קיימא לן **בנדה** (מא:): דמגע בית הסתרים לא הוי מגע. וכן כתבו **התוס' ישנים**. והתוס' הרא"ש תירץ עוד, כגון שהאוכל לא הוכשר, [וכעין זה בתוס' לעיל (עג:): ד"ה **טומאת**]. והרשב"א תירץ עוד, כגון שאכל על ידי מפה.

(ג) רש"י ד"ה **יכול לכל**, בתוה"ד, מדלא כתיב ויטהר. הקשה **הערוך לנר**, דלכאורה אין זה דיוק, דלפי מה שכתבו **תוס' בברכות** (ב:): ד"ה **אם כן**, דלא דייקנן הכי אלא היכי דאיכא למיטעי, והכא ליכא למיטעי. עוד הקשה, אמאי רש"י לא פירש כפשוטו, ד"וטהר" מיותר לגמרי, דהא בכמה מקומות כתיב וטמא עד הערב ולא כתיב וטהר.

(ד) תוס' ד"ה **דאי**, בתוה"ד, ואי כתב רחמנא עד אשר יטהר ועד מלאת ולא כתב ובא השמש וכו'. והרשב"א כתב, דאכתי לא הוה ידעינן האי "אשר יטהר" במאי כתיב. והרמב"ן תירץ, דאי לאו "ובא השמש" הוה אמינא דהערב שמש לא הוי טהרה כלל, וקרא ד"במלאת ימי טהרה" אינו אומר אלא שאינה צריכה להמתין לכפרה, אבל אין צריך הערב שמש, וענין ימי מלאת הוא גזירת הכתוב, דאכתי לא הותרה אלא לבעלה ולא לתרומה ומעשר, להכי כתב רחמנא "הערב שמש" לומר דטהרה היא.

(ה) גמ', **שכבר אכלה לא אמרינן דאי לא תימא הכי בת ישראל וכו'**. הקשה **הקרוך אורה**, לשיטת **תוס' לעיל** (יז:): ד"ה **רב** דמשתמרת לביאה פסולה אסור רק דרבנן, איך מייטנין ראייה מבת ישראל שנישאת לכהן ומת בעלה שפסולה מדאורייתא, למשתמרת לביאה פסולה שהוא רק דרבנן.

(ו) גמ', **וניקב לא מוליד**. הקשה **הערוך לנר**, מהיכן פשיטא ליה שפצוע דכא אינו מוליד. ותיירץ, דילפינן מכרות שפכה, וכמו דילפינן **לקמן** (עמוד ב') פצוע דכא מכרות שפכה לומר שהחסרון באותו מקום.

(ז) תוס' ד"ה **ניקבו**, וה"ה אפילו אחת מהן. כתב **הערוך לנר**, דלכאורה מלשון הברייתא לא משמע כן, מדאמרינן ואפילו אחת מהן לפני אפילו ניקבו, ולא אמרינן לה בסוף דליהוי משמע דקאי אתרויהו. וכתב שכן דייק **הנודע ביהודה** (קמא אהע"ז סימן ו) מהברייתא, ותמה עליו שלא הזכיר שדברי תוס' כאן, אינם כן.

(ח) רש"י ד"ה **נימקו**, מחמת מכה נימקו והוקטנו **מאליהן**. כתב **החזון איש** (פרה סימן ט' ס"ק טז), דמה שכתב רש"י מאליהן, היינו מחמת דאין לשון נימק נופל על מכה של אדם, דמשמעות לשון נמוק הוא נמש ובלה, והוא ענין חולי. ומשום הכי פירש, שבתחילה באה על ידי אדם ואחר כך מאליו. ואף שבסוף אינו בידי אדם, מכל מקום חשיב בידי אדם כי ההתחלה נעשית על ידו. אולם נתקשה בלשון הוקטנו דלא שייך בזה, וכתב שאולי ביאורו **כמהרש"ל** שפירש נכוץ ונצטמק והוקטן, ולא פירש נמש ובלה מחמת דאז הוי חסר.

(ט) תוס' ד"ה **שאיין**, בתוה"ד, ועוד דבידי אדם נמי הא חזינן כמה בני אדם שכורתין מהן ביצה אחת ומולדין. הקשה **החזון איש** (פרה סי' ט' ס"ק טז)

הדרגת הירמיה

מסכת יבמות דף עה – דף עו

כו כפלו – כז כפלו התשע"ה

כתבו התוס' ד"ה ולא כמעשה ער ואונן לפום חד תירוצא, דאסור להוציא זרע לבטלה אפילו דרך אקראי, ואם כן האיך הותר הכא משום בדיקה להוציא זרעו לבטלה. ותיריך, דטעם האיסור להוציא זרע לבטלה הוא משום ביטול פריה ורביה, והכא שעושה כן לצורך פריה ורביה, דעל ידי זה אולי יתירוהו בקהל, מותר. אך כתב, דכיון דהרמב"ם והפוסקים השמיטו דין בדיקה זו, משמע דאסור לבדוק. אמנם הבית שמואל (אה"ע סימן כ"ה סק"ד) כתב, דבאופן שבעל ובדקה ומצאה דם, ויש ספק אם הדם ממנו או ממנה, [דאם הוא ממנה היא נדה ואסור לו לבעול להבא], שרי להוציא זרע לבטלה כדי לבדוק. והוכיח כן מסוגיין דשרי להוציא זרע לבטלה כדי להתיר לו לפרות ולרבות. ומסיק דצריך עיון אם שרי למעשה.

ו) גמ', ת"ר ניקב פסל מפני שהוא שותת, נסתם בשר מפני שהוא מוליד. כתב הריטב"א בשם היראים והסמ"ג (לאוין קכ"ז), דגם קודם שנסתם אינו פסול בקהל דאינו פצוע דכא, דהא אמרינן לקמן (עט:): דסריס אדם אין לו רפואה, ואם כן הכא דיש לו רפואה על כרחך דאינו בכלל סריס. אלא דכוונת הגמ' דבניו אינם שלו ובחזקת ממזרים הם. אמנם הביא, דהרמב"ם (פט"ז מאי ס"ב ה"ה) והגאונים פוסלים אותו לקהל. אמנם הב"ח (אבהע"ז ס"ו) והחזון איש (סי"ב) הביאו דבספרי גרסו, ד"פצוע דכא חוזר וכוונת שפכה אינו חוזר". אם כן אף דחוזר פסיל משום פצוע דכא. ועיין מה שכתבו.

ז) תוס' ד"ה המסוללות, בתוה"ד, אף על גב דכהן גדול לא הוה בימי שמואל מכל מקום מכוער הדבר. מדברי רש"י שבת (סה:): ד"ה פסולות לכהונה מבואר דאין בזה איסור אלא כיעור בעלמא. אמנם הרמב"ם (פכ"א מאיסורי ביאה ה"ח) כתב, נשים המסוללות זו בזו אסור, וממעשה מצרים הוא שהוזהרנו עליו שנאמר "כמעשה ארץ מצרים וכו' לא תעשו", ואמרו חכמים מה היו עושים, איש נושא איש ואשה נושאה אשה וכו', אף על פי שמעשה זה אסור, אין מלקין עליו שאין לו לאו מיוחד, והרי אין שם ביאה כלל. הרי דלמד דהוי לאו דאורייתא. [ומה שסיים "והרי אין שם ביאה כלל" (י.צ.ב.)]. יש לומר דאתי לבאר דאין כאן לאו דעריות, שתלוי בביאה דוקא].

ח) גמ', הדר אמר רבא לאו מילתא היא וכו'. ופירש רש"י ד"ה לאו מילתא, דלמסקנא, מדשרינן פצוע דכא בנתינה, מוכח דלאו בקדושתיה קאי. ולפי זה הוא הדין דשרי בממזרת. אבל הרמב"ם (פט"ז מאיסורי ביאה ה"ב) כתב, דפצוע דכא לא שרי אלא בנתינה דכל איסורה מדרבנן ולא גזרו ביה, אבל בממזרת אסור כיון שאיסורה איסור תורה. והקשה עליו הראב"ד, א. דמלישנא דמתניתין לא משמע כן, דאמרינן "ואינן אסורין אלא מלבוא בקהל" משמע דבממזרת שרי. ב. דהא למאי דמסקינן דלאו בקדושתיה קאי הא שרינן נמי כהן בגיורת, והא איסורה איסור תורה. אלמא דפצוע דכא שרי גם באיסורי דאורייתא. והמגיד משנה תירץ, דאדרבא הרמב"ם דייק כן מלישנא דמתניתין, דאם איתא דפצוע דכא שרי בממזרת, אמאי לא אמרו כן במתניתין, הא הווי חידוש טפי מהא דפצוע דכא שרי בגיורת ומשוחררת, שהיא רק איסור כהונה, וממזרת הוא איסורי קהל. ומה שהקשה הראב"ד מאי שנא ממזרת דאסור לפצוע דכא, מגיורת דשריא לכהן, הא תרווייהו איסורא

דמילתא.

טו) גמ', ורבינא לשבושי למרימר וכו'. כתב הריטב"א, דבנוסחי דווקני גרסינן לשמוטי נפשיה הוא דעבד. וביאר, דכיון שרבינא אמר דבר חידוש להכשיר שתייהם, והיה ירא פן יקיפנו מרימר בהויות, אמר כן לשמוטי נפשיה.

טז) גמ', ההוא עובדא דהוה בפומבדיתא וכו' ואיסתתום וכו', כתב הרא"ש (סימן ב) דהיינו על ידי חולי וליקוי ולא ממילא, דבממילא לא גרע מכרות שפכה בידי שמים שאינו מוליד. והקשה הקרן אורה, מה הוא ענין לממילא, דהא גם בממילא זה סוג חולי. וכתב, דאולי כונתו על ידי רעמים וברקים.

דף עו ע"א

א) גמ', הוי בה רבא היכא וכו'. רש"י בד"ה ניקב פירש, דשאיירינן בנקב שנסתם רואים אם הנקב גדול כל כך שאם נקרי ונקרע ומרחיב, פסול. ובר"ה היכא ביאר דהספק הוא אם ניקב באופן זה למטה מהעטרה דהיינו בראש הגיד או בעטרה עצמה. אבל למעלה מן העטרה דהיינו לצד הגוף אין להסתפק משום דהזרע מתאסף ודוחה דוקא אצל נקב יציאתו ולא שם. וביאר הבית שמואל (באהע"ז ס"ה סק"ט) כוונתו, דנקב שנסתם ואין יוצא ממנו שכבת זרע אינו פסול. ועל כן, היכא דנסתם למעלה מהעטרה כיון שאינו דוחק לצאת, אין צורך לנסות אם נפתח. אבל בעטרה ולמטה מן העטרה, שדוחק אפשר שצריך לנסות. ונסתפק רבא היכא. [אמנם פירושו צריך עיון, דאי בעינן דוקא שיצא שכבת זרע מהנקב לפסול, מדוע כתב רש"י, נקב קטן שנסתם בכל שהוא נאינו ניכר. מה אכפת אי ניכר או לא, הא הכל תלוי אי יוצאת משם שכבת זרע. ולכאורה משמעות דברי רש"י, דנקב שניכר פוסל בכל גווני, אלא דכאן הספק מחמת שבשעה שנקרי ויוצאת שכבת זרע גדל הנקב וניכר הוא הפוסל].

ב) גמ', איתמר נמי וכו', ניקב בעטרה עצמה ונסתם וכו'. כתב הריטב"א, פירוש שנקרע למטה מן העטרה. דהיינו שפירש דבעטרה עצמה היינו לאפוקי למטה ממנה. ועטרה עצמה היינו ממנה ולמעלה. אמנם הרמב"ם (פט"ז מאיסורי ביאה ה"ה) כתב, ניקבה העטרה עצמה, אם כשיראה קרי תצא שכבת זרע מן הנקב פסול וכו'. מבואר, דבעטרה עצמה היינו דווקא בה, ולא שממנה ולמעלה.

ג) תוס' ד"ה ממולאי, בתוה"ד, ויש לפרש שהוא שם מקום כדאמרינן בב"ר ר"מ אול לממלא, וכו'. בתוס' הרא"ש כתב, דלפי זה גרסינן משום דאתון ממלאי.

ד) [תוס' ד"ה שלא ראה. האליהו רבה (באו"ח סר"מ סק"ח תירץ על הקושיא, דראובן שנולד לו מביאה ראשונה, טרם שידע שהיא לאה, היה בן תמורה. ואיך אפשר שיעקב אבינו יעבור על איסור חמור כגון זה. דלאה נתעברה מביאה שניה. ולכאורה לדבריו איך אמרה הגמ' שיעקב לא ראה קרי מימיו. אלוי יש לומר דפירש שלא הזריע בביאה זו, כהוה אמיינא לעיל (לד:): שכתב המהרש"א שם, דלא הזריע בביאה ראשונה, ולא היתה צריכה למעך באצבעה. (י.ו.) אמנם עדיין צריך עיון, שבאופן שלא ידע לכיון שלא להזריע, איך אמנם לא הזריע.]

ה) גמ', מיייתנן נהמא חמימא דשערי. הקשה הערוך לנר, דלעיל (לד:)

הדרה היוזמי

בשם ספר **יפה מראה**, אמאי נקט "כישמעאל", הא עשיו הוא בעל החרב בדכתיב "על חרבך תחיה" (בראשית כז, מ). ותירץ **הערוך לנר**, דלפי דהאי קרא נכתב בדברי הימים, שכתבו עזרא כדאיתא **בבבא בתרא** (יד:), ועזרא היה זמן קצר אחרי שהרג ישמעאל בן נתניה את גדליהו והעם אשר איתו ועוד רבים חללים כדאיתא בירמיהו (מא, ב-יח), לכך היו רגילים בזמן ההוא לכנות כל הורג בחרב בשם ישמעאל על שם אותו ישמעאל.

ב **גמ'**, שאני הכא דהא שמואל ובית דינו קיים. כתב רש"י ד"ה דהא שמואל, דכיון דמילתא דעבידא לגלויי היא לא משקר. והריטב"א כתב, דוודאי אין לחוש דתלמיד חכם משקר ואומר בשם רבו, דלא חשדינן ביה לשקרא. אלא הטעם דחיישינן בכל דוכתא, שמא מתוך שנושא ונותן בהלכה לקיים דבריו אמר בדדמי, דכסבור שקיבל, ולכך היכא דרבו קיים לא חיישינן לה, דוודאי דייק שפיר ולא אמר בדדמי. [ובדעת רש"י יש לומר, דמצינו דמותר לשקר ולומר דחכם פלוני אמר הוראה זו, כדי שיקבלו ממנו ויעשו כדבריו, כדאיתא **בשבת** (קטו). ובעוד דוכתי, ושפיר חיישינן שמשקר. ואדרבא צריך עיון על דברי הריטב"א, למה לא נחשוד בו לשקר מאחר דמותר לשקר. (י.צ.ב.). אמנם יש לומר, דמה שנאמר שם, היינו דוקא לפני המעשה וכדי שיקבלו דבריו, אבל הכא כיון שנעשה כבר וכל מה שיאמר הוא להצדיק מעשיו. נכונים דברי הריטב"א שאין לו היתר לשקר.].

ג **גמ'**, עלי ועליך נאמרו שתי מקראות הללו. ביאר המהרש"ל, דשתי מקראות היינו עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. וכתב המהרש"א, דדוחק הוא לומר דקרי לה ב' מקראות, אלא ביאור הגמ' אקראי ד"לא יבוא עמוני ומואבי", וקרא ד"על דבר אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים", דמתרוייהו מצינן למילף דעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. **ד** רש"י ד"ה נפלאותיך ומחשבותיך אלינו, בתוה"ד, חשבת לטובה כשהתרת את הנקיבות. המהרש"א (חידושי אגדות) ביאר באופן אחר, דאיתא **בגמ' בבבא קמא** (לח.). דכשאמר הקב"ה למשה צרור את המדיינים, נשא משה קל וחומר בעצמו ואמר, ומה מדיינים שלא באו אלא לעזור את מואב כך, מואבים עצמם לא כל שכן. (ורצה להרוג את המואבים). אמר לו הקב"ה לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי, שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהם רות המואבית ונעמה העמונית, והיינו דמחשבותיו של הקב"ה לא היו כמחשבותיו של משה דרצה להשאיר הנקבות לצורך דוד ורחבעם שיצאו מרות ונעמה.

ה **תוס'** ד"ה **מכהן גדול**, בתוה"ד, וי"ל דקסבר ר' יוסי כיון דבת מצרי ראשון אינה ראויה לבוא בקהל וכו'. כתב **התוס' הרא"ש**, דלמסקנא דשמעתין אין צריך לזה, דטעמא דבת עמוני כשרה, מקרא ד"מעמיו", והוא גזרת הכתוב.

ו **תוס' ד"ה רבי יוחנן אמר כשרה**, תימה לר"י וכו'. **בתוס' הרא"ש** תירץ, דהאי קל וחומר אָמרו ר' יוחנן משום רבי ישמעאל, אבל אינה גופי סבר דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר, כדאיתא **לעיל** (יז.), ולא בעי להאי קל וחומר.

דאורייתא, תירץ המגיד משנה, על פי הסברא הנוכרת לעיל, דיש לחלק בין איסור כהונה לאיסור קהל.

דף עז ע"ב

ט **גמ'**, ותפוק ליה דהא מצרית ראשונה. פירש רש"י ד"ה ותפוק ליה, דאפילו הכי קרי ליה חתנות. והתוס' ד"ה ותפוק ליה פירשו (כמבואר **בתוס' ישנים**), דקושית הגמ' היתה איך נשאה, הא דוקא משום הכי נאסרה עליו. ועל כרחך דלא גיירה, דבכהאי גוונא היתה מותרת לו, ואם כן קשיא ארבא דקרי להא חתנות אף דלא גיירה. ולגירסת הרש"ל גם רש"י פירש כתוס'. והרמב"ן והריטב"א ביארו קושית הגמ', דעל כרחך לא אפשר לומר דשלמה גיירה, דמה הועיל בזה, הא אכתי אסורה ליה משום מצרית, ועל כרחך דלא גיירה. והרשב"א הקשה על פירושם, הא טובא אהני בגירותה, שאינו מוליד בן לעבודה זרה, דבן עכו"ם קרוי בנה. הלכך פירש, דהקושיא לא היתה על רבא, אלא אשלמה המלך, דאף דאמנם אהני גירותה לענין שלא יוליד בן לעכו"ם, אבל מה אהני בגירותה הא עדיין לא הותרה לו לגמרי.

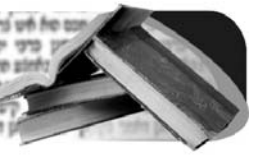
י **גמ'**, הנך אזלי לעלמא. פירש רש"י ד"ה הנך אזלי לעלמא, דמתו וטבעו בימי פרעה. והקשה הרשב"א, הא לא מתו אלא אותם שיצאו עם פרעה לרדוף אחר ישראל. נו"ש ליישב על פי מה שכתב רש"י בפירוש התורה, (שמות י"ד, כ"ה) דכשם שלקו המצרים על הים כמו כן לקו אלו שנשארו במצרים, ושפיר יש לומר דכולם מתו. וזהו שדקדק רש"י לומר "מתו וטבעו". (י.צ.ב.). והרשב"א פירש, דאודו לעלמא בימי סנחריב. והקשה החשק שלמה, הא שלמה קדים טובא למעשה דסנחריב.

יא **תוס' ד"ה ותפוק ליה**, בתוה"ד, ונראה דפריך דהיאך נשאה שלמה הא מצרית ראשונה הואי ואסורה בקהל. עיין לעיל אות ט' מהתוס' ישנים. דמצרית לא נאסרה בזנות. וכן כתבו המהרש"א (בחידושי אגדות), והאור שמח (פט"ו מאיסורי ביאה הי"ט) בדעת הרמב"ם, והוכיח כן מסוגיין כמו שנתבאר. וכן צידד המנחת חינוך (מצוה תקסג). אמנם הר"ש מדעסוי ביאר, דאף אי נימא שתאסר בזנות כוונת הגמ' דגם לא בא עליה. אמנם ברש"י ד"ה לא נסיב מידי מפורש דלזנות היה מתכוין.

יב **גמ'**, איש דרכו לקדם אשה אין דרכה לקדם. הקשה הרשב"א, הא חטא מואב לא היה אלא בשכרם את בלעם לקלל את ישראל, ודוד הא ממואב קאתי. והם קידמו לישראל בלחם ומים כמו שהוכיח הריטב"א בשם התוס', מקרא (דברים ג' כ"ט), "אוכל בכסף תשבירנו וכו' כאשר עשו לי בני עשיו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער". ותירץ, דהטעם משום דאין דרכה של אשה לשכור, והא דאמרו בגמ' אשה אין דרכה לקדם, חדא מתרי נקט. אך הקשה, דאם כן היאך אמרינן בגמרא: היה להם לקדם אנשים לקראת אנשים ונשים לקראת נשים, הא במואב ליכא האי טעמא, משום דאשה אין דרכה לשכור כלל. ותירץ, דכיון דנכתבו עמון ומואב בחד קרא, ועמונים נקבותיהם מותרות, ממילא גם מואבים נקבותיהם מותרות.

דף עז ע"א

א **גמ'**, מלמד שחגר חרבו כישמעאל. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות)

הדרה היוזמי

מסכת יבמות דף עז - דף עח

כה כסלו - כט כסלו התשע"ה

לפרש: דכמו שהזכרים אסורים בנקבות, והיינו שהזכר אסור בבת בנו ובת בתו, כך הנקבה אסורה בזכר דהיינו בן בנה ובן בתה. אך הקשה, דהא בן בנה ובן בתה אינו אסור אלא מדרבנן דהיינו שניות דאם אביו ואם אמו, כדאיתא לעיל (כא.).

(יד) תוס' ד"ה שכן יש בהן צד כרת, ותימה וכו'. תוס' הרא"ש תירץ, דהאי דנקט שכן כרת הוא משום רוב ממזרים ובעכו"ם ועבד איכא למיפרך שכן לאו. אך הקשה, דבשלמא בעבד איכא לאו, אבל בעכו"ם אפילו לאו ליכא כדאיתא בתוס' לעיל (טז:). ד"ה קסבר. ותירץ, דמכל מקום איכא למיפרך שכן איכא לאו בביאת ממזר, וכיון שיש בו צד לאו ליכא למילף מיניה.

(טו) תוס' ד"ה מחלל דחייבי עשה, בסוה"ד, ותירץ, דשמא חללה הבאה מחייבי עשה ליכא לאו אלא עשה לכהן הבא עליה. והוספו התוס' ישנים, דהלאו ד"לא יחלל" קאי דוקא אחייבי לאוין הכתובין בפרשה. אמנם התוס' לעיל (ס.) ד"ה חלל סברי בקושייתם, דהאשה המתחללת בביאת חייבי עשה, איכא לאו לכהן הבא עליה. ואמנם הגרע"א (בגליון הש"ס) ציין לתוס' דידן.

(טז) גמ', ת"ר בנים ולא בנות דברי ר"ש. כתב המהרש"א, דלר"ש לא איצטריך ליה בנים להך מלתא, דהא אית ליה מקל וחומר להתיר בנות, ולדידיה הך קרא אתי לדרשא דלקמן (עט.). אם נאמר דורות ולא בנים וכו'. אך הקשה לר' יהודה, אמאי בעי קרא לאסור בנות מקרא ד"אשר יולדו להם" הכתוב תלאן בלידה, דמהיכי תיתי להתיר, הא לדידיה אידחי הקל וחומר מעמוני ומואבי כדלעיל. ותירץ, דר' יהודה לאו היינו תנא קמא דמתניתין דאמר "אם לדין יש תשובה", דאיהו לא סבירא ליה כר' אליעזר בן יעקב דיש חלל מחייבי עשה, ושפיר איכא למיפרך מה להנך שכן חייבי לאוין, ואם כן בעינן קרא לאסור, לאפוקי מהקל וחומר מעמוני. והערוך לנר תירץ, דאי לאו האי קרא ד"אשר יולדו" הכתוב תלאן בלידה, הוה אמינא למידרש בנים ולא בנות. ואף על גב דדרשינן ליה לקמן (עט:). לדרשא אחרית, אינו אלא אחר דרשינן מקרא אחרת לאסור בנות, דהדרשה הפשוטה טפי היא למידרש להתיר בנות, ולהכי הוצרך ר' יהודה למידרש מאשר יולדו לאסור הבנות. [וכן משמעות דברי המאירין].

(יז) גמ', כיון דאמר מר קהל גרים איקרי קהל מצרי שני במאי יטהר וכו'. הקשה הרשב"א, דאכתי יקשה עמוני ומואבי מה ישאו, הא נקבותיהם מותרות וקהל גרים איקרי קהל. ותירץ, דישאו מצרית וממזרת.

דף עח ע"א

(א) גמ', מצרי שני במאי יטהר. הקשה הרשב"א, נימא דנושא שפחה ואחר כך משחררין הולד. כדאיתא להלן בדברי ר' טרפון לענין טהרת ממזרים. [והיינו שחרור בהיתר כגון לצורך השלמת מנין כדאיתא בברכות (מז:). או שהאדון נתעסק בשינו של עבדו לרפאותה והוציאה בשוגג. (י.צ.ב.)]. ותירץ, דאם כן הולד אינו מצרי שני אלא עבד משוחרר. וכתב הערוך לנר, דמוכח מדבריו דמצרי מותר בשפחה.

(ב) גמ', שם. הקשה הערוך לנר, לשיטת הרמב"ם [הובא לעיל (עו:)] אות י"ן דאיסור דמצרי הוא רק על ידי קידושין, הא משכחת לה שפיר כגון

(ז) גמ', להביא גיורת מכנה. פירש רש"י ד"ה גיורת מכנה, ממכונה וכו'. וביאר המהרש"ל, דמכון לשון בסיס, [דהיינו: דהיא גיורת מבסיסה, דלא נתגיירה בעצמה אלא אמה נתגיירה בשעת עיבורה עמה].

(ח) גמ', ולהך לישנא בת מצרי שני דכשרה לכהונה מנא ליה. תמה הרשב"א, הא להך לישנא אין הכי נמי בת מצרי שני פסולה, דהא להדיא מיעטא קרא, דמכשיר דוקא בת גר הבא מעם שיש בו שני עממין, דהיינו עמוני ומואבי. וביאר, דקושיית הגמ' אולא ללישנא קמא דליכא מיעוטא על בת מצרי שני, דקרא איירי בסתמא בכל בת גר. ועלה מקשינן, מנא לן לאכשורי בת מצרי שני, הא אית לן לאוקמא לקרא דווקא בבת עמוני שנקבותיהם מותרות ופסולו קיל טפי, אבל בת מצרי מנא לן. אמנם רש"י ד"ה ולהא לישנא כתב להדיא, דקושיית הגמ' אולא ללישנא בתרא.

(ט) גמ', דתני ר' זכאי קמיה דר' יוחנן וכו' להביא גיורת מכנה שהיא כשרה לכהונה. הריטב"א העיר, הא לא בעינן קרא להכשיר גיורת מכנה לכהונה כדאמרין לעיל (עמוד א'). וכתב, דצריך לומר דר' זכאי נקט האי קרא לאסמכתא, ולדידיה עיקר קרא אתא למידרש דיוקא, דווקא גיורת מכנה שביאתה בהיתר כשרה לכהונה, אבל עמוני שנשא בת ישראל בתו פסולה. [אמנם צריך עיון מאי טעמא בעינן קרא למילף לה, הא מבואר לעיל (עמוד א') דמקל וחומר מאלמנה איכא למיפסל, ואדרבא בעינן קרא להכשיר, כדחזינן לדברי ר' יוחנן. (י.צ.ב.)].

(י) רש"י ד"ה גיורת מכנה, ממכונה, כלומר שאביה ואמה מעם אחד ונולדה בקדושה. דייק הערוך לנר מדברי רש"י, דמייירי שהורתה שלא בקדושה אף על פי כן כשרה לכהונה, וכדעת רבי שמעון לעיל (ס:). דגיורת פחותה מבת שלש שנים כשרה לכהונה. דהא טעמיה דתנא קמא דפליג על רבי שמעון איתא בקידושין (עח:), מדדריש קרא דיוקא, "כי אם בתולות מזרע בית ישראל" עד שתזרע בישראל, ולפי זה גם הורתה בעינן דתהיה בקדושה. והוסיף עוד, דכן משמע לשון הגמ' דקרי לה גיורת, ומשמע דהיא עצמה נתגיירה בעודה עוברת. אך הקשה דאם כן מה הקשו בגמ' "אילימא עמוני שנשא עמונית היינו גיורת מכנה" הא התם מייירי שגם הורתה היתה בקדושה. [ועוד יש להקשות לדבריו דאתי כרבי שמעון דגיורת פחותה מבת שלש שנים כשרה לכהונה, אמאי כתב רש"י שהיתה לידתה בקדושה. וצריך עיון. (י.צ.ב.)].

(יא) רש"י ד"ה עמיו מעמוני, מדמצי למיכתב בתולה עמיו וכו'. הריטב"א העתיק דברי רש"י "דמצי למיכתב בתולת עמיו", וכן הגיה הרש"ש.

(יב) גמ', עריות יוכיחו שלא אסר בהן אלא עד שלשה דורות. פירש רש"י ד"ה שלשה דורות, דבת בתו אסורה לו, דהיינו דור שלישי דהוא עצמו בכלל, ונמצא שהוא דור ראשון, בתו דור שני ובת בתו דור שלישי, ודור רביעי מותר. והקשה התוס' הרא"ש, דאם כן לא דמי למצרי, דהתם כבר דור שלישי מותר והכא דוקא דור רביעי. ולכך פירש, דאדרבא הוא עצמו אינו בכלל, ונמצא שבתו דור ראשון ובת בתו דור שני, ודור שלישי מותר, ושפיר הוי דומיא דמצרי.

(יג) רש"י ד"ה עריות יוכיחו, בסוה"ד, ועשה בהן נקבות כזכרים בת בתו כבת בנו. הקשה המהרש"א, הא איסור בת בתו לא חשיב עשה נקבות כזכרים, דאחד זכרים ואחד נקבות היינו זכרים אסורים כנקבות, אבל הכא האיסור עצמו בתרוייהו בנקבות. וכתב, דלולי דברי רש"י היה נראה

הדרה היוזמי

דהולד הולך בתר אמו, ועל כרחך דמחד מינייהו הדר ביה. אבל השתא דתריצינן דטעמיה דר' יוחנן הכא דהולד הולך אחר אמו, משום דכתיב "אשר יולדו". אבל עובר לאו ירך אימו, ולא סתרו דבריו, שפיר מקשינן לרבא.

(ז) **תוס' ד"ה אלא**, וא"ת ומאי פריך מרבא וכו'. **התוס'** בסנהדרין (פ): ד"ה **עובר** תירצו בשם ר"ת, דהא דהולד אסור אינו תלוי אי הווי ירך אמו, דאפילו אי לאו ירך אמו הוא, מכל מקום כיון שנגמר דינו להריגה עם האם אסור. אבל **התוס'** הרא"ש (כאן) הביא בשם ר"ת תירוץ אחר, דאפילו אם עובר לאו ירך אמו, מכל מקום הולד נמי נהנה ברביעה, וכן לענין נגיחה כובדו משתתף בנגיחה ולכך חייב מיתה. [ונצריך עיון, דהא הולד מסייע בעלמא לנגיחה, ומסייע אין בו ממש כדאיתא **בשבת** (צג.), דזה יכול וזה אינו יכול הוה ליה האיניו יכול מסייע, ומסייע אין בו ממש. (י.צ.ב.). ועוד יש להקשות, **דבבבא קמא** (מ:)] נחלקו רב ושמואל בשורר האיציטדין שלא נגח מרצונו אלא גרמו לו ליגח האם אסור לגבוה או מותר, ולמאן דסבר דמותר קשה, הא הכא נמי לא נגח מרצונו ואמאי אסור לגבוה. (א.ג.).]

דף עה ע"ב

(ח) **גמ'**, **ממזרא לא חיי**, והאנן תנן **ממזרין אסורין ואיסורן איסור עולם**. הקשה **המהרש"א**, הא טפי הוי ליה לאקשווי מקרא ד"לא יבוא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי", אלמא שייך דור עשירי. ותירץ, דאפשר דבקרא לא נאמר להדיא דגם נקבה יש בה דור עשירי, דהא לעיל אקשי להו דואג, ממזר ולא ממזרת. ויתכן דאנקבה שאלו לר' אליעזר. אבל ממתניתין שפיר קשיא, דכתיב להדיא ממזרין איסורן איסור עולם אחד זכרים **ואחד נקבות**, אלמא דנקבות נמי חיות לאחר עשרה דרי. **והערוך** **לנר** תירץ, על פי **מדרש ילקוט** שהביא **השער המלך** (פ"ט מטומאת מת הי"ב, ועיין **בפתח עינים** להחיד"א כאן, דכתב דלא נמצא מדרש כזה) דהא דממזר לא חי אינו אלא מנביאים ואילך שהתפללו על זה שלא יטמעו בישראל, ואם כן אתי שפיר דלא פריך מקרא, דכשנתנה תורה באמת ממזר חי, ודוקא ממתניתין פריך.

(ט) **גמ' שם**, הקשה **המהרש"א** (חדושי אגדה) מהא **דבדקושין** (עא:), דפריך ר' יהודה, אנן מי ידעינן מהיכא קא אתינן, דלמא מהני דכתיב נשים בציון עינו. והא ר' יהודה אית ליה הכא דלא ידיע לא חיי. ותירץ **הערוך לנר** על פי מה שכתב **ביום של שלמה** (סכ"ו), דממזר לא חי היינו דוקא היכא שמדברים על אדם מסויים שיצא עליו קול שהוא ממזר, מה שהוא חי מסיר ממנו את הקול. אבל לא מיירי לענין פסול משפחה שנשכח. עוד הביא **הערוך לנר** קושית **השער המלך** (טומאת מת) שהקשה היאך ילפינן **בחולין** (יא) דאזלינן בתר רובא ממכה אביו. הא כיון שהוא חי, אינו ממזר וממילא הוא אביו, ולא משום דאזלינן בתר רובא. ותירץ **הערוך לנר**. דהיכא אמרינן דאי לא ידיע אינו חי, דוקא היכא שהוא ממזר גמור מצד הדין כגון שהיתה ביאה בעדים. אבל היכא דהווי רק ספק כיון דמן הדין מותר לבא בקהל, איך אפשר לומר שלא יחיה הא אינו ממזר. ולפי זה תירץ גם קושית **המהרש"א**, דמה שאמר ר' יהודה היינו שאם יש חשש יוחסין גם גבוי יש, אבל אין כאן דין ממזרות שבגינה לא יחיה.

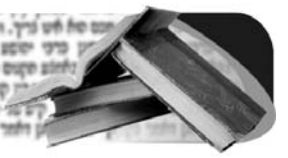
שבא על בת ישראל בלא קידושין. ותירץ, דשיטת **הרמב"ם** (פ"א מנערה בתולה ה"ג) דפנוי הבא על הפנויה בלא קידושין עובר בלאו ד"לא יהיה קדש", ואם כן הא נמי הוי ביאת איסור והדרא קושיא ד"דאי" לא קתני. עוד הקשה, דמשכחת לה בקידושי טעות או בממאנת, שנתברר למפרע שלא עבר באיסור ולא חשיב "דאי". ותירץ, דמכל מקום כיון שבעל בעילת זנות בשוגג הוי איסור דלא יהיה קדש בשוגג וחשיב נמי "דאי".

(ג) **תוס' ד"ה מצרי שני**, בתוה"ד, אי נמי דממזרת דלא אפשר אלא באיסור חשיב דאי ודאי לא כתיב. הקשה **הגרע"א**, הא ר' יהודה סבירא ליה דעכו"ם הבא על בת ישראל הולד ממזר, כדאיתא **בתוס' לעיל** (טו): ד"ה **מה לאלמנה**. ובגוונא דעכו"ם הבא על בת ישראל לית לה איסורא כדאיתא **בתוס' לעיל** (טז): ד"ה **קסבר**. ואם כן שפיר משכחת לה ממזרת בלא דאי, ושפיר משכחת לה שתוקית בלא דאי, כגון דנולדה ספק בן ט' לראשון מנכרי, או בן שבעה לאחרון מישראל. [ואולי יש לומר בדוחק, על פי הא דילפא הגמ' **לעיל** (מב.), לדין הבחנה בין זרעו של ראשון לזרעו של שני, מקרא ד"להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו", ואף שאינו איסור מפורש בתורה מכל מקום בודאי שאין זה רצון ה', והא נמי חשיב דאי. (י.צ.ב.).]

(ד) **גמ'**, **מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שלישי הוא**. ביאר **הרמב"ן**, דאף על גב דקיימא לן **בקידושין** (סט.) דהולכים אחר הפסול, הכא כיון ששניהם מותרים זה בזה ליתא להאי כללא, אלא אמרינן כל מקום שיש קידושין ואין עבירה הלך אחר הזכר כדאיתא **בקידושין** (סח:). ולפי זה שפיר מקשינן ממזר שנשא שפחה, דהתם נמי אין עברה והולד הולך אחר האם. ואפילו לרב דימי דאמר לקמיה בדעת ר' יוחנן דהולד שני, אין זה משום דהלך אחר הפסול, אלא משום דקיימא לן דאזלינן בתר אמו. ולכך סברו בגמ' דטעמיה משום עובר ירך אמו. ובטעמא דמילתא דלא דרשינן בכהאי גוונא הלך אחר פסול, כתבו **התוס' ישנים** (ד"ה מצרי שני) דבעם אחד לא נאמר האי דינא דהלך אחר הפסול אלא רק בשני עממין. **ובתוס' רבינו פרץ** כתב, דהיכא דשניהם פסולים לא שייך הלך אחר הפסול, דהא גם האב וגם האם מצריים הם, ואין זה שייך לדין הלך אחר הפסול, אלא לענין קביעת דור הולד אם הוא שני או שלישי.

(ה) **גמ'**, **הא אמר ליה ר' יוחנן לתנא, תני ראשונה**. הקשה **הריטב"א**, אם כן מהו שאומר כדי שיהא בן בני ראוי לבוא בקהל, אטו משום ששיא לבנו מצרית ראשונה יהא בן בנו ראוי לבוא בקהל, הא היתרו יהיה מכח שבנו של מנימין הוא שני, ותירץ, דכוונתו היתה, אשיא לבני **אפילו** מצרית ראשונה, ויהא בן בני כשר. **והערוך לנר** תירץ, דהכי קאמר דודאי בין אני בין בני היינו יכולים לישא ממזרת ונתינה, אבל לא נשאנו רק מצרית כדי שיהא בן בני ראוי לבא בקהל, אבל גיורת לא היו יכולים לישא, משום דסבירא ליה דקהל גרים אקרי קהל.

(ו) **גמ'**, **טעמא דכתיב אשר יולדו הא בעלמא וכו' אלא הא דאמר רבא וכו'**. הקשה **הרמב"ן**, אמאי הוצרכו להקשות מהאי דיוקא, ולא הקשו מהא דאמר ר' יוחנן להדיא, דהפריש חטאת מעוברת רצה מתכפר בה רצה מתכפר בולדה, אלמא עובר לאו ירך אמו. ותירץ, דאי הוה מקשינן הכי היה רבא מתרץ, דבלאו הכי סתרי דברי ר' יוחנן למאי דאמר הכא

הדרה היוזמי

מסכת יבמות דף עה – דף עט

כט כפלו – ל כפלו התשע"ה

הבין שרצון ה' שיעלה את שאול לקברי אבותיו, ואז יהיה יום פינוי עצמות ויהיה אפשר להספיד. והמלבי"ם (שם פסוק י"ג) ביאר, דאגב דהעלה את עצמות המוקעים [שהיו תלויים שבעה חדשים] לקברם, והספידם, הספיד אגב כן גם לאבותיהם, דהשתא הוי אורחא דמילתא להספיד גם שעברו י"ב חודש.

(ב) גמ', ואכתי משוא פנים יש בדבר, אלא שביקש רחמים שלא יקלטנו הארון וכו'. ביאר העיון יעקב, דאין זה משוא פנים להתפלל על הצלת חברו הגם דגורם מיתה לאיש אחר, אלא שאם היה מתפלל אחר שקלטו הארון היה הדבר ניכר, ונראה כאילו יש כאן משוי פנים, אבל כשמתפלל קודם שהארון קולט אין הדבר ניכר כיון שמתפלל בחשאי.

(ג) גמ', אמר ר' חייא בר אבא מוטב שתיעקר וכו'. ביאר המלבי"ם (שמואל ב' פרק כ"א פסוק ו') על פי הרמב"ם (פ"ג ממלכים ה"ז), דשרי למלך להרוג רבים ביום אחד, ולתלות לימים רבים, כדי להטיל אימה ולשבר יד רשעי עולם. ומקורו מכאן, דהותר לדוד להרוג בנים בעוון אביהם שלא כדין התורה, כדי להטיל אימה שלא יפשטו ידם בגרים גרורים. אמנם המאירי (כאן) ביאר דשרי לבית דין לעקור דין תורה בהוראת שעה.

(ד) [גמ', ומה גרים גרורים כך ישראל על אחת כמה וכמה, מיד נתוספו על ישראל, וכו'.] יש לבאר זה לפי דברי התוס' לעיל (כד:), דהקשו, הא אין מקבלים גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה, והיאך קיבלום כאן. ותיירצו דיש ספרים דגרסי שלא קיבלום אלא נעשו גרים גרורים. ולפי זה מבואר היטב שכיון שראו הגויים כמה מקפידים ישראל על כבודם של גרים גרורים, מיד קיבלו על עצמם להתגייר בימי דוד, אף על פי שידעו שיהיו רק גרים גרורים. (י.צ.ב.).

(ה) גמ', ונתנינים דוד גזר עליהם, משה גזר עליהם. ביאר המהרש"א על פי דברי רש"י ד"ה מחוטב עציר, דאף על פי שמשה גזר על אומה אחרת ולא הגבעונים. מכל מקום גזירת משה היתה גזרה כללית שכל מי שיתנווה חוטב עצים ושואב מים לעדה יהיה לו דין עבד, ויהיה אסור בקהל. ותיירצה הגמ', דמשה לא גזר כן אלא גזר גזרה פרטית על אותה אומה שבאו להתגייר בימיו.

(ו) תוס' ד"ה ונתנינים. התוס' פירשו בב' אופנים. א. בשם רש"י, דמדאורייתא שרו נתנינים בקהל, ומשה גזר עליהם שעבוד ואיסור קהל, לדורו, ויהושע גזר עלייהו לזמן בית המקדש, ודוד גזר לכולהו דרי. ב. שיטת ר"ת, דמדאורייתא אסירי בקהל, ומשה ודוד גזרו עליהם שעבוד להרחיקם טפי מישראל. והקשה הרמב"ן לפירוש ר"ת, הא משמע דכולה שמעתין קאי אמתניתין דממזרת ונתנה אסירי לישראל, ולר"ת הא האיסור הוא מדאורייתא ודוד הוסיף רק שעבוד. והביא פירוש הראב"ד, דהא דאסר הכתוב לא תחתן בם, היינו בגירותן, לפי שמתחילתן לא נתגיירו גירות גמורה והיו כגירי אריות, ודוד גזר דגם אם יתגיירו גירות גמורה לא יקבלו מהם, ומכל מקום בדיעבד אם נתגיירו חלה הגירות, כדאיתא כעין זה לעיל (כד:), הלכה כדברי האומר כולן גרים הם. ומכל מקום סתמן כתחילתן הם. [היינו דאם נתגיירו בסתמא אסורין בקהל כמו שמצינו בהם בתחילתן שלא נתגיירו באמת]. עוד פירש הרמב"ן, דהתורה לא אסרה בגירותן אלא את הדור הראשון, אבל בנו של גר שנתגייר משבעה עממין שרי בקהל, ומשה יהושע ודוד גזרו גם על הדורות הבאים

(ז) גמ', ידיע ולא ידיע עד תלתא דרי חיי טפי לא חיי. ביאר הריטב"א, דעד ולא עד בכלל, מדאמר ר' אליעזר מי יתן לי דור שלישי, אלמא דור שלישי ליכא.

(יא) גמ', אין הרבר תלוי אלא בי. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דהיינו דהוי דבר התלוי במלך, שצריך שיעשה על פי המלך שהכל נחתך על פיו. ומינה ידיעין דשאל באורים ותומים, דאי שאל בנבואה בראשונה ושנייה, הוי ליה נמי לישאל בנבואה מה הוא החטא, אבל ודאי דלא שאל כלל בנבואה. ולכך לפי דעתו שהיה בהם חטא עבודה זרה וגילוי עריות וצדקה דבר שאין תלוי במלכות לא שאל באורים ותומים, דאין שואלין באורים ותומים אלא למלך דהיינו דבר התלוי במלוכה, אבל השתא דהבין שזה דבר התלוי במלך, שאל באורים ותומים.

(יב) גמ', אל שאל שלא נספד כהלכה. הגמ' בסנהדרין (מו:) דנה אי הספדא יקרא דחיי הוא או יקרא דמיתא. והקשו התוס' (שם) ד"ה יקרא דחיי, להצד דהספד הוא יקרא דחיי אמאי נתבעו על ששאל לא נספד כהלכה, הא כבוד החיים הוא והחיים מחלו על כבודם. ותיירצו, דשאני מלך דאיכא בזיון טפי לגביה בזה שלא מספידים אותו כראוי.

(יג) גמ', שהיו מספיקים להם מים ומזון. פירש רש"י ד"ה כהנים, דכהנים היו מספיקים מזון לגבעונים. ודקדק המהרש"א (חידושי אגדות) דרש"י לא גרס "מים" אלא רק מזון. דלא מסתבר שהכהנים היו מספיקים מים לגבעונים שהם עצמם היו שואבי מים. ועוד, דמים הוא דבר שניתן לעולם בחינם. אמנם לגירסתנו דגרסינן "מים", קשה. וביאר, דיש לפרש איפכא, שהיו הגבעונים מספיקים מים ומזון לכהנים, דזהו תפקידם להיות חוטבי עצים ושואבי מים, ומזון היינו צרכי מזון דהיינו עצים.

(יד) גמ', שם. הקשה העיון יעקב, דאיתא בעירובין (סג.) כל הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם, שנאמר "וגם עירא היאירי היה כהן לדוד" [שהיה מביא לו כל מתנותיו] וכתוב בתריה "ויהי רעב בימי דוד וכו'", והכא מבואר שהרעב בא על חטאים אחרים. ותיירץ, דכל שנה היה הרעב מחמת חטא אחר, ותרווייהו איתנהו. [נעוד יש לתרץ על פי הגמ' בסנהדרין (קג.) שביקש הקב"ה להפוך את העולם לתוהו ובוהו מחמת רשעת דורו של צדקיהו, אלא שנסתכל בצדקיהו [שהיה צדיק] ונתקררה דעתו. הרי חזינן, שאם המלך צדיק גמור הדבר מונע פורענות מדורו אף על פי שראויים לכך. ולכן הוצרכה הגמ' בעירובין לומר דגם בדוד היה חטא מסוים. (י.צ.ב.).]

דף עט ע"א

(א) גמ', נפקו להו תריסר ירחי שתא ולא דרכיה למיספדיה. הקשה הרי"ף (על העין יעקב), הא מצינו בקראי להיפך, דאיתא שם (פרק כ"א מפסוק י"ב והלאה) שהעלה דוד את עצמות שאול מיבש גלעד אל קברות אבותיו. וכתב הרד"ק (שם) בשם המדרש, שסבב בכל ערי ישראל להספידו קודם שקברו, וכתוב בתריה "ויעתר אלקים לארץ אחרי כן". ותיירץ, דבתחילה היה סבור דוד דהא דנאמר לו "אל שאול ואל בית הדמים" חדא מילתא הוא, ומשום דאין רצון ה' שיספידו לאחר י"ב חודש, ומשום שה' תובע את מות הגבעונים על ידי שאול. אבל לאחר מיכן כשהמית את שבעת בני שאול וראה דעדיין לא נעתר ה' לארץ,

הדרה היוזמי

שיהיו פסולים לעולם.

דף עט ע"ב

(ז) תוס' בד"ה בימי רבי, אין זה מבטל דברי ב"ד חבירו וכו'. והרמב"ן תירץ עוד, דכיון דהוי רק קנס שקנס דוד, אם ראו בית דין שראוי לרחם עליהן יכולים היו לקרבם, ואין זה כמבטל דברי בית דין חבירו.

(ח) רש"י ד"ה סריס חמה, ממעי אמו. המאירי ביאר הלשון, שלא ראה פני חמה אלא בסריסותו. וכן הוא בפירוש המשניות להרמב"ם. [והיינו, דאם יהיה סריס חמה לא ממעי אמו, לרבי עקיבא חולץ, משום שהיתה לו שעת הכושר]. והא דאיתא לקמן דסריס חמה כשר לבוא בקהל, אין הכוונה שנסתר ממעי אמו, דלענין היתר בקהל אין נפקא מינה מתי נסתר, אלא תליא אי סירוסו בידי אדם או בידי שמים. והא דקרינן ליה "סריס חמה" היינו שנסתר מחמת חולי שבגופו, מלשון אחותו חמה.

(ט) גמ', מכדי שמעינן לר"ע וכו'. הקשו התוס' לעיל (ט) ד"ה והרי, אמאי לא נימא לרבי עקיבא ניתי עשה ונידחי לא תעשה, ומדוע פשיטא לגמ' דלרבי עקיבא דמשוי חיבי לאוין כחיבי כריתות אינו בר חליצה ויבום. והניחו בקושיה.

(י) גמ', מכדי שמעינן לר"ע דאמר וכו'. כתב המהדורא בתרא, דקושיית הגמ' לא קאי רק אגוונא דהיבם הוא הסריס, אלא גם בגוונא דהסריס הוא המת, דמקשינן: אמאי חולצין לאשתו, הא לא תפסי ליה קידושין למת כיון שאסורה לו, ואמאי זקוקה ליבום, וכבר כתב כן בתוס' הרא"ש. שעמד על כך שרש"י לא ביאר כך. וביאר דטעמו משום דאפשר דמתניתין איירי שנעשה סריס לאחר שנשאה. אמנם הרא"ש דחה סברתו, משום דלשון המשנה משמע, דסריס אדם דומיא דסריס חמה דנעשה סריס קודם שנשאה.

(יא) תוס', בד"ה אי הכי יבומי נמי תתניבם. פי' אא"ב וכו'. [צריך לדייק לשונם שלא כבגירסת גמ' דידן, אי הכי יבומי נמי מיבם, ועיין באות הקודמת מה שהבאנו מתוס' הרא"ש, ואיהו נמי גריס כמותם. ופשוט, משום דלדידהו הקושיא לרבי עקיבא היתה לגוונא שהיבם סריס]. וכתב המנהרש"א דנראה מדבריהם, דהמקשן אי הכי וכו', נמי ידע שמייבמין את אשתו של סריס, אלא הבין דאידי דתנא חולץ בגוונא דהיבם סריס, תנא נמי חולצין לאשתו. והקשה, דאם כן מה דייקה הגמ' "דיקא נמי" ממעשה דבן מגוסת, משום דתני ויבמו את אשתו, הא המקשן נמי ידע דחולצין לאשתו לאו דווקא. וביאר, דצריך לומר, דהדיקא נמי לא התרצן קאמר לה, אלא הגמ' לדעת המקשן, שלא נטעה לומר דלדעתו חולצין לאשתו דווקא, אלא חולצין לאשתו לאו דווקא, דאידי דנקט חולץ נקט חולצין, אלא דלא אסיק אדעתיה דר' עקיבא נקט חולץ אידי ר' יהושע.

(יב) [רש"י ד"ה דיקא נמי, דלר' עקיבא יבומי נמי שרי, דקתני וכו' ויבמו את אשתו. עיין באותיות י' וי"א. ודברי רש"י צריכים עיון. דמה הוכיחו ממעשה דבן מגוסת, הא באשת סריס אדם, ליכא לדידה איסור יבום כלל, כיון דהיה לו שעת הכושר. ואולי הראיה מלשון הגמ' לקיים דברי ר' עקיבא].

(יג) גמ', מתו ולהם נשים וכו' ואם בעלו קנו. התוס' לעיל (כ): ד"ה אם בעלו קנו, כתבו, דלכתחילה נמי שרי, דהא היבם כשר ומאי איכפת לן

דהמת היה סריס. אלא אידי דנקט בסיפא לשון דיעבד נקט נמי ברישא לשון דיעבד. וציין שם הגרע"א (בגליון הש"ס). לתוס' לקמן (פד) ד"ה שיר, שכתבו דאף שנאסרה לבעל מותרת ליבם, דלא כבסוטה ומחזיר גרושתו, דאמרינן במותר לה אסורה, באסור לה לא כל שכן. דאי משום האי טעמא, בעינן שיעשה באשה שום מעשה, שמכוחו תאסר על בעלה. (יד) גמ', וליתי איסור פצוע ונידחי עשה דיבום, מי לא תנן רבן גמליאל אומר, וכו'. הקשה הרשב"א, הא יש לומר דדוקא לרבן גמליאל מהני בעילת אחותה להפקיע זיקתה, משום דסבירא ליה אין זיקה, אבל אם יש זיקה, שמא לא מהני איסורא דחייל בתר זיקה לאפקועי לה. ותירץ, דלכולי עלמא מהני איסורא דחייל אחר נפילה ליבום להפקיע הזיקה. והא דפליגי רבנן ארבן גמליאל, היינו דלרבן גמליאל שרי לבעול הקטנה אף שהיא אחות זקוקה, ולרבנן אסור. אבל אי עבר ובעל לכולי עלמא מהני לאפקועי זיקה.

(טו) גמ', אלא אמר רב יוסף, האי תנא הך תנא דבי ר"י היא דאמר וכו'. הקשה הריטב"א, אם כן אסור לכתחילה לייבם אלא לחלוץ בלבד כיון דהוי כממזרת ונתינה לישראל, דשנינו לעיל (כ). דחולצת ולא מתייבמת גזירה אטו ביאה שניה, וקשיא דיוקא דמתניתא דשנינו, דיבמו את אשתו של סריס אדם, אלמא דאפילו יבום שרי. ותירץ, דשמא ההוא בית דין שהיה אז בירושלים לא גזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שניה. ועוד, אפשר שהתירו בו לייבם כדי לגלויי מילתא דסריס אדם בר חליצה ויבום הוא, לאפוקי מדעתיה דר' אליעזר. והסיק, דהשתא הדרין מדיוקא דלעיל.

(טז) גמ' אקרי כאן להקים שם וכו'. כתב הריטב"א דמה שהקשה רבא מדין חולץ, ולא מדין חולצין לאשתו. לאו דוקא. דהוא הדין אי היה המת סריס, דהא אקרי כאן "ולא ימחה שמו מישראל, והרי שמו מחוי". וכתב הערוך לנר, דאין נראה כן לשון הגמ'. ואדרבא לענין ולא ימחה שמו, בודאי יש לחלק בין היה לו שעת הכושר. משום דבשעת מיתה לעולם "שמו מחוי", דהא לא הוליד בנים. ועל כרחך דביאור "שמו מחוי" היינו דווקא היכא דכך הווי מעיקרא ולא אי היתה לו שעת הכושר.

(יז) גמ', לר"א פירוקא דרבא פירכא היא. פירש רש"י דהא ודאי חזינן דשעת הכושר מתירתו. הקשה הערוך לנר, היאך אתינן להוכיח ולהקשות לר' אליעזר דסבר דסריס אדם שאין לו רפואה, יחלוץ משום שהיתה לו שעת הכושר, הא בגוונא שנהיה סריס סמוך למיתה הווי סריס חמה, ולר' אליעזר יחלוץ משום שיש לו רפואה. וביאר, דהאי אף דהווי סריס חמה אין לו רפואה ובוז מודה רבי אליעזר, דכיון שאין לו רפואה אינו בר חליצה ויבום. ועל כרחך דשעת הכושר מילתא היא.

(יח) גמ', היכי דמי סריס חמה. ביאר הריטב"א, דאין הכונה היכי דמי סריס חמה דעלמא, דהא לקמן (פ) איתא ביה סימנים רבים, והכא נקטו רק סימן אחד. אלא כוונת הגמ', דהרי רבי עקיבא תלה טעמו דסריס אדם חולץ מפני שהיתה לו שעת הכושר, ואם כן בעינן דוקא סריס חמה שלא היתה לו שעת הכושר, דהא איכא נמי סריס חמה שנולד בריא ונסתרס אחר כך מחמת חולי. ועלה שאלו, האיך ידעינן אי הוא סריס ממעי אמו, הא כל סימני סריס (לקמן פ): אין רואים מיד בשעת הלידה אלא אחר כך, וניחוש שמא נסתרס אחר כך. וכן משמע ברש"י ד"ה היכי דמי.

הדרה היוזמי

מסכת יבמות דף פ

א טבת התשע"ה

דף פ' ע"א

(א) גמ', אמר רב יוסף היינו דשמענא ליה לאמו וכו'. עיין פירוש רש"י. אבל הריטב"א ביאר, לפי דבריו באות הקודמת, דהוקשה לרב יוסף הא סריס חמה שאינו לקוי ממעי אמו דינו נמי כסריס חמה, שמותר לבוא בקהל, ולענין מה אמר רב אמי כל שלקוי ממעי אמו. והשתא דאמרין דטעמא דרבי עקיבא משום שלא היתה לו שעת הכושר, נתבאר דברי רב אמי, דדוקא סריס זה אינו חולץ.

(ב) גמ', דתניא ר' אליעזר אומר סריס חמה חולץ וחולצין לאשתו. צריך ביאור, הא כיון דסבירא ליה לר' אליעזר דיש רפואה למכתו של סריס חמה, שפיר שייך בו הקמת שם. ואמאי לא תתייבם. ואין לומר דהוא מחייבי לאוין דפצוע דכא, דהרי סריס חמה שהוא בידי שמים, ליכא לאו. ובשלמא במתני' יש לומר דנקט חולץ משום ר' יהושע כדלעיל (ע"ט). אך הכא בברייתא, דאיכא רק לדברי ר' אליעזר, אמאי לא נקט ומייבמים לאשתו. (ח.ו.) ואולי יש לומר, שבברייתא הובאה גם שיטת ר' יהושע, ומה שהביאה הגמ' כאן רק דברי ר' אליעזר, משום דאירינן לדידיה].

(ג) רש"י ד"ה ת"ש בתוה"ד, אי נמי מדקא מייתי מעשה וכו'. דבריו צרכים ביאור, דלכאורה המעשה אינו ראייה לדין, אלא רק מגלה על המציאות שמתרפאים, ומה יותר ראייה מהא דמתניתין אף דהווי מחמת סברא. ויש לומר, דכיון דמוכח שבודאי חזר, יותר מסתבר שחזר מחמת שנודע לו דבר שלא ידע מקודם, מאשר לומר שחזר בו מסברא. (א.ל.)

(ד) גמ', וכי תנן ההיא לעונשין איתמר. הקשה הגרע"א, אמאי לא אמרו כי תנן ההיא לחליצה איתמר, דהוי גדול לענין שיכול לחלוץ. והניח בצריך עיון.

(ה) רש"י ד"ה מבן י"ב עד י"ח, אתינוקת קאי וכו'. אמנם הרשב"א כתב דיש שפירשו דסוגיין מיירי בזכר, וסבירא ליה לרב דתוך הזמן כלאחר הזמן. והרשב"א דחה דבריהם, דהא רב גופיה הוא דקאמר בנדה (מח): תוך הפרק כלפני הפרק, ואם כן מאי דוחקיה דנסיב לה דלא כהלכתא ודלא כטעמיה.

(ו) גמ', אמר ליה כל כי הני מילי מעלייתא יתאמרון משמאי. הקשה הערוך לנר, הא רב יוסף עצמו הקשה על דברי רב דאמר דנעשה סריס למפרע, והאיך אמר הכא סיעתא לתירוץ אביי דמקטנותה יצתה לבגר. ותירץ, דמצינו בכמה דוכתי דרב יוסף חלה ושכח תלמודו ואביי הזכיר, והכא נמי נזכר רב יוסף שהוא אמר כן לאביי. ובאמת הריטב"א הביא גירסא, שאמר אביי לרב יוסף אמרינן משמך איילונית מקטנותה יצתה לבגר.

(ז) תוס' ד"ה נעשה, דלקי על חלב שאכל. הקשה השב שמעתתא (שמעתא א' פ"ג) לשיטת הרמב"ם (פ"ט מטומאת מת הי"ב, פ"י מכלאיים הכ"ז) דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא, האיך יתכן דלוקה, הא מדאורייתא שרי ליה למיכל דשמא קטן הוא. והוכיח מזה דהתוס' סברי דספיקא דאורייתא מדאורייתא לחומרא.

(ח) בא"ד, אף על גב דבשעת התראה היה ספק דהשתא מיהא איגלאי מילתא למפרע. כתב המשנה למלך (פ"ז מסנהדרין ה"ד) דהתוס' סתרי דבריהם למאי דכתבו בנדה (מו:): ד"ה רבי יוחנן, דהקשו שם למאן דאמר דמופלא הסמוך לאיש שהקדיש ואכלו אחרים את הקדשו לוקין, הא הוי התראת ספק, דשמא לא יביא ב' שערות אלא לאחר ב' או ג' שנים.

ותירצו, דאולינן בתר רובא שמביאים ב' שערות בזמנן. ולפי מה שכתבו התוס' בסוגיין לא קשיא מידי, דהא השתא ידעינן למפרע שהקדשו הקדש. והחתם סופר (בהגהותיו למסכתין ובשו"ת חלק ו' סימן ס"ב) כתב, דסברת תוס' דידן מהני רק בצירוף רוב, דרוב האנשים שלא הביאו ב' שערות אחר י"ג שנים הם סריסים, ויולדו להם סימני סריס. ולפי זה לא קשיא מהתוס' בנדה, דהתם בקושייתם אכתי לא נחתי למימר דאיכא רובא שיביא שערות בשנת י"ג, ולכך לא הוה סגי להו בהאי סברא לחודא דאיגלאי מילתא למפרע. והגרע"א (בדרוש וחיודש לחולין יא:): כתב, דכל מאי דכתבו התוס' דהיכא דאיגלאי מילתא למפרע הוי התראת וודאי, אינו אלא בגוונא דהעבירה עצמה ודאית, אלא דאיכא ספק אם המותרת בר עונשין או לא, אבל היכא דהספק הוא בגוף העבירה אם הוי עבירה או לא, בזה לא מהני איגלאי מילתא למפרע. והביא שכן כתב הפני יהושע (בקונטרס אחרון לקידושין פ"ג דף צ"ג). אך הפני יהושע שם כתב, דלשון התוס' קשה קצת לסברא זו, דמאי מקשו מהכה את זה וחזר והכה את זה, ותירצו דהתם לא איגלאי מילתא למפרע. הא הוה להו לתרוצי בפשיטות, דהתם איכא ספק בגוף העבירה דאם אינו אביו אין חיוב מיתה בהכאתו.

(ט) תוס' ד"ה איילונית לר"מ יהא לה קנס, לשמואל ניחא וכו'. הרמב"ן לעיל (סא:): פליג, ודעתו דלעולם כשנעשית נערה, נעשית בוגרת ו' חדשים לאחר מיכן, ולא רק בנעשית נערה בגיל י"ב. וכן כתב הרמב"ם (פ"ב מאישות ה"ג), דכשתביא ב' שערות אפילו בשנת עשרים, תהיה ו' חדשים נערה ולאחר מיכן בוגרת. והוכיח הערוך לנר מהא דתניא דאין איילונית נידונת כנערה המאורסה, שמקטנותה יצתה לבגר. ולכאורה לשמואל דאמר שלא נעשית גדולה למפרע, למה לן להאי טעמא שמקטנותה יצתה לבגר, תיפוק ליה דאין נערות אלא בגיל י"ב, ובאותה שעה קטנה היתה. אלא על כרחך, דבכל עת שתביא ב' שערות נעשית מיד נערה ו' חדשים. והקשה, דלפי זה יקשה לתוס' ראייה זו. ולרמב"ם קושית תוס'. ותירץ, דאין כוונת התוס' דבכל גווני אין נערות אלא בגיל י"ב, דוודאי מי שנעשית גדולה בכל עת יש לה ו' חדשי נערות, וכהרמב"ם. וכל דבריהם דוקא היכא דגדלותה על ידי סימני איילונית, ובהאי גוונא גם הרמב"ם מודה אין לה חדשי נערות אלא רק בחדשים הסמוכים לי"ב. וסיים דהקושיא שהקשה מהברייתא לשמואל לא מתורצת בזה.

(י) גמ', ובן שמונה אין עושין בהן מעשה עד שיהיו בני עשרים. פירש רש"י ד"ה ובן ח', שאין מחזיקים אותו לבן קיימא עד שיהא בן עשרים. ותמה הרשב"א, דלא מסתבר למיחש באדם בן י"ט שמא הוא נפל. ועוד, דכל יבמה שלא ילדה לתשעה וודאין מבעלה הראשון לא תנשא לשוק, שמא בניה בני ח' חדשים, עד שיהיו בני עשרים. והביא פירוש הר"ח והראב"ד דמיירי לענין הבאת שערות, דבן ח' שהביא שערות בגיל י"ג הם שומא בעלמא לפי שהוא חלוש ביותר, ורק בגיל עשרים שערותיו חשיבי סימן. והקשה אף לפירושם, דאם כן כל אשה שנתקדשה לאדם שעדיין לא הגיע לכ' שנים, איכא למיחש דאינם קידושין שמא בן ח' הוא, ויגיע לגדלות בהיותו כ'. ואם פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר יש לחוש לקידושיו. ולכך כתב, דבין לרש"י ובין לר"ח צריך לומר דסתם

הדרה היוזמי

אדם אין חוששין לו שמא הוא בן ח' חדשים אלא רק מי שיודעים בו שנולד לח'.

יא) **תוס' ד"ה והא תניא וכו'**, בתוה"ד, ונראה דאפילו נגמרו סימנים וכו'. ביאר המהרש"א בכוונתם, דלרבנן דפליגי ארבי אפילו נגמרו סימנים בן שמונה הרי הוא כאבן כיון שאינו בחזקת בר קיימא עד שיחיה כ' שנה, דלא שכיח. אבל לרבי דסובר דאחר ל' יום יצא מתורת נפל, זה וודאי שכיח שיחיה ל' יום, ואם כן בן שמונה שגמרו שערו וצפרניו אינו מוקצה, דשכיח הדבר שהוא בר קיימא. ולפי זה מה שהעמידו בגמ' הא דבן ח' אסור לטלטלו כשלא גמרו שערו וצפרניו אינו אלא לרבי, דלרבנן אפילו נגמרו אכתי הוא מוקצה דלא שכיח שיחיה עד כ' שנה.

דף פ' ע"ב

יב) **גמ', כיון דאיכא רשב"ג דאמר משתהי וכו'.** התוס' לעיל (בעמוד א') ד"ה והא תניא כתבו, דרבי נמי סבירא ליה כרשב"ג דיצא מתורת נפל רק לאחר שעברו שלשים יום. אבל הרשב"א כתב, דלאו בחדא שיטתא קיימי, אלא רבי סבר דכיון שגמרו שערו וצפרניו הרי הוא בחזקת בר קיימא מייד. ורשב"ג סבר דבעינן להמתין שלשים יום, ורבנן סברי דבעינן להמתין לכ' שנה. עוד כתב, דיתכן דלרשב"ג אין צריך כלל גמרו סימניו אלא כל ששהה שלשים יום סגי בזה להחזיקו בר קיימא. וכן כתב הריטב"א. והוסיף, דכיון דלרשב"ג סגי במה ששהה שלשים יום, כל שכן דסגי בגמרו שערו וצפרניו.

יג) **תוס' ד"ה דהביא, וא"ת וכו'.** אבל דעת הראב"ד (פ"ב מהלכות אישות הי"ב) דסימן סריס הוא שאין לו שערות בזקן כלל, וביאר המגיד משנה, דלשיטת הראב"ד צריך לפרש כוונת הגמ', דכיון שהביא שתי שערות בזקן כולי עלמא לא פליגי דאינו סריס, כיון דבעינן כל הסימנים, והא חסר לו אחד מהם.

יד) **גמ', כי פליגי בשלא הביא.** כתבו התוס' ד"ה כי פליגי דסגי בהאי סימנא לחד שלא הביא ב' שערות. אבל הרמב"ם (פ"ב מאישות הי"א) כתב, דבעינן סימן אחד נוסף, כפשוטו לשון הגמ'. ודעת הראב"ד (שם) כהתוס'. ותמה המגיד משנה, דלהראב"ד עולה דאין נפקא מינה בשאר סימני סריס, דהא אם הביא ב' שערות בזקן אינו סריס גם אם יהיו בו כל שאר הסימנים כמו שכתב הראב"ד גופיה [הובא באות הקודמת, ודלא כהתוס' ד"ה דהביא]. ואם לא הביא ב' שערות הרי סגי באחד מהסימנים, ואם כן הווי סריס אף אם אין בו שאר הסימנים.

טו) **גמ', לא רב נחמן סיכי דיקנא הויה ליה.** תמה הלחם משנה (פ"ב מאישות הי"א), לשיטת הראב"ד (הובא לעיל אות יג) דהיכא דהביא ב' שערות בזקן אפילו אם יש בו שאר סימני סריס אינו סריס, אמאי אמר רבה בר אבוח לרבנן עיינו ביה ברב נחמן, דמשמע דאם לא היה בשרו מעלה הבל, היה מחזיקו לסריס. הא הווי ליה סיכי דיקנא. ותירץ, דאין קושית הגמ' מרבה בר אבוח אטו סבר דלא כר' יוחנן, אלא מקשינן אטו סובר רבה בר אבוח כרב הונא לגבי ר' יוחנן. ולפי זה משנינן, דרבה בר אבוח הוא שיטה שלישית, דרב הונא סובר דהיכא דלא הביא ב' שערות בזה לבד נעשה סריס, והיכא דהביא אינו סריס וכרב הונא. ורבה שיטה שלישית, דאף היכא דהביא ב' שערות, אי איתנהו ביה יתר הסימנים הוי

סריס.

טז) **תוס' ד"ה עד שיהא בכולן, בתוה"ד,** מ"מ כיון שניכר מיד שאין עושה כיפה וכו'. הקשה המהרש"א, דאכתי לר' יוחנן דאמר אפי' באחד מהן, ומוקי לה בשלא הביא ב' שערות ובהאי לחודיה דאין לו זקן חשיב סריס, הא לר' יוחנן סגי בסימן אחד והיינו שלא הביא ב' שערות בזקן, ואם אין סימן זה לא מהני שאר הסימנים כדאיתא בתוס' ד"ה דהביא וד"ה כי פליגי, דלא סגי במה שהיה ניכר מיד שאין עושה כיפה, דהא סימן זה לא מעלה ולא מוריד לר' יוחנן, ואמאי הוי סריס ממעי אמו. וביאר, דלא בעינן שיחיה סריס ממעי אמו לענין כל דיני סריס אלא רק לענין דין חליצה ויבום, דבעינן שלא היתה לו שעת הכושר. דעלה הקשו תוס', ותירצו גם לר' יוחנן, דלדידיה נמי בעינן שאר סימנים כדי להוכיח שהוא סריס ממעי אמו.

דף פא ע"א

א) **גמ', לימא תהוי תיובתא דרב המנונא וכו'.** ביאר הריטב"א, דאף דאין הלכה כרב המנונא. מכל מקום הקשו כן משום דרב המנונא קאי אליבא דרבי עקיבא, כדאיתא בסוטה (יח:). ומתניתין סתמא כרבי עקיבא כדאיתא לעיל (פ:).

ב) **גמ', טעמא דבעלוה הא לא בעלוה לא וכו'.** כתב התוס' הרא"ש, דהוי מצי למידק מרישא דקתני דאם חלצו לה אחים פסולה, משמע דבלא חליצה אינה פסולה, אלא עדיפא לן למידק מסיפא דקתני להדיא שנעשית זונה רק בבעילה, ובלאו בעילת האיסור אינה זונה.

ג) **גמ', שם.** הקשה הגרע"א, מנלן לפרש דמתניתין איירא לענין פסול נשואין לכהונה, ודלא כר' יהודה. נימא דאיירא לענין פסולה לתרומה דבי נשא. דדוקא בנבעלה בעילת זנות אסורה בתרומה כדאיתא לעיל (לה:). ואפילו אליבא דר' יהודה, ואף דקרי לה זונה. ודוקא בנבעלה לפסול לה פסלה לכהונה מקרא ד"כי תהיה לאיש זר" כמבואר בתוס' לעיל (מד:). ד"ה הכא נמי, ובתוס' (לה:). ד"ה אף על פי. וגדולה מזו אמרו בתוס' לעיל (סט:). ד"ה לא פוסלין, דאפילו לרבי אלעזר דפנוי הבא על הפנויה עשאה זונה, מכל מקום אינה פסולה לתרומה. ותירץ בדוחק, דכיון דקתני בהדי "חלצו לה לא פסולה" דמיירי לכהונה, הכא נמי בעלוה פסולה היינו לכהונה.

ד) **גמ', הכא במאי עסקינן בתרומה בזמן הזה דרבנן.** הקשה המשנה למלך (פ"ז מתרומות הי"ז), הא לעיל (עב:). איתא, דטומטום שקידש מאכיל את אשתו, ומקשינן, הא אינו וודאי קידושין, דשמא נקבה הוא והאיך מאכיל מספק. ומאי קושיא, הא תרומה בזמן הזה דרבנן, ושפיר מאכיל מספק כדסבירא ליה לריש לקיש הכא. ותירץ, דעל כרחך האי ברייתא סבירא לה דתרומה בזמן הזה דאורייתא, דאיתא התם דהוא עצמו נמי אינו אוכל משום דהווי ספק ערל, ואמאי, הא ספיקא דרבנן לקולא. אלא על כרחך דסבירא ליה להאי תנא דתרומה בזמן הזה דאורייתא. עוד תירץ, דרבי יוחנן אמר כן אליבא דר' יוסי, אבל איהו גופיה סבר דהחמירו אף בתרומה דרבנן, שלא יאכלנה מספק.

ה) **גמ', אמר ליה ר"י לר"ל מי סברת תרומה בזה"ז דרבנן.** ביאר הריטב"א, דליכא לאוקמי למתניתין בתרומת פירות דרבנן, משום

הדרה היוזמי

מוסבת יבמות דף פא

ב טבת התשע"ה

שייכי בה. דבשלמא חביות וככרות דהוו מין המחויב מדאורייתא, יש לומר דדבר חשוב לא בטל כמו, שכתבו התוס' (בעמוד א') בד"ה מואי היא, כיון דהוי חד דרבנן. אבל שאר פירות דהמין דרבנן וגם תרומה בזמן הזה דרבנן, בטל דבר חשוב כמו עיגול בעיגולין לריש לקיש. וכאן לא יועיל מה שכתבו התוס' בתירוץ השני (שם), דלר"מ כיון דבדאורייתא אסור כל שדרכו, מחמרין דרבנן באת שדרכו, דהא לרבנן לא מחמרין אף בדאורייתא אלא בו' דברים. ואולי יש לומר, דו' דברים אלו החשובים מאוד, כולי עלמא מודו דאף תרי דרבנן לא בטל. אמנם יש לומר, דאי מהאי טעמא לא שייך הלשון "הראוי לתרומה תרומה" דמשמע שמחמת שהוא מין הראוי, ולא ראוי, ולא משום שמצבו ראוי ולא ראוי. (א.ג.).

(יד) רש"י ד"ה דברי הכל לא תעלה, בתוה"ד, ואף על גב דעיגול בטל בחולין וכו' התם הוא דעיגול גופיה תרומה דרבנן. הקשה הקרן אורה, דלעיל (עמוד א') אמר ר' יוחנן לריש לקיש והלא אני שונה חתיכה בחתיכות עולה, דהיינו דלדברי, אפילו אם תרומה בזמן הזה דאורייתא היה בטל עיגול בעיגולין, ואין להוכיח מהא דעיגול בעיגולין עולה, דתרומה בזמן הזה דרבנן. ולרש"י, הא אכתי בעינן לומר דתרומה בזמן הזה דרבנן, דאם היא דאורייתא אין עיגול בעיגולין בטל, כיון דאפשר לתתה לכהנים.

(טו) גמ', חתיכה של חטאת וכו' תעלה. הקשו הריטב"א והמאירי, הא חתיכה הראויה להתכבד אינה בטלה. והתוס' ד"ה דברי הכל כתבו, דכיון שראויה רק לכהנים לא מיקריא ראויה להתכבד. אבל הריטב"א והמאירי כתבו, דראויה להתכבד היינו כל שכמוה ראויה להתכבד אילו היתה חתיכה של היתר, ואם כן קשיא אמאי בטיל. ותירצו, דכיון שאין איסורה מחמת עצמה אלא מחמת טומאה דרמיא עלה ליתא בה החומרא דדבר הראוי להתכבד לא בטל. והוסיף המאירי, דהוי דומיא דחתיכה הראויה להתכבד שבלעה טעם איסור דבטלה, משום דלא חשיבא ראויה להתכבד כיון שהטעם הבלוע בה אינו ראוי להתכבד. והריטב"א תירץ עוד, דמיירי בחתיכה שאינה מבושלת.

(טז) תוס' ד"ה רבי יוחנן אומר, בתוה"ד, דמחמרין ביין נסך, ואף על גב דלא כתיב איסוריה בדאורייתא, אלא מדברי קבלה. הבית הלוי (ח"א סימן מ"ז אות י') ביאר דברי התוס', דאין כוונתם דאין תקרובת אסורה מדאורייתא, דוודאי אסורה מקרא ד"ולא ידבק בידך מאומה מן החרם", אלא דכיון דגילה לנו הפסוק, ד"ויאכלו זבחי מתים" דתקרובת עבודה זרה איתקש למת, הדר דינא דכלול בקרא ד"ולא ידבק בידך מאומה מן החרם".

(יז) תוס' ד"ה רבי יהודה אומר, ואין נראה וכו'. הקשה המהרש"א, דהוה ליה להקשות, לרש"י דפירש גם בסלקא דעתך, דטעמא דר' יהודה דמין במינו לא בטיל. אמאי אמרו בגמ' "אי הכי מאי טעמא דר' יהודה", הא בלאו הכי הוצרכו דמטעמא דמין במינו לא בטיל הוא דקאמר ר' יהודה. ותירץ, דוודאי מצי ר' יוחנן לפרש מהטעם שכתבו התוס' דר' יהודה מחמיר בכל שדרכו, אבל אחרי שהוצרכו לפרש בדעת ריש לקיש הטעם משום דמין במינו לא בטיל, שוב אפשר לפרש כן גם בדעת ר' יוחנן.

(יח) תוס' ד"ה דברי הכל לא תעלה, בתוה"ד, משום דלאחר שנתבטלה ראויה להתכבד בה וכו'. מבואר מדבריהם, דחתיכה שקודם ביטולה

דמאכילה בתרומה סתמא משמע כל תרומה אפילו דגן תירוש ויצהר. (ו) רש"י ד"ה שאני שונה, בסוה"ד, הואיל ותרומה דאורייתא נוהגת לא מבטלינן דרבנן, גורה דרבנן אטו דאורייתא. הערוך לנר תמה, הא גם אם תרומה דאורייתא, מכל מקום אם התערב עיגול בעיגולין, מדאורייתא בטל ברובא, כדאיתא בתוס' לעיל (עג). ד"ה מה שאין כן. והא דבעינן שיבטל במאה כבר כתב התוס' יו"ט (חלה פ"א) דאינו אלא מדרבנן. ואף אי נימא דמדאורייתא בעינן מאה, מכל מקום הכא דנימא דאף במאה לא בטיל היינו מדרבנן. וכתב, דמהכא מוכח דדבר, חשוב מדאורייתא נמי לא בטיל.

(ז) תוס' ד"ה שאני שונה, וא"ת אכתי וכו' דילמא סבר כרבנן דאמרי אינו מקדש אלא ו' דברים בלבד. בשנות אליהו (ערלה פ"ג מ"ו) תירץ, דהתנא דסובר עיגול בעיגולים עולה הוא רבי מאיר, כדאיתא בביצה (ד.), ואיהו גופיה סבר אליבא דריש לקיש דכל שדרכו לימנות שנינו כדלקמן (עמוד ב'), ואם כן שפיר קשיא דידיה אדידיה.

(ח) תוס' ד"ה מאי היא דנתן וכו', וא"ת וכו'. התוס' הרא"ש הוסיף לתרץ, דכלאי הכרם כיון שהם איסור הנאה, אף דבטלה קדושת הארץ, חמירי כמו דאורייתא, ולא בטלי בכל שדרכו. והערוך לנר תמה אעיקר קושית התוס', מדוע לא נאמר דפליגי בחבילי תלתן שנתערבו בזמן הבית. והיעב"ץ תמה, מנא ליה להתוס' בפשיטות דאם בטלה קדושת הארץ בטל נמי איסור כלאיים, הא יש לומר, דאיסור התלוי בארץ לא פקע אף דפקעה הקדושה. ודוקא מצוות פקעי, משום שהמצוות תלויות בקדושת הארץ. עוד הוכיח, דאיסור כלאיים לאו בקדושת הארץ תליא, דהא בחוץ לארץ איכא הלכה למשה מסיני לאסור כלאיים כדאיתא בקידושין (לו:).

דף פא ע"ב

(ט) גמ', וחביות סתומות. המאירי הביא, יש מפרשים, דהיינו בין חביות יין ובין חביות שמן. ודחה דבריהם, דרק ביין אמרו לפי שחביות סתומות ריהן חזק והן חשובות.

(י) גמ', ר' יוחנן סבר את שדרכו לימנות שנינו וכו'. הריטב"א ביאר דפליגי אליבא דרבי מאיר, האם אסור כל שדרכו לימנות או רק את שדרכו לימנות. [וכן מבואר בתוס' לעיל (עמוד א') ד"ה שאני שונה]. ועוד פירש, דפליגי אליבא דרבנן דאמרו אין מקדש אלא ששה דברים בלבד, דלאו דווקא הני ששה דברים, אלא דוגמא נקטו, והוא הדין נמי דלרבנן כל דבר שדרכו לימנות לא בטל. ואליבייהו פליגי ר' יוחנן וריש לקיש, דריש לקיש דסובר דלרבנן מקדש כל שדרכו, פליגי על רבי מאיר דלרבי מאיר סגי שדרכו למנות לעיתים רחוקות, ולרבנן בעינן שדרכו למנות ברוב הפעמים. וכך פירש הרשב"א.

(יא) תוס' ד"ה כולן ידלקו, וליכא למימר דלניידניהו וכו'. התוס' הרא"ש הוסיף, דאפילו אי איתרמי דניידי מאליהם נמי אסירי משום הך גורה.

(יב) בא"ד, בתוה"ד, והוא דאיתערב ליה חביתא דחמרא וכו' היינו משום דאין נהנה מגוף האיסור וכו'. הקשה בתוס' הרא"ש, הא אית נמי הנאה דבגופיה כגון משרה וכבוסה. ותירץ, דלא שכיחא היא.

(יג) [תוס' ד"ה הראויה, ומשני משום דכולהו שייכי בתרומה. ולכאורה קשה, לריש לקיש דתרומה בזמן הזה דרבנן, בתרומה נמי לאו כולהו

הדרה היוזמי

שהכהן יכול לאכלה, הלכך לענין ישראל הוי דבר שאין לו מתירין. והיפה עיניים ציין **דבירושלמי ביכורים** (פ"ב ה"ב), פליגי רבנן ור' שמעון בביכורים ומעשר שני אי הוו דבר שיש לו מתירין משום דשרי לאכלם בירושלים, וכתב דמשמע דפליגי בסברת רב אשי, ומאן דדחי דבריו בסוגיין, דבגוונא שיש היתר לאכול באופן מסוים, חשיב דבר שיש לו מתירין. [אמנם להר"ן אין ענין זה לזה, דגם דעת הדוחה בסוגיין יכול לסבור כרבנן דאמרי דביכורים הוו דבר שיש לו מתירין, ודוקא הכא חשיב דבר שאין לו מתירין משום דלישראל אין היכי תימצי של אכילת היתר].

ג) **תוס' ד"ה רבי יהודה, בסה"ד**, א"נ כשיאפה אותן וכו'. הקשה בשו"ת **שואל ומשיב** (תנינא חלק ד' סימן ק"א) הא הוה דיחוי, דקודם אפיה נדחה, והאיך חוזר ונראה. ותירץ, דעומד לאפיה וגם בידו לאפות, ולכך לא חשיב דיחוי. ועוד, דכל אחד עומד במקומו ומצד עצמו ראוי להקרבה אלא שנתערבו, ובכהאי גוונא לא הוי דיחוי.

ד) **גמ', בשלמא לר"ל קסבר דרבנן נמי בעי ריבויא**. ביאר הריטב"א, דהוקשה לגמ', לריש לקיש נמי כיון דסבירא ליה דתרומה בזמן הזה דרבנן, למה ליה למימר דרבו חולין על התרומה, הא כיון דהוי דרבנן יש להקל, משום דספיקא דרבנן לקולא. ותירצה דרבנן נמי בעינן ריבויא, והיינו דהצריכו חכמים שיהיה רוב כדי שלא יבואו לטעות להקל גם באיסורין דאורייתא בלא רוב. **והרשב"א** (לקמן עמוד ב') כתב, דהטעם דלא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא, משום דכיון שנפלה תרומה לתוך אחת מהקופות והם במוקף, הוי כאילו שתיהן כלי אחד, ולא שייך בזה ספיקא לקולא.

ה) **גמ', הא מני רבנן היא**. הקשה **המהרש"א**, למה ליה לר' יוחנן למידחק לאוקמי דלא כר' יוסי אלא כרבנן, דתרומה בזמן הזה דרבנן, ומיירי בשלא רבו חולין על התרומה. לימא דמיירי בשרבו חולין על התרומה, ואתי אפילו כר' יוסי דתרומה בזמן הזה דאורייתא. ותירץ, דאכתי יקשה כיון דתרומה בזמן הזה דאורייתא, אפילו אם רבו חולין על התרומה אמאי שרי, הא כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא, וכמו שכתבו **התוס'** ד"ה **אלא**, דהוה מצי לאקשווי ולטעמיך.

ו) **תוס' ד"ה שתי קופות, בתוה"ד**, דליכא למימר כולי האי אוקי חולין אחזקיהו. **בתוס' הרא"ש** הוסיף, דבשתי סאין ושתי קופות פחות שכח שיפול חולין לתוך חולין ותרומה לתוך תרומה, משיפול בסאה אחת של תרומה ושתי קופות.

ז) **בא"ד, בתוה"ד**, שריבה ר' יוחנן בלא רביה. הקשה **הערוך לנר**, היכי משכחת לה דבר זה, הא כיון דמיירי שיודע שלא רבה ההיתר על האיסור, על כרחך דידוע כמה היה ההיתר מתחילה בשתי הקופות. ואם כן, יבדוק השתא באיזו קופה יש יותר ממה שהיה מקודם, וידע להיכן נפל האיסור. וכתב, שהקשה כזאת **הט"ז** (ביו"ד קי"א סק"ב) ותירץ, דמיירי שאינו יודע בעצמו כמה היה בקופות קודם, אלא אמר לו אדם אחר שלא היה בקופות יותר מהאיסור. [ואי אפשר לברר אצלו משום דאינו לפנינו].

דף פב ע"ב

אינה ראויה להתכבד [דומיא דחתיכה של חטאת], ואחר ביטולה נעשית ראויה להתכבד, אינה בטלה. וכתב **התרומות הרשן** (סימן ק"ג) דהוא הדין להיפך, אם קודם ביטולה היתה ראויה להתכבד, ואחר ביטולה אינה ראויה, נמי לא בטלה, משום דאזלינן נמי בתר מעיקרא. **והט"ז** (או"ח סימן רע"ג סק"ו) כתב, דבכהאי גוונא בטל דאזלינן בתר הביטול. **ובשו"ת פנים מאירות** (ח"א סימן צ"ח) הוכיח כדברי התרומת הדשן, מהא דפרוסה של לחם הפנים שנתערבה בחתיכות של חולין אינה בטלה, דראויה היא להתכבד, והא כתבו **התוס'** ד"ה **ככרות**, דחתיכת לחם הפנים לא בטלה, אף דבעלמא פרוסת לחם לא הוי ראויה להתכבד, משום דלחם הפנים חמיר טפי, וראוי להתכבד בו. והא לאחר הביטול אזדא ליה החומרא דכבר בטל. אמנם **הפרי מגדים** (יורה דעה ק"א שפתי דעת סק"א), דחה ראייתו, משום דחתיכת לחם הפנים מעיקרא נמי לא היתה ראויה להתכבד, דאין שייך כיבוד בפני כהנים במקדש, ואם כן ממה נפשך אינו ראוי להתכבד, דמעיקרא אינו ראוי אלא לכהנים, ולבסוף אינו חמור, והוי כלחם חולין שאין לו חשיבות כדכתבו **התוס'**. וסיים דיש ליישב. [אמנם לפי מה שהגיה **הרש"ש** בדברי **התוס'** ד"ה **ככרות**, דשאני לחם הפנים **דחמיר טפי**, דצריך לומר "דחוויר טפי". דהיינו שהוא לחם לבן יותר, ומשובח טפי והוי ראוי להתכבד. מעיקרא לא קשיא, וליתא נמי לראיית התרומת הדשן, דהא ראוי להתכבד בו גם אחר הביטול. (י.צ.ב.).]

דף פב ע"א

א) **גמ', ולר"ל מאי שנא רישא וכו', א"ר רישא וכו', רישא בטומאת משקין דרבנן, סיפא דאורייתא**. כך גרס **רש"י**, ופירש בד"ה **אמר ר' רישא וד"ה וסיפא**, דהטעם דבדאורייתא לא בטיל, משום דסבר האי תנא מין במינו לא בטיל. וברישא בטיל משום דבדרבנן הקילו דליבטיל אפילו מין במינו, ולר' יהודה לא הקילו. וכתב **הרשב"א** דכן גרס **רבינו חננאל**. אלא דהוסיף לגרוס בפירוקא דרב רישא, רישא בטומאת משקין דרבנן, ורבנן לטעמייהו דאמרי טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן, ור' יהודה לטעמיה דאמר טומאת משקין אפילו לטמא אחרים דאורייתא. והיינו לשיטתם דפליגי **בפסחים** (טז). והקשה שתי קושיות ותירצם, דאם כן העיקר שנתחדש בתירוצא דרב רישא דתנא קמא נמי סובר דמין במינו לא בטיל, חסר מן הספר. ועיין שם שהביא גרסא אחרת, וגם לשיטתה נשאר בצריך עיון.

ב) **גמ', והא דרב אשי בדותא היא למאן אי לכהן משרא שרי, וכו'. הר"ן בנדרים** (נב). הביא דעת **הרי"ף**, דפת שאפאה עם צלי (דקיימא לן דאסור למיכלא בכותחא, משום ריח בשר דאית בה). אם נתערבה אפילו באלף לא בטלה, משום דהוי דבר שיש לו מתירין דהא יכול לאכלה עם בשר. והקשה עליו **הרשב"א** (הכא) דמבואר דלא מיקרי חטאת דבר שיש לו מתירין, אף שיש לה היתר באכילת כהן. דלכהן מותר בכל גוונא, ולישראל אסור בכל גוונא. ואם כן הכי נמי האי פת, דהא לאכלה עם חלב אסור לעולם, ומאי מהני לן שיש היתר לאכלה בלא חלב. וכתב הר"ן דלא דמי כלל, משום דפת שאפאה עם הצלי, כל אדם יכול לאכלה ללא חלב. אבל הכא לישראל אין אופן של היתר, ומה מהני ליה מה

הדרה היוזבי

מסכת יבמות דף פב – דף פג

ג טבת – ד טבת התשע"ה

בסריס דודאי לא שייך בה. אבל הרמב"ם (פ"ו מיבום ה"ח) כתב, דאנדרוגינוס לא חולץ ולא מייבם משום דאינו ראוי להוליד. אמנם הטור (אה"ע סימן קע"ב) הביא דעת הר"י והרא"ש דחולץ, וכדעת התוס' שיכול להוליד.

דף פג ע"א

(א) תוס' ד"ה בריה בפני עצמה, בתוה"ד, דבריה דקאמר הכא היינו שהוא ספק. וכן כתבו התוס' ביומא (עד: ד"ה כוי. אבל הרמב"ן כתב, דלשון בריה בפני עצמה, היינו בריה ממש. והא דמטמא בלובן ואודם, משום דרב דריש מ"זכר ועד נקבה תשלחו" למעוטי טומטום, ולא ממעט אנדרוגינוס. וכן משמע בתוס' בבא בתרא (קמא.) ד"ה אלא לאביי. ונבסברת התוס' יש לומר, דקרי ליה בריה בפני עצמה משום דינו ששונה הן מוכר הן מנקבה לא משום עצם מינו.]

(ב) רש"י ד"ה מדשביקה ר' יוסי לבר זוגיה, דאי תנאי היא תרוייהו הוה תני להו. וביאר הריטב"א דכוונתו, דליכא למימר דתנאי היא אליבא דרבי יוסי, דאי סבירא ליה לתנא דברייתא דר' שמעון פליג עליה היה לו להזכירו. וכן כתב הנימוקי יוסף (כו: מדפי הרי"ף).

(ג) תוס' ד"ה ר' יוסי, תימא דלמא הדר מברייתא לגבי ר' שמעון דמתניתין. תוס' הרא"ש תירץ, דמסתמא המשנה נשנית תחילה.

(ד) תוס' ד"ה כי מתעקרא וכו', בסוה"ד, דכיון שתופס אותה סברא עיקר וכו'. כן תירצו התוס' ישנים. ותירצו עוד, דמדאמר לא הכריעו בו חכמים משמע, דשמע לחכמים דאמרי דהווי זכר גמור, ומוכח דברייתא נאמרה אחר מתניתין. ובתוס' הרא"ש פירש, דמדקדק להעמיד דברי ר' יוסי על האמת לדעת איזה עיקר אלמא סבר הכי.

(ה) גמ', אמרי בי רב משמיה דרב הלכה כר' יוסי. פירשו רש"י ותוס' ד"ה הלכה כר' יוסי דהיינו ר' יוסי דמתניתין. אבל הרשב"א הביא דרבינו חננאל, והרי"ף (כו: מדפי הרי"ף) פירשו כר' יוסי דברייתא. וכתב הערוך לנר, דכך משמע מדאמרינן בגמ' הלכה כר' יוסי ולא אמרו כר' יוסי ור' שמעון. וסברא זו נזכרת ברמב"ן. והקרן אורה הוכיח כן, מדשמואל לא הוצרך לומר הלכה כר' יוסי באנדרוגינוס, אלא רב. משמע דדוקא רב הוצרך לכך משום דרצה לפסוק כר' יוסי דברייתא, מה שאין כן שמואל. והקשה הנימוקי יוסף (כו: מדפי הרי"ף), דאם כן הווי סתרו דברי רב הונא אהדדי. (כמו שהקשו התוס'). ותירץ, דאמרי בי רב הכא היינו רב המנונא. והקרן אורה הקשה, דהא בהדיא אמרינן לקמן (בעמוד ב'), דהיינו רב הונא. לכך תירץ, דהר"ח והרי"ף גרסו כגירסת הגמ' בעמוד ב', אמר רב שמואל. ולא כגירסת התוס' שהביא הגליון הש"ס (בעמוד ב'), דגרסי אמר רב הונא אמר רב.

(ו) גמ', שם. הקשו הרשב"א והנימוקי יוסף (כו: מדפי הרי"ף), דהרמב"ם (פ"ו מתרומות ה"ד) פסק כר' יוסי דברייתא, ונכריבנו חננאל שהובא באות הקודמת], דבריה בפני עצמה ממש הוא. וכן כתב בפירוש המשניות דר' יוסי חזר בו, ומאידך פסק (בפ"א מאיסורי ביאה ה"טו), דחייבין עליו סקילה כזכר, דהיינו שהוא זכר ודאי. ותירצו, דסובר דאף לרבי אלעזר בריה בפני עצמה הוא, אלא שחייבין עליו סקילה כזכר מגזרת הכתוב, דכתיב "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה" איזהו זכר שיש

(ח) תוס' ד"ה ירושה ראשונה וכו', פר"ח ראשונה ירושת אברהם וכו' ולא יתכן לפרש כן וכו'. הערוך לנר תירץ, דלענין מעשרות הכל תלוי בקדושת הארץ, ולא איכפת לן שגלו ממנה. אבל חלה דחיובה תלוי בביאתם לארץ, כדכתיב "בבואכם", (דומיא דיובל דתלוי בזמן שכל יושביה עליה). יש לומר, דחיובה פקע כשגלו ממנה. ולהכי קאמר שפיר, דכי אסקינהו עזרא לאו כולהו סלוק ולא חזרו ונתחייבו בחלה.

(ט) בא"ד, בתוה"ד, והשיב ר"י דלמעשרות ודאי לא קדשה וכו' אבל קדושת ירושלים וכו'. בתוס' הרא"ש הוכיח כן, דהתוס' הביאו בהמשך דבריהם מדרש רות, דקדושה שניה לא היתה אלא מדרבנן. והשתא אי נימא דקדושת ירושלים נמי בטלה, וחזרה ונתקדשה בקדושת עזרא. אם כן היתה הקדושה רק מדרבנן, והיאך הקריבו קרבנות בבית שני, הא יש לו דין כמה מדאורייתא. ועל כרחך דקדושת ירושלים לא בטלה.

(י) גמ', וסבר רבי יוחנן דבדרבנן לא בעי ריבויא וכו'. הרשב"א הוכיח מכאן, דגם לר' יוחנן דלא בעי ריבויא, מכל מקום אם רבה האיסור על ההיתר אסור, דהא מדמינן ליה למקוה, ושם איתא דברבו מי פירות אסור. ואפילו היכא דאיכא למימר שאני אומר תרומה לתוך תרומה נפלה.

(יא) תוס' ד"ה נתן סאה, קשה וכו'. הרשב"א תירץ בשם הרמב"ן, דכל שלא שינו מראיו כשר אפילו מי פירות, ואפילו רבו על המים. ורבנן הוא דגזרו בהו.

(יב) גמ', שאני התם דאיכא למימר שאני אומר. מבואר מסוגיין, דהיכא דאיכא למימר שאני אומר אין צריך רביה, אבל היכא דליכא למימר שאני אומר בעינן רוב. ומשמע דסגי על כל פנים ברוב היתר ואין צריך שישים. והקשה הרמב"ן, הא באיסורים דרבנן נמי בעינן שישים. ותירץ, דאיכא תרי גווני אסורי דרבנן, אסורים שיש להם עיקר בדאורייתא, החמירו להצריך שישים, כגון סתם יינן דאיתא בעבודה זרה (לא.), ושומנו של גיד שאסרוהו כגיד עצמו בחולין (צח.). אבל תרומת חוצה לארץ שאין לה עיקר בדאורייתא, וכן בשאובין, סגי ברוב בעלמא. וכתב, דלפי זה הכי נמי הדין בגבינת עכו"ם ובישולי עכו"ם, ומוקצה, כדאיתא בבב"ב (ד:), דעצים שנשרו לתוך התנור ביום טוב והם מוקצה, מרבה עליהם עצים מוכנים ומבטלם. והקשה הרשב"א, הא ברייתא דשתי קופות שנפלו לתוך שני סאין מיירי בסתמא אף בתרומת הארץ שיש לה עיקר בדאורייתא, דלא מוזכר שם דמיירי בחוץ לארץ. ועוד, הא איסור מקוה נמי יש לו עיקר בדאורייתא, דהא מיירי במי פירות שאסור מדאורייתא לעשות מהם מקוה. ולכך כתב, דוודאי דרבנן נמי בכל גוונא בעינן ריבויא כשיעור ביטול, דהיינו שישים או מאה כל חד כדיניה, והא דמשנינן בגמ' "שאני התם דאיכא למימר שאני אומר", לאו למימרא דהיכא דליכא שאני אומר סגי ברוב בעלמא כמקוה, אלא דהיכא דליכא שאני אומר בעינן שישים, והא דבמקוה לא בעינן שישים, יש לומר, דלאו איסור אכילה נינהו, ודוקא באיסורי אכילה הצריכו שישים משום נתינת טעם, אבל בשאר איסורי סגי ברוב.

(יג) תוס' ד"ה תנן אנדרוגינוס נושא, בסוה"ד, דאנדרוגינוס נושא משמע דחייב לישא דמיפקד אפריה ורביה. הערוך לנר הוכיח מכאן, דאנדרוגינוס יכול להוליד, דאי לאו הכי, לא מיפקד אפריה ורביה כמו

הדרה היוזמי

ממה שכתב רש"י יותר "מיום" או יומיים, משמע דהכא נמי איירי בקשתה יום אחד, והניח בצריך עיון.

דף פג ע"ב

(יג) תוס' ד"ה אין אדם אוסר, בתוה"ד, ואומר ר"י בדבר התלוי במחשבה וכו'. הקשה הר"ש בכלאים (פ"ז מ"ד), מעושה מלאכה בפרת חטאת דפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, וחזינן דאוסר במחשבתו דבר שאינו שלו. לכך פירש, דבאמת יכול לאסור דבר שאינו שלו, ועבודה זרה שאני דלא חשיב כלל לתקרובת עבודה זרה כיון דאינו שלו, ובכלאים אינו אוסר משום דכתיב "כרמך". וכעין זה כתבו התוס' ישנים. וביאר הגרע"א (בהגהה לשולחן ערוך אורח חיים סרנ"ג) פלוגתתם, דהתוס' סברו דכל דבר שאינו אוסר בלא המחשבה אין יכול לאסור דבר שאינו שלו. והר"ש סבר, דהיינו דווקא כשהמעשה גופיה אינו איסור כבשוחט לעבודה זרה, אבל כשהמעשה גופיה אסור כמו בפרת חטאת וכלאים, יכול לאסור, אלא דבכלאים איכא מיעוט. (והסיק שם נפקא מינה לדינא, לענין נוטל קדרת חבירו מהכירה בשבת, אם יוכל להחזירה. דלתוס' יכול להחזירה ולר"ש אסור).

(יד) גמ', באנדרווגינוס מה לי אמר שמואל. ביאר הערוך לנר, דאין לפשוט דלא סבירא ליה כרב מדלא חשיב להו, דדילמא בא להוסיף אדרב. וכן בהא דאמרין להלן בגמ' "קושי מה לי אמר רב", אין לפשוט דלא סבירא ליה כשמואל מדלא חשיב להו. משום דפשיטא ליה דהלכה כר' יוסי ור' שמעון דהם רבים, מה שאין כן במתניתין דמצינו הרבה סתמא דלא כר' יוסי, כדהביאו התוס' (בעמוד א') ד"ה כי מיתעקרא. וכן בהרכבה חכמים פליגי עליה.

(טו) תוס' ד"ה אמרי בי רב, בתוה"ד, ור"ת מפרש וכו'. כתב המהרש"ל, דלפי זה היכי דאמרין "אמר רב המנונא אמרי בי רב" היינו בית מדרשו של רב ולא רב הונא. [דהוקשה לו איך רב המנונא קמא שהיה תלמיד של רב אומר בשם רב הונא]. והקשה הישרש יעקב, דדלמא היינו רב המנונא בתרא, ואפילו אם נאמר שהוא קמא, יתכן שאמר בשם רב הונא משום דשניהם היו תלמידי דרב.

(טז) בא"ד, בסוה"ד, וקצת קשה דבפרק המזבח מקדש וכו'. [צריך לבאר דקושייתם גם לשיטת רש"י לפי מה שפירשו התוס' דבריו לעיל, דאמרי בי רב היינו רב המנונא קמא שהיה גדול מר' חסדא. (י.ז.ו.)] אמנם התוס' בזבחים (פז). תירצו, דמצינו שרב הונא רגיל לשבח דברי חסדא כדאמר בגיטין (דף ז.) חסדא שמך וחסדאין מילך, וכן בשבת (פב.) מאי טעמא לא שכחת גבי רב חסדא דמחדדן שמעתתיה. [דהיינו דאין הכרח שמי שגדול מחבירו לא יאמר דברים בשמו].

(יז) גמ', ר' יוסי ב"ר יהודה אומר טומטום לא יחלוץ. כתב הרא"ש (סימן ט), דהכי עבדינן לחומרא. והרמב"ם (פ"ו מיבום ה"ד) כתב, דטומטום חולץ. וביאר הבית יוסף (סימן קעב) דפסק כרבנן, ותמה על הרא"ש אמאי לא פסק כוותיהו. והקשה הערוך לנר, דאם כן אמאי לא כתב או חולץ או מייבם. לכך ביאר דהרמב"ם והרא"ש לא פליגי, ותרווייהו פסקו כר' יוסי ב"ר יהודה לחומרא. והמהרש"ל כתב, דפסק כר' אמי דאמר מאי עביד ליה ר' יהודה לטומטום דבירי וכו'.

בו שני משכבות הוי אומר זה אנדרווגינוס. וכן כתבו התוס' ישנים, דאי לאו זכר הוא לא הוי מרביה קרא. אלא דהקשה הרשב"א, דאם כן, כשמנה הרמב"ם (בפ"א מאיסורי ביאה ה"ד) אלו שמיתתן בסקילה, ומנה השוכב עם הזכר. היה לו למנות גם הבא על אנדרווגינוס, שהרי אינו זכר דבריה בפני עצמו הוא, וממילא איסור בפני עצמו. עוד הקשה, הא ריש לקיש דסבר דספיקא הוא, אותביה ר' יוחנן ממתניתין, דקתני אנדרווגינוס נושא. אלמא אי לאו זכר, ודאי הוא אינו נושא לכתחלה, וריש לקיש נמי דחה תני אם נשא. ועוד, דכל שהוא נושא לכתחילה משמע דאית ליה קנין אישות, ואם כן אף הוא יאכיל בתרומה דאורייתא.

(ז) גמ' פחות מל' יום. פירש המגיה לטורי אבן בראש השנה (י.), דהיינו ימים מעת לעת. אבל הטורי אבן לא כתב כן, דמסתפק שם אי נאמר מקצת היום ככולו.

(ח) גמ', ואם נטע והברין והרכיב יעקור. הקשה התפארת ישראל, שביעית (פ"ב מ"ו בעוה אות ג'), מאי שנא מחורש דלא החמירו כל כך. ויישב, דשאני נטע דמתקיים עונו טפי.

(ט) גמ', רב יהודה אומר כל הרכבה שאינה קולטת בג' ימים שוב אינה קולטת. כתבו התפארת ישראל (אות מ"ג) והמשנה אחרונה, דהוא הדין נטיעה והרכבה. ונקט הרכבה לרבותא, דסגי בג' ימים. ובפסחים (נג.) איתא, דהוא הדין השרשה בזרעים. ועוד איתא התם, דפעמים נמשך הזמן יותר כגון בגריד.

(י) רש"י ד"ה צריך ל' ול', בתוה"ד, דכל ל' לפני שביעית כשביעית. ביאר הערוך לנר, דדוקא שביעית שצותה התורה על שביתת הארץ אף דהוא לא עביד מידי, דכתיב "ושבתה הארץ שבת לד'", איכא קפידא שלא יקלוט בה. ומסתמא כשצותה התורה "בחריש ובקציר תשבות" אתוספת שביעית, כדין שביעית קאמר, דאשבייתת הארץ קאי. אבל בשבת חובת הגוף היא, דלא כתיב שבייתה על הארץ אלא על האדם. מותר לנטוע ל' יום קודם שבת, אפילו שיקלוט בשבת, דהא האדם לא עביד מלאכה. אבל התוס' ד"ה לדברי האומר סברו דתוספת דינו כשבת. והמנחת חינוך (מצוה שכ"ו אות א') כתב, דשביעית היא חובת קרקע. (ושם) באות ו' כתב לחקור, אי שרי לזרוע בתוספת שביעית אף שיקלוט בשביעית דומיא דשבת או אסור, ודלא כערוך לנר. והשפת אמת בראש השנה (ט.) ביאר, דמה דילפינן מ"בחריש ובקציר תשבות", היינו לומר, שהשבייתה מעבודת הארץ המבוארת בקרא בשנה השביעית, מתחלת מערב שביעית, ועל כן תוספת שביעית דינה כשביעית לענין עבודת הארץ. וכן כתב התורת זרעים (שביעית פ"א מ"א).

(יא) תוס' ד"ה לדברי האומר, בתוה"ד, ומוקי לה כרבי מאיר. הריטב"א בראש השנה (י.) כתב, דהא דבעינן שיעלה לו שנה לערלה. היינו משום: דאי ימנה שנת השביעית לשנה ראשונה של ערלה ויאכל מהפירות ג' שנים אחרי שביעית, יסברו האנשים שנטע האילן בשביעית.

(יב) רש"י ד"ה דיה חדשה, בתוה"ד, שאין באה על ידו לזיבה, אם לא ראתה ג' ימים רצופים קודם ראש חודש. הקשה הערוך לנר, הא איתא בנדה (לח.) דסגי בב' ימים. ותירץ, דהתם איירי דנתקשה בחודש ט' יום אחד, דאו מצטרף לב' הימים של חודש ח', דשדינן ליה בתר רוב. ורש"י איירי בגוונא דנתקשה יותר מיום אחד, לכך צריך ג' ימים. אבל הקשה,

הדרה היוזמי

מסכת יבמות דף פג – דף פד

ד טבת – ה טבת התשע"ה

לכך לימדוהו דאנדרוגינוס חייבין עליו סקילה בזכר, דממעטינן מ"את זכר" דאין חייבין עליו בב' משכבות, והוא הדין דרשינן "את ד' אלוקיך תירא".

פרק ואלו מותרות

ג) רש"י ד"ה אח כשר, בתוה"ד, כדילפינן מ"ובת כהן כי תהיה לאיש זר". הקשו הגרע"א והישרש יעקב, דהא לעיל (סט.) ילפינן הא דחלל פוסל בביאתו מ"ולא יחלל זרעו", אבל מ"כי תהיה לאיש זר" לא אתיא, דזר אצלה מעיקרא בעינן. ותירץ הערוך לנר, דסבירא ליה לרש"י, דמתניתין פליגא אברייתא. וסברה, דלא בעינן זר מעיקרא.

ד) תוס' ד"ה יש מותרות, בסוה"ד, דאף על גב דמכח בעל רמיין קמי יבם וכו'. ביאר הנימוקי יוסף (כו: מדפי הרי"ף), דכיון דאטורות לבעל הוה אמינא דהויא כאשת סריס, דאינו ראוי להקמת זרע ואין חיוב יבום.

ה) רש"י ד"ה ולא מזונות, בתוה"ד, ולוותה ואכלה. כתבו התוס' בבא מציעא (סז.) ד"ה הממאנת, דליכא לאוקמי מתניתין בלוותה ואכלה, דבכהאי גוונא אלמנה לכהן גדול נמי לית לה מזונות, אלא איירי לאחר מיתה. וכתב התוס' יו"ט, דלהרמב"ם [הובא לקמן (פה.) אות יא], דסבירא ליה דלא למנה לכהן גדול יש מזונות בלוותה, אפשר לאוקמי מתניתין בכהאי גוונא. ולרש"י, יש לומר דפירש כן משום הסלקא דעתך בגמ' לקמן (פה.), דמספקינן באלמנה שלוותה ואכלה, אם יש לה מזונות.

ו) בא"ד, הוא תובעה והיא תובעת את בעלה. ביאר הנימוקי יוסף, (כו: מדפי הרי"ף), דהטעם דאינו תובע מהבעל, משום דלא אמר לו להלוות. וברא"ש בכתובות (פרק יב סימן ה') כתב, דיגבה מהבעל מדינא דר' נתן. ז) מתני', ולא בלאות. הקשה התוס' יו"ט, אמאי לא תנן לכל הי"ג קנסות דפירקין לקמן. ותירץ הלוקוטי מהרי"ח, דמתניתין לא נקטה אלא הדינים שחלוקים בהם שניות וחייבי לאוין, ושאר הקנסות איתנהו נמי בחייבי לאוין. [וצריך עיון דבתוספתא (פ"ב מ"ג) מבואר, דבחייבי לאוין זכאי במציאתה והפרת נדריה ועוד. (י.ו.י.).]

ח) מתני', אלמנה לכהן גדול וכו', יש להן כתובה. הקשה החזון יחזקאל (תוספתא פ"ב ה"ג ד"ה כדי שתהא), דהא טעמא תקינו כתובה לאלמנה, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כדלקמן (פט.), והכא אדרבה תהא קלה. ותירץ, דכיון דהכיר בה, ואדעתא דהכי נסבה, הויא דומיא דאילונית בכתובות (ק:): דיש לה כתובה משום דהכיר בה.

ט) רש"י ד"ה והא כולה פרקין, בסוה"ד, דהא נפקא לן בפרק ב' מועלתה יבמתו השערה. הקשו הרשב"א והריטב"א, הא למסקנא לעיל (כ:): הטעם משום גזירה אטו ביאה שניה, וכדמייתו התוס' בד"ה ולא אתי. [וכן הקשה בחידושי הגרע"א]. ותירץ הקרן אורה, דמשמע ליה לרש"י דסוגיא דשמעתין סברה, דחולצת ולא מתייבמת, מן התורה. מדאמרינן בשמעתין "וכ"ת האי תנא סבר נישואין הראשונים מפילין", ואי טעמא משום גזירה, מאי נפקא מינה, הא בבתולה נמי שייך למיגור אטו ביאה שניה, משום דאית בה נמי לא תעשה. אבל אי מקרא ילפינן דאינו עולה ליבום, שפיר סלקא דעתך, היכא דבנישואין הראשונים היתה ראויה ליבום, לא אמרה תורה דאין עולה ליבום כיון דעשה דיבום קדמה לעשה ולא תעשה

יח) גמ', שמא יקרע ונמצא סריס חמה. הקשו הגרע"א והערוך לנר, על פירוש הרמב"ם (בפירוש המשניות) ור"ע מבטנורא דכתבו, דטומטום שנקרע לר' יהודה הוא סריס אדם. ותירץ הערוך לנר, על פי מה דלכאורה קשה, מאי פריך מטומטום דבירי, הא לעיל אמרינן דסריס חמה יש לו רפואה, ודלמא אותו האיש נתרפא. ועוד, אמאי אמר ר' יהודה לא יחלוץ ולא אמר לא ייבם דקודמת היא. ועל כרחק, דר' יהודה סבירא ליה דהווי סריס אדם דאין לו רפואה, ונקט לא יחלוץ, לאשמועינן דאפילו חליצה אינו צריך, ודלא כרבי עקיבא. והרמב"ם אתי לפרש דברי ר' יהודה, והגמ' אליבא אולא לשיטת ר' יוסי בר' יהודה. עוד כתב, דצריך לומר, דר' יוסי סבירא ליה כרבי עקיבא דסריס חמה אינו חולץ, דאי סבירא ליה דחולץ מה תירצו התוס' בד"ה שמא יקרע.

יט) גמ', מאי בינייהו אמר רבא לפסול במקום אחים. הקשה הישרש יעקב, למא יאסור על האחים והא הוי ספק ספיקא שמא ימצא נקבה, ואפילו אי ימצא זכר שמא יהא סריס. והכריח מלעיל (סז.) דחשיב ספק ספיקא, אפילו באפשר לברר לאחר זמן. ותירץ, דהאיכא בינייהו מדובר כשכבר נקרע ונמצא זכר, דהוי ספק אחד. דהא קאי גם אר' יהודה דמתניתין דאיירא בכהאי גוונא, [ודלא כהקרן אורה לקמן אות כא]. והרש"ש תירץ, דהכא אינו ספק ספיקא כיון דאפשר לברר, ולא דמי להא דלעיל (סז.), דהכא כשיתברר שהיה סריס עבר עבירה בביאתו.

כ) גמ', שם. הקשה הערוך לנר, אמאי יאסור על האחים, נסמוך מחצה נקיבות למיעוט סריסים והוי רובא דפטור. ותירץ, דכיון דאפשר לחלוץ לא סמכינן ארובא.

כא) גמ', שם. כתב הרמב"ם (פ"ו מיבום ה"ד) דאם נקרע חייב ביבום וחליצה. וביאר הקרן אורה, דפסק כן משום דבבבא בתרא (קכו:) איתא, דטומטום שנקרע אינו נעשה בן סורר, ואי חשיב ספיקא פשיטא, דהא סריס אינו נעשה בן סורר כדתניא לעיל (פ.), אלא על כרחק דאינו ספק סריס. אבל הטור (קעב) כתב, דעדיין חשיב ספק סריס. ולהרמב"ם הכא איירינן בגוונא דלא נקרע. [ודלא כהישרש יעקב באות יט.]. והערוך לנר כתב, דלהרמב"ם איירינן בידוע שאינו סריס.

כב) תוס' ד"ה לא לכל, בתוה"ד, ומייתי ראייה דבריה הוי. אבל התוס' בבבא בתרא (קמא.) ד"ה אלא, ביארו, דמייתי ראייה דספק הוא.

כג) גמ', מטמאין בגדים אבית הבליעה. כתב הרמב"ם (פ"ג מאיסורי מזבח ה"ג), דטעמא דרבנן דאינו קדוש, אינו משום דהוא בעל מום. אלא משום דהוא ספק זכר ספק נקיבה, וחשיב כמין אחר.

דף פד ע"א

א) גמ', ואמר שמואל לא קדושין בתמורה. ביאר הערוך לנר, דהוצרכו לזה, דלא נדחה דטעמא דר' אליעזר דאין קדושין, משום דאיכא תנא בבכורות (מא.) דחשיב לאנדרוגינוס בעל מום. לכך הביאו דברי שמואל דאין קדושין בתמורה, ואם כן על כרחק אין הטעם משום דהוא בעל מום, דבעל מום קדוש בתמורה.

ב) גמ' ולא הניחוני ללמוד אלא דבר אחד. ביאר הערוך לנר, דחששו שבא לקנטר ולבייש רבם כדאיתא בקידושין (נב:), ואינו חושש לכבוד חכמים דדילמא אינו דורש "את ד' אלוקיך תירא" לרבות תלמידי חכמים.

הדרה הדרה

חידוש כל כך, דפשיטא דאי אחד ישראל ואחד מצרי הלך אחר הפסול, אבל בדברי רב דימי איכא רבותא, דאפילו אי שניהם פסולים, אזלינן בתר הפסול יותר.

(יז) בא"ד, ועוד דר' שמעון מתיר הנקבות מיד. הקשה הגרע"א, הא לתוס' האיסור הוא משום דהישראלית אסורה למצרי שני, ובהא ר' שמעון נמי מודה.

(יח) גמ', לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים. הרמב"ם (בפירוש המשניות) והמאירי, גרסו במתניתין "כשר שנשא כשרה". ודייקו מהכי דהוזהרו כשרות להנשא לפסולים. וכתבו דלא קיימא לן כמתניתין, ולא הוזהרו, וכדאיתא בגמ'. ובחדושי הר"ן הביא דהבבלי פליג בזה על הירושלמי (פ"ט ה"א).

(יט) גמ', דהא תני ליה חייבי לאוין. התוס' בסוטה (ו). ד"ה אשת כהן הקשו, אמאי לא תני במתניתין אשת כהן שנאנסה ויש לו אח חלל, דאסורה לבעלה ומותרת ליבמה. ותירצו דזה בכלל חייבי לאוין. ומהרש"א (שם) כתב, דלפי מה שתירצו מיישב נמי אמאי לא תני סוטה דאסורה לזה לזה. והרש"ש (שם) העיר עליו, דהא הויא בכלל חייבי עשה.

(כ) גמ', אי הכי יש לו אח כשר נמי כשר לקהל מכלל וכו'. כתב הערוך לנר, דהוי מצי להקשות מיניה וביה, דאי כשר לקהל ולא לכהונה, למה אסור בחללה. ואם כן מה שייך אסורות ליבמיהן. אלא דניחא ליה להקשות מהלשון.

(כא) תוס' ד"ה שויר פצוע דכא, בתוה"ד, אלא כשנעשה מעשה באשה. ביאר בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא קמא ח"ג סי"א), דאם לא נשתנה אלא הבעל, לא שייך לומר במותר לה נאסרה, דהא היא לא נאסרה אלא הבעל נאסר, והרי היבם לא נאסר.

(כב) גמ', לימא מסייע ליה חלל שנשא כשרה. התוס' יו"ט ביאר, דדיוק הגמ' מבבא קמייתא דאיתא שמותרות לבעליהן. והקשה האור גדול, דלמא מאי דמותרות לבעליהן היינו משום דכבר נשאה וחיללה בביאתו, אבל לכתחילה אסור. לכך ביאר בדרך אפשר, דהוכיחו דאם כן הווי לה למשנה השניה למתני חלל שקידש כשרה שיש לו אח כשר, כעין דתני ברישא כהן גדול שקידש את האלמנה. ועל כרחך דגם בכהאי גוונא מותרות בעליהן. (וסיים, בצריך עיון קצת).

(כג) גמ', לא יקחו מלמד שהאשה מוזהרת. הקשה הרשב"א, דתיפוק ליה משום לפני עיור. ותירץ הריטב"א, דלא מלקינן משום הא כיון דהוי לאו שבכללות. וביאר הערוך לנר, דאף על גב דלא קאי בתרי עברי נהרא, שייך הכא לפני עיור, דהרי בכל אשה יצטרך להסכמתה, ולא יוכל לחטוא לבד, ואפילו אי איכא אחרת דמסכמת לו, דילמא הוא חפץ דוקא בה. ועוד, דהמשנה למלך כתב (פ"ד ממלוה ולוה ה"ד), דהיכא דעבדי תרווייהו לאיסורא עובר המכשיל אלפני עיור אפילו היכא דלא קאי בתרי עברי נהרא.

(כד) [רש"י ד"ה עונשים, בתוה"ד, אבל עשה לא הוי עונש הלכך מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. אין כוונת רש"י לומר דמהכא ילפינן לפטור במצות עשה שהזמן גרמא, דבקיודשין (לה). ילפא לה הגמ' מתפילין. אלא דאתי למימר שאם עשה היה עונש, לא הייתי לומד

דאיסורא. והערוך לנר הוכיח כן, מדאמרינן בגמ' ולא אתי עשה ודחי לא תעשה, ומשמע דאפילו אי בעלו לא קנו. ואי טעמא משום גזירה, הא אם בעלו קנו כדאיתא לעיל (כ:).

(י) תוס' ד"ה והא כוליה פרקין, בתוה"ד, דבחללה איכא נמי עשה דקדושים יהיו. הקשה בהגהות הב"ח (אות ג), הא הגמ' לעיל (כ:), הדרא מעשה זו, ולא מסתבר דלא הדרא אלא לענין אלמנה לכהן גדול. וכתב המצפה איתן, דהתוס' בבבא מציעא (ל). ד"ה הא כתבו להדיא, דלא הדר אלא לענין אלמנה לכהן גדול, אבל בחללה איכא האי עשה

דף פד ע"ב

(יא) תוס' ד"ה וכי תימא, בתוה"ד, דלהחמיר הוא דאמר הכי. והרשב"א והריטב"א הקשו, איך יפקע ממנה איסור חללה, ומאי שנא מבגרה תחת אחיו דאסורה לו. ותירצו, דכוונת הגמ' דאפילו אי טענה לומר דפקע האיסור, איכא למידחי, מחלל שנשא כשרה. והערוך לנר תירץ, דאין כוונת הגמ' דאי נישואין הראשונים מפילים מותרת ליבם, אלא, דלמא לא נקט בתולה משום דנישואין הראשונים מפילים, ובשעת הנישואין לא שייך לומר מותרת לבעלה, דאז מותרת גם ליבמה. והחזון יחזקאל (פ"א ה"א ד"ה מתה בתו) תירץ, דאי נישואין מפילים, הויא כמאורסת ליבם מנישואי אחיו, ואינו זיקה בעלמא, אלא הוי כאירס האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול דקיימא לן לעיל (סא). דמותר לכונסה.

(יב) גמ', הא ודאי משום סיפא משום דקבעי למיתני כהן גדול וכו'. כתב רש"י ד"ה דוקא, דנאסרה לאחיו ההב"ט. וביאר המהרש"א, דלא אמרינן משום מציעתא, כהן גדול שקידש את האלמנה. דהתם נקט אלמנה משום אסורות לבעליהם, ולא משום היבם, מה שאין כן בסיפא.

(יג) גמ', שם. ביאר הערוך לנר, דלא נקט בעולה, משום דבעולה ואלמנה היינו הך. והוקשה לגמ' אמאי לא נקט בתולה דפשוט יותר.

(יד) רש"י ד"ה נסיב כי אורחיהו, שלישי נשא ישראלית. כתב המהרש"א, דישראלית לאו דוקא נקט והוא הדין שלישי, דסבירא ליה דהא דקהל גרים לא איקרי קהל, היינו דוקא הם עצמם, אבל בניהם הוו ישראלים גמורים ודלא כתוס' ד"ה אי נסיב, וכן ביאר הרש"ש. והוכיח זאת מהא דאמרינן דלקמן (צט). דאיש ואשה פעמים שמולידין חמש אומות, כגון גוי, ממזר ועבד, גר וישראל. אם כן חזינן דגר וישראל תרי מילי נינהו. אלא דהקשה, דבקיודשין (עה). איתא, דגר עד י' דורות מותר במזורת, חזינן דלא איקרי קהל.

(טו) תוס' ד"ה אי נסוב, בתוה"ד, דלא מצינו למינקט כולה מילתא בחד גברא. ביאר המהרש"א, דהוקשה לתוס', אמאי איירי בתרי גברי ותרי איתתי, הא עיקר האיסור באשה, ומצי למימר בתרי גברי וחד איתתא. ותירצו, דכיון דעל כרחך צריך לומר תרי גברי, אידי דהכי נקט תרי איתתא. ועל רש"י [הובא באות הקודמת] אין להקשות אמאי איירי בתרי גברי, הא מצי למימר בחד גברא דנסיב ב' נשים, שניה וישראלית, דהרי עיקר הנפקא מינה בנשים. דכיון דלרש"י הנפקא מינה על ב' אנשים ונשים, הכי עדיף טפי, כדחזינן בהמשך התוס' דהקשו אמאי לא נקט דלהוי קאי אתרווייהו.

(טז) בא"ד, ואומר ר"י דלא פריך. ביאר התוס' ישנים, דבלא רב דימי אינו

הדרה היוזמי

מסכת יבמות דף פה

ו טבת התשע"ה

דמחל לה.

ז) **תוס' ד"ה ולותה ואכלה, בתוה"ד**, מיבעיא ליה אם יש לבית דין לפסוק לה מזונות. **הרא"ש בכתובות** (סימן ה') הקשה, דפשטא דמתניתין דהתם לא משמע דאיירא בשפסקו לה בית דין. ועוד, דאי אמרת דפסקו לה, אמאי נקט לותה, היה לגמ' לומר כגון שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות, ומיבעיא ליה אי פוסקים לה מזונות. לכך פירש, לותה כפשוטו. [ועיין לקמן באות י].

ח) **גמ', אמר ליה לית לה. הקשה הריטב"א**, אם כן, היכי תני **בתוספתא** (פ"ב ה"ג) דזכאי במעשי ידיה, והא מעשי ידיה תחת מזונות, ואין לה מזונות. ותיריך, דגוונא דהתוספתא בשכבר זן אותה ושתקה, על כן זכאי במעשי ידיה, ולרבותא, דלא אמרינן שמחל לה.

ט) **גמ', והתניא יש לה. כתב הריטב"א**, דיש מפרשים דלא פריך לה רבי אלעזר אלא דהגמ' פריך לה, דאי רבי אלעזר ידע לברייתא מאי איבעי ליה. והוא עצמו כתב, דאפשר לומר דרבי אלעזר הקשה כן וידע הברייתא, אלא דלא ידע פירושה, ופריך מהו פירושה.

י) **גמ', אית דאמר אמר ליה תניא יש לה. ביאר המהרש"א**, דלאיכא דאמרי נמי איירי בלוותה ואכלה, דדוקא בכהאי גוונא יש לה לאחר מיתה, אבל בלא לוותה אין לה אפילו לאחר מיתה. אלא דללישנא בתרא, אף בלוותה שייך הטענה ד"בעמוד והוצא קאי מזוני אית לה". **והרשב"א** כתב, דגם ללישנא קמא שייך בלוותה הטענה ד"בעמוד והוצא קאי", אפילו שהנידון על לשעבר, משום דאם היתה תובעתו קודם שלוותה היתה נפטרת. [ועיין לעיל אות ז' בדברי הרא"ש].

יא) **גמ', שם. הרמב"ם** (פכ"ד מאישות ה"ד) פסק, דבלוותה ואכלה יש לה. וביאר **הישרש יעקב**, דיש לה לאחר מיתה, אבל **המגיד משנה** ביאר, דיש לה מחיים. והקשה, דבגמ' חזינן דאין לה. ופירש, דלמד בגמ', דלאיכא דאמרי הספק ביושבת תחתיו, ועלה פשטו דדוקא לאחר מיתה יש לה, אבל בלוותה יש לה אפילו מחיים.

דף פה ע"ב

יב) **רש"י ד"ה איכא דאמר, בתוה"ד**, והא חלוצה לכהן לאו דאורייתא אלא דרבנן. הקשה **התוס' יו"ט, דרש"י במכות** (יג). **ד"ה גרושה חלוצה** כתב, דחלוצה דאורייתא. ותיריך **הליקוטי מהרי"ח**, דרש"י התם איירי ללישנא קמא דהכא, דלהאי לישנא צריך לומר דרב לא התקשה אמאי יש לה כתובה, או משום דסבירא ליה דחלוצה דאורייתא, או משום דחמיר כדאורייתא.

יג) **גמ', מאי איכא בין רבי לר' שמעון בן אלעזר. הרשב"א** גרס, "מאי בינייהו", ופירש, דהקושיא מה בין הני לישני אליבא דרבי. וביאר, דהא דלא אמרו איכא בינייהו חלוצה, דהוי דרבנן ולא מרגילתו. משום דלתרי לישני יש לה כתובה, דכיון דמרבינן לה מגרושה בדילי מיניה כדאורייתא, ודלא **כליקוטי מהרי"ח** [עיין באות הקודמת]. עוד ביאר, דעדיפא לגמ' נפקא מינה בדאורייתא. וכתב **הקרבן אורה**, דלגירסתינו אין להקשות דחלוצה איכא בינייהו, דלרבי יש לה כתובה ולר' שמעון לא. דהא לר' שמעון בן אלעזר נמי יש לה כתובה, כיון דהיא וולדה נפסלים, ולא פליגי אלא באיסור תורה ומרגלא ליה.

מתפילין לפטור מצות עשה שהזמן גמרא דהא בעינן לאקושי לחומרא. (ח.ו.).

דף פה ע"א

א) **גמ', וטעמא דכתב רחמנא בני אהרן ולא בנות אהרן. הקשה הערוך לנר**, דלמא התם בעינן מיעוט, משום דמרבינן **לקמן** (קיד). קטנים, מ"אמור ואמרת", דדרשינן להזוהיר גדולים על הקטנים, והוה אמינא לרבות נשים מקל וחומר מקטנים כדמצינן לענין **הקהל בקידושין** (לד:). ותיריך, דעדיפא מיניה משני.

ב) **רש"י ד"ה איכא דאמרי, בסוה"ד**, סלקא דעתך אמינא ליגמר מטומאה דלאו שאין שוה בכל הוא. ביאר **הערוך לנר**, דאף על גב דלהאי לישנא לא מפלגינן מסברא בין שוה בכל ללא שוה, מכל מקום כיון דחזינן דבאינו שוה פטורה, הוה אמינא לחלק ביניהם מכח הקרא, דאין לומר דנלמד מטומאה לפטור גם בשוה בכל, דהא לחומרא מקשינן.

ג) **גמ', ר' פפא ור' הונא בריה דר' יהושע איקלעו להינצבו לאתריה דר' אידי בר אבין בעו מיניהו. ביאר הערוך לנר**, דהטעם דלא שאלו לרב אידי מתחילה אלא לבסוף, אף שהיה מרא דאתרא וגם ידע התשובה כדחזינן לקמן, היינו משום דסברו דאם ירצה להתיר יצטרך להביא ראיה ממתניתין, חלל שנשא כשרה, דמאי כשרה כשרה לכהונה, כדלעיל. וצריך לומר, דנקראת כשרה משום דישאל לא ישא כהנת, כדפירש **רש"י לעיל** (פד:). **ד"ה מאי כשרה**. וזה לא ירצה לומר, דהא איתא **בפסחים** (מט.) דרב אידי נשא כהנת. ואף דלתלמיד חכם מותר, לא ירצה להחזיק עצמו כתלמיד חכם, ויאסור להם. לכך שאלו לרב פפא, ולא ידעו דגם הוא נשא כהנת, כדאיתא התם, ורב פפא לא רצה לפסוק להם מטעם זה, והלכו לרב אידי ואמר דמותר בלא ראיה, כיון דכך פסק רב.

ד) **גמ', שניה לבעל ולא שניה ליבם יש לה כתובה, ביאר הרשב"א**, דמספקינן היכא דכנסה ואינו רוצה לקיימה, ואפילו חי עמה כמה שנים, דאם רוצה עדיין לקיימה ודאי שחייב כתובה, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ואם לא יתחייב הוי ביאת זנות. וביאר **הנימוקי יוסף** (כו). מדפי הרי"ף, דהספק הוא הגדרת הקנס, האם חשיב כאילו אין לבעל נכסים, ואם כן יהיה לה מהיבם. או דקנסו שלא יהיה לה כתובה, ואם כן גם מהיבם לא יהיה לה.

ה) **גמ', שם. מספקינן בירושלמי** (פ"ט ה"ד), בשניה ליבם ולא שניה לבעל אי יש לה כתובה מבעל או לא. וביאר **הים של שלמה** (סימן ה'), דהספק באופן שייבמה, אי יהיה לה כתובה מנכסי הבעל כיון דלו היתה מותרת, והוי כזינתה אחר מיתתו דיש לה כתובה, או דקנסו אותה. **והקרבן אורה** ביאר על פי **הרמב"ן**, דמספקינן בגוונא דלא ייבמה, אי יהיה לה כתובה מהיבם, אבל מהבעל ודאי דיש לה, וכתב **הרשב"א**, דמדלא הסתפק בהא הבבלי, משמע דודאי יש לה. [ועיין בדבריו דמשמע דפירש כהים של שלמה]. וכתב **הריטב"א**, דאם כנסה היבם אפילו להבבלי אין לה כלל כתובה.

ו) **גמ', בעא מינה רבי אלעזר מר' יוחנן אלמנה לכהן גדול וכו' היכי דמי אילמא וכו'.** ביאר **הנימוקי יוסף** (כו). מדפי הרי"ף, דלא מצי למימר דאיירי דאכלה תחתיו ותובע מה שאכלה, דבכהאי גוונא ודאי פטורה כיון

הדרה הדרה

זונה. ותיירץ, דעדיפא מינה משני, באופן דשכיח טפי.

דף פו ע"א

(א) רש"י ד"ה **תרומה לכהן**, בסוה"ד, ועוד מדקמהדר ליה רבי אלעזר. ביאר **המהרש"א**, דהא דמשני בגמ' "אלא אימא נותנו", אינו מגיה דברי רבי אלעזר. אלא מתרץ דמתירו היינו נותנו, ונקט מתירו משום דשמע מרבי מאיר שם איסור.

(ב) גמ', **בו ולא במעשר**. ביאר **הערוך לנר**, דרבנן דרשי מיניה דבו חייב מיתה ולא במעילה, וכרבנן דפליגי ארבי **בסנהדרין** (פג.). ומ"עליו" דרשי לרבות חומשו כמוהו, כדדרשינן **בבבא מציעא** (נד.). **ובישרש יעקב** ציין לתוס' לעיל (עג.). **בד"ה מה שאין כן**. [ואפשר דכוונתו למה שכתבו שם, דדרשינן מבו למעט מעשר שני. (י.ו.ו.)].

(ג) תוס' ד"ה **מה תרומה טובלת**, בתוה"ד, וקשה לר"י מעשר ראשון נמי כתיב ביה תרומת מעשר. ותיירץ **המהרי"ט**, (חלק א, סימן כה), דכל זמן שלא הפרישו המעשר אינו נחשב טבול לתרומת מעשר, דעדיין לא חל עליו חיוב להפריש. **והישרש יעקב** תירץ, דבעי קרא להיכי דהקדים והפריש התרומת מעשר קודם שהפריש המעשר ראשון.

(ד) בא"ד, ועוד אי מטעם זה. תירץ **האתוון דאורייתא** (סימן ב), דתרומה הויא דומיא דקדשים דלא זכו הכהנים משולחן גבוה אלא אחר זריקה, והכי נמי זוכים אחר הפרשה. ועיין **לקמן** (פו.) אות ו' מה שקשה בדבריו.

(ה) גמ', **אף מעשר ראשון אסור לזרים**. **התוס' יו"ט דמאי** (פ"א מ"א) כתב, דלא אשתמיט תנא בשום דוכתא למתני, דלרבי מאיר דסבירא ליה במתניתין דמעשר ראשון אסור לזרים, בדמאי יהיה חייב להפרישו ולמכרו ללוויים. ומוכח דאפילו לדידיה, הואיל ובמעשר ליכא חיוב מיתה אלא לאו בעלמא לא גזרו. **ובתוס' הגרע"א** (שם) כתב, **דמתוס' ביומא** (נו.). **ד"ה הלוקח יין** משמע דצריך, דכתבו גבי מפריש דמאי, דמעכב המעשר לעצמו למאן דאמר מעשר ראשון מותר לזרים. ומשמע דלמאן דאמר אסור, אינו מעכב.

(ו) תוס' ד"ה **אי מהתם**, בתוה"ד, וי"ל דשמא אין בו מיתה. הקשה **בהגהות מהר"י לנדא**, **דבמדרש איכה** על קרא "גַלְתָּהּ? הַיְהוּדָה מֵעֵינֵי" (איכה א, ג) מפורש דחייב מיתה. **והמצפה איתן** הוסיף להקשות **דמירושלמי דמאי** (פ"ד ה"ג), חזינן דחייב מיתה. ותיירץ, דהתוס' לשיטתם **בבכורות** (נד.) **ד"ה ושני מינין**, דפעמים דנקט חייב מיתה לאו דוקא, אלא חומר דרבנן כעין איסור מיתה, ונפקא מינה לאלקויי טפי, או לקוברו בין רשעים גמורים.

(ז) תוס' ד"ה **מאי אינה אוכלת**, בתוה"ד, ועוד דכיון דכל לא תוכל וכו' הוה ליה למיתני בהדיא הכי. כתב **הערוך לנר** (בגמרא, ד"ה אינה נותנת), דהא דנקט במתניתין האי לישנא, ולא נקט בפירוש אינה נותנת רשות. לאשמועינן, דאינה נותנת רשות אלא למה שאוכלת, והיא שאינה נותנת רשות, משום דעדיין אינה נשואה, ממילא אינה אוכלת. וכדעת **הרמב"ם** (פ"ד מתרומות הי"ב) דאשה לא תתרום אלא על מה שהיא אוכלת אבל לא על הכל. [ונראה דלדבריו לא קשיא קושיית תוס'].

(ח) רש"י ד"ה **ה"ג מר בריה דרבינא**, בתוה"ד, באכילה ממש ורבי מאיר. ביאר **המהרש"א**, (על רש"י ד"ה מאי אינה אוכלת) דלא רצה לומר

(יד) גמ', **ממזרת ונתניה איכא בניניהו**. רש"י ד"ה הא היא מרגלא ביאר, דאיכא תקנתא לממזרים כר' טרפון. **בחלקת מחוקק ובבית שמואל** (סימן ד') נסתפקו, אם עמוני ומואבי מותרים בשפחה. וכתב **הקרבן אורה**, דהכא חזינן דאפילו בן נתניה מותר בשפחה, והוא הדין עמוני ומואבי. והיינו, **לרבינו תם בתוס' לעיל** (עט.). **ד"ה ונתנינם**, דנתניה אסורה בקהל מדאורייתא. אבל **לתוס' (שם)** דאסורה מדרבנן, על כרחך יפרשו הגמ' דבנתניה מרגלה ליה משום דבנה מותר בלא שתינשא לשפחה.

(טו) תוס' ד"ה **ממזרת ונתניה**, בסוה"ד, מכל מקום מקפיד הוא על בניו שאינם כהנים. **והריטב"א פירש**, דלא מרגילתו כיון דהיא נעשית חללה. **והמהרש"א** כתב, דחללה לא מרגילתו, משום דאיכא תרי לאוין, איסור אלמנה וחללה, וגם נפסלת וכמו שכתבו **התוס' בסוף ד"ה ולרבי מתיא**. וכתב **המהרש"א** דהא דלא משני הכא כן, משום דרצו לתרץ גם לפי שינויא קמייתא בתוס' שם.

(טז) בא"ד, שם. הקשה **הערוך לנר**, דבגמ' אמרינן לאיכא דאמרי דרבי קאמר לה, דבחלוצה לא מרגילתו, משום דקפסיל לה, ולא אמרינן משום דפסיל זרעה. ותיירץ, דודאי בחלוצה אפילו בבת ישראל יש סברא דלא מרגילתו כיון דזרעה נפסל מדרבנן, אלא דהש"ס נקט בפשיטות דפעמים גם היא נפסלת.

(יז) גמ', **ולרבי עקיבא דאמר יש ממזר מחייבי לאוין**. הקשה **הגרע"א**, דאפשר לומר ממזר שהחזיר גרושתו ממזרת איכא בניניהו, דמרגילתו כיון דזרעו בלאו הכי הוה מזרים.

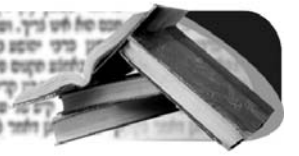
(יח) גמ', **ולרבי אלעזר בן יעקב דאמר יש חלל**. הקשה **הרמב"ן**, לימא בעולת עצמו איכא בניניהו, דמודה רבי אלעזר דאינה מתחללת, דסופה להיות בעולה תחתיו **בדלעיל** (נט:). וחייב להוציא מדרבנן. ותיירץ, דלא פשיטא לן דחייב להוציא, דרב אשי פליג **לעיל** (ס.). ואמר, דאם נשא נשוי. **והריטב"א** תירץ, דהא כתבו **התוס' (שם)** ד"ה **שאינו משלם**, דהא דמוציאה אינו אלא מדרבנן, ואם כן לכולי עלמא אין לה כתובה.

(יט) רש"י ד"ה **הא לא מרגלא ליה**, דניחא לה לשתות. הקשה **הריטב"א**, דילמא נטמאה ולא ניחא לה לשתות. ותיירץ, דכיון שבא עליה בעלה חזקה אין אדם רוקק בכוס ושותהו, וודאי בירר דטהורה היא, ואם כן ניחא לה לשתות.

(כ) רש"י ד"ה **סוטה ודאי**, בסוה"ד, הכל מודים בבא על סוטה שאין הולד ממזר. הקשו **הרמב"ן והרשב"א**, לשיטת הר"ח דהוי ממזר מדרבנן, וכדאיתא **לקמן** (דף פז:). הא הכא מוכח דאינו ממזר. לכך כתבו, דלא כר"ח ולא דמי להא דלקמן דמחמרינן משום דהקילו בתחילה.

(כא) תוס' ד"ה **ולרב מתיא בן חרש**, פי' בקונטרס וכו' וקשה דכיון דגירשה. **הרשב"א והריטב"א והרמב"ן** פירשו, דרש"י איירי דלא גירשה, ומחזיר סוטתו, היינו שמחזירה ממה שריחקה. והקשו, אם כן, אמאי אית לה כתובה, הרי כל שאינה שותה אינה נוטלת כתובה. ותיירצו, דאיירי שחזר וכתב לה. עוד תירצו, דכיון שברצונו החזירה ומנע אותה מלשתות אין לה להפסיד.

(כב) בא"ד, אלא יש לומר. הקשה **התוס' מהר"ם** (הובא בתוספי תוספות הוצאת טלמן), לימא דאיכא בניניהו, כגון שבעל ספק סוטתו ועשאה זונה ונישאת לאחר ושוב נעשית ספק סוטה, דהשתא מרגילתו דהיא כבר

הדרה היוזמי

מסכת יבמות דף פו – דף פז

ז טבת – ח טבת התשע"ה

דוקא לעניי לויים. הקשה המהרש"א, איך סלקא דעתין למימר דדוקא לעניי לויים קאמר, הא לפי זה אי אפשר יהיה לבאר הקרא ד"והיה הפהון בן אהרן עם הלויים בעשר הלויים" (נחמיה י, לט) דמיניה ילפינן לעיל קנסא. וכן קשיא לפירוש הר"ר יוסף בתוס' ד"ה מפני מה דבלשכה היו נותנין אותה לכהנים, משום דעניי שכיחי בהו. וכתב, דצריך לומר דדברי תוס' אלו שייכי קודם תוס' ד"ה מפני מה, וכדחזינן בתוס' בכתובות (כו.) ד"ה אין בטר וד"ה בטר דקנסינהו שכתבו כדבריהם שבשמעתין, והקדימו דבריהם אלו לפירוש הר"ר יוסף.

(יז) בא"ד, דאיכא למיחש דלמא אתי למיכליה. הקשה הערוך לנר, דבתרומות (פ"ט מ"ד) גבי גידולי תרומה חזינן דלא חיישינן להכי. והא דחיישינן לכך לענין מתנות עניים (שם מ"ב), היינו משום דנטלים לבדם, אבל היכי דהבעל הבית מחלק לא חיישינן, ומעשר ראשון הבעלים מחלקים. [נאמנן צריך עיון דלאחר זמן הביעור נוטלים העניים לבדם כמו שהביאו התוס' לקמן (ק.) בד"ה מעשר, מנדרים (פד.) (י.ו.ו.) ויש לומר, דאף דכך הדין אם נשאר לאחר זמן הביעור, מכל מקום לכתחילה צריך לקיים מצות נתינה.]. ותירץ, א. דרבי מאיר היא דסבר דמעשר אסור לזרים, ואזיל לשיטתו בפסחים (יא.). דחיישינן דלמא אתי למיכל. ב. דלכתחילה לא מתקנינן דבר דאתי ביה לידי תקלה. ג. דשאני מעשר דאסור מדאורייתא מגידולי תרומה שנאסרו מדרבנן.

(יח) בא"ד, וכדתנן בגיטין המלוה וכו'. המהרש"א בכתובות (כו.) הקשה, דלמא מאי דנותנין אינו מתורת ליה אלא מתורת עניות. ותירץ, דלא מוכח כן אלא לבתר דמוכח דניתן גם לעניים ישראלים וכהנים, ואי לעניי לויים נמי דוקא ולא לעשירים לויים, לא הוי ליה להזכיר כלל בכל הנהו לויים אי לאו דניתן להם בתורת לויים. אבל אם נאמר דלעניים לויים דוקא ולא לעניים ישראלים וכהנים, שפיר נקט בכל הנהו לויים. דאף על גב דלעניים מינייהו דוקא, מכל מקום אתי לאפוקי עניי כהנים וישראלים. (יט) תוס' ד"ה ומבני לוי, והא דתנן בקידושין י' יוחסין. תירץ התוס' יו"ט בקידושין (פ"ד מ"א), דהא דנאמר ולא מצאתי מבני לוי היה בעודו בבבל, אבל אחר זה כתיב ואשלח לאליעזר וכו' ויביאו לנו וכו' מבני מחלי בן לוי וכו'. ומאי דקנס אותם היינו משום שלא עלו מעצמם עד ששלחו אחריהם.

(כ) מתני', ניסת לישראל. הקשה הפורת יוסף, דהרי בנישואין קיימא לן כרבי דבתרי זימני הוי חזקה, ואיך ניסת לשלישי.

(כא) [רש"י ד"ה מת ולה ממנו ולד וכו'. בתוה"ד, ואע"ג דקרא בבת כהן כתיב מרבין מיניה בגמרא (לקמן פז.) וכו'. יש לבאר דבריו דאין כוונתו למילף מהתם. אלא שהביא ראיה שכך נקטה הגמ' בפשיטות. דעיין בדבריו לעיל (טט:) ד"ה אם כן שכתב בתוה"ד, הא פשיטא לן דכיון דכהנת גופא מפסלא בורע מישראל, כל שכן ישראלית האוכלת בתרומה משום בעלה כהן.]

דף פז ע"א

(א) מתני', בת כהן שניסת לישראל. כתב הרמב"ם (פ"ו מתרומות הי"ט) דדינא דמתניתין שייך נמי אי ניסת תחילה לכהן ולבסוף לישראל, משום דאזלינן בטר זרע בתרא. והקשה הערוך לנר, מנא ליה דהיינו טעמא

כבשיוניא קמא, דכולה מתניתין איירי לענין חלוקה על הגורן, ודלא כרבי מאיר. משום דהוקשה לו אמאי גזרו לא ליתן לגרושה בת לוי, והא ליכא איסור זרות במעשר, אלא על כרחך מתניתין רבי מאיר היא. והקשה הישרש יעקב, הא לרבנן נמי יש לגזור, משום דלא יקיים מצות נתינה. לכך פירש, דבגמ' משמע דאתיא כרבי מאיר, דמקשינן "וליתעמיך גרושה בת לוי מי לא אכלה במעשר", ואי דלא כרבי מאיר אמאי הדגישו בת לוי, הא בת ישראל נמי אוכלת.

(ט) רש"י ד"ה גרושה בת לוי מי לא אכלה במעשר, ואמאי בת לוי שנתארסה לכהן, דקתני אין חולקין לה מעשר בגורן בשביל בעלה. הקשה הרשב"א, והא רבי מאיר סבירא ליה מעשר ללוי ולא לכהן, ותירץ, דיטול בשביל אשתו דמותר להם. ובהגהות רבי שמחה מדעסויא תירץ, דמתניתין איירא אחר הקנס, דגם לרבי מאיר נותנים לכהנים. (י) גמ', אי הכי מאי איירא מאורסת וכו'. כתב הישרש יעקב, דהוא הדין דקשיא מאי איירא בת לוי לכהן. אפילו בת כהן לכהן ובת לוי ללוי נמי. אלא דבשיוניא דמשני אידי וכו', מתורץ נמי הא.

דף פז ע"ב

(יא) גמ', יצא כהן שאין יכול לאוכלו בבית הקברות. הקשה הערוך לנר, הא מצי לאכול על ידי שידה תיבה ומגדל, וכדאיתא בעירובין (ל.), ואפילו אי נימא דסבירא ליה לרבי עקיבא דאוהל זרוק לאו שמייה אוהל, הרי יכול לאכול כשמיטמא למת מצוה או לקרוביו. ותירץ, דאי איירי בכהאי גונא מאי אתא קרא לאשמועינן.

(יב) תוס' ד"ה מי שיוכל, בסוה"ד, ויש לומר דאף על גב. וכו'. הקשה הקרן אורה, אם כן, מהיכא פשיטא לגמרא לעיל (עד.) דלרבי מאיר מעשר ראשון אסור לערל, הא אפילו לטמא שרי, וכל שכן לערל דקיל טפי. לכך פירש, דלא כתוס', ולא סבירא ליה לרבי מאיר כרבי עקיבא, אלא, דאפשר ליתן מעשר ראשון לכהן, ורק לזרים אסור. וכדכתבו רש"י לעיל (עמוד א') ד"ה תרומה, והתוס' (שם) ד"ה תרומה.

(יג) גמ', עקיבא בתרמיילו ואנא חיי. ביאר בעין אליהו, דאיתא ברש"י קידושין (כו.) ד"ה נתון לעקיבא בן יוסף, דהיה גבאי צדקה. ואיתא בשבת (נד:) דרבי אלעזר בן עזריה עשיר היה, דתריסר אלפי עגלי היה מעשר מעדריה כל שתא. וזה מה שכונן רבי אלעזר, דעקיבא נוטל לעניים ואני איני עני, שעני חשוב כמת, ואני חי שאני עשיר. וכתב שזו גם כוונת המהרש"א (חידושי אגדות כאן).

(יד) גמ', ואי קאתית בתורת חלוקה. ביאר הערוך לנר, דעל ידי שפתח הפתח לבית הקברות, היה מגלה טעמו של רבי אלעזר, משום דהשתא בעל השדה יוציא המעשר לרבי אלעזר דרך בית הקברות ויטמא, ואם כוונת רבי אלעזר היה ליטול בתורת חלוקה יקפיד עליו, דהא רצה לאכול בטהרה, אבל אם כוונתו היה בתורת קנסא, וליטול לימי טומאתו שכהנים בימי טומאתן עניים, לא יקפיד.

(טו) גמ', עכשוו אין מעמידים שוטרם אלא מישראל, כתב הגר"א (בביאורי אגדות), דמכאן ראיה לרש"י בגיטין (נט:) ד"ה נתפרדה חבילה, דאם אין כהן אין דין קדימה ללוי.

(טז) תוס' ד"ה מר סבר, בתוה"ד, וקנסא לעניים דקאמר הכא אין לפרש

הדרה הירמי

לענין חזה ושוק, דדרשינן "כל טהור בביתך יאכל". ובחידושי רבי מאיר שמחה תירץ, דדרשינן בתורת כהנים (אמור פ"ה) "והיא בתרומת", היא אינה אוכלת, אבל מאכלת אמה [היינו שהבן מאכיל], ואם כן לא מצי למימר דאינה מאכלת אלא תרומה ולא חזה ושוק, דאם כן אמאי כתב "הקדשים" למעט הבת דאינה חוזרת לחזה ושוק, והא אפשר ללומדו בקל וחומר מאמה שאוכלת בתרומה, ואף על פי כן אינה אוכלת בחזה ושוק. כל שכן הבת, דלא אכלה בתרומה. [ולכאורה בזה יש ליישב נמי קושיא קמייטא דתוס', דעל כרחק המיעוט דאינה אוכלת בקדשים איירי בחזרת לבית אביה, אבל אוכלת בשביל בנה מפורש דאוכלת. (י.ז.ו.)]. והקרן אורה תירץ, דלא מצי למימר דלא איירי בחזה ושוק, דהא כתיב "קנין כספו ויליד ביתו הם יאכלו", והם הרי אוכלים גם בחזה ושוק. דכתיב "היא בתרומה הקדשים לא תאכל", משמע הא הם יאכלו.

(ט) בא"ד, שם, לכאורה צריך עיון, מדוע לא הקשו התוס' למאן דדריש מ"לחם אביה תאכל", לחם הקנוי לאביה. דהרי כתיב "הם יאכלו בלחמו" דמשמע דוקא לחם שלו, ולא מה שזכו משולחן גבוה. (ג.מ.פ.) ויש לומר, לפי מה שפירש המלבי"ם דהלימוד ד"מלחם אביה תאכל" לחם הקנוי לאביה, היינו מהא דשינה הכתוב ולא כתב מלחם אלוקים תאכל, כמו שמוגדרים הקדשים הנאכלים. ולא ממשמעות. א.ד.ב.]

(י) גמ', עשה עובר כילוד, כתב הערוך לנר, הא אפילו אליבא דריש לקיש לעיל (לו.). מה שעובר פוטר היינו דוקא כשייצא לאויר העולם, וכל מה שאמר היינו מחמת הספק, ואם כן מה שייך לומר שעשה עובר כילוד וללמד לענין דאורייתא לאכילת תרומה. וכן הקשה המלוא הרועים, ונשאר בצריך עיון.

דף פז ע"ב

(יא) גמ', דרכיה דרכי נועם. פירש רש"י ד"ה דרכיה וכו', חו שהיה לה בן וכו', ומת בנה אם תאמר תחלוץ הרי היא מתגנה על בעלה. והריטב"א פירש, דאם אין אתה עושה מתים כחיים, כשיש לה בנים תנשא, וכשימות הבן תצא ותהא זקוקה ליבם. [ולכאורה דבריו צרכים עיון, דמאי טעמא סבר דתצא והרי אין עליה אלא איסור לאו, ותודקק לחליצה כמו שכתב רש"י. ואולי כוונתו למאן דאית ליה דאין קדושין תופסין ביבמה לשוק. ובהגהות הגר"א על הריטב"א חידש דלריטב"א אי אפשר חלוץ לאשת איש. ועיין שם בארוכה.] והקשה, אם כן תחלוץ קודם שתינשא אף שיש לו בנים. ותירץ, דכשיש לה זרע אינה חליצתה כלום, קל וחומר מחלוץ למעוברת.

(יב) גמ', שם. הקשה הערוך לנר, אכתי בן שהוא גוסס לא יפטור מיבום, דבזה לא שייך "דרכי נועם", כמו שכתבו התוס' לעיל (יז.): ד"ה אשת, גבי אשת אחיו שלא היה בעולמו, והאם היתה מעוברת עמו כשמת אחיו, דליכא בהא משום דרכי נועם, דהיתה צריכה להמתין קצת כמו שהוכיחו מירושלמי. ובאהלות (פ"א מ"ו) איתא דפוטר. (עיין באות הבאה).

(יג) גמ', ת"ל דרכיה דרכי נעם וכו'. ונעשה מתים כחיים לענין תרומה מק"ו. לכאורה דברי הגמ' תמוהים, דאיך סלקא דעתן למילף בקל וחומר מיבמה, הרי טעמא דביבמה עבדינן מתים כחיים, משום דרכי נועם, וזה לא שייך בתרומה. ובעיקר לדברי התוס' (שהבאנו לעיל אות י"ב), שדייקו

דמתניתין, דלמא בת ישראל אינה אוכלת בשביל בנה הכהן, משום דאיכא תרתי לריעותא דאביה ישראל ובנה האחרון ישראל, אבל בבת כהן דליכא אלא חדא לריעותא תאכל. ותירץ, דכתיב "זרע אין לה ושבה אל בית אביה", ומשמע דלא תליא אלא בזרע, דאם לא כן, לפעמים יש לה זרע ואף על פי כן שבה אל בית אביה כגון בבת כהן. וברוך אמונה (שם) תירץ, דאי דינה הכי, הוה ליה לתנא לאשמועינן בבת כהן שניסת לכהן תחילה ואחר כך לישראל, דאוכלת. דהוי חידוש טפי.

(ב) גמ', דהדרה אכלה משום בנה מנלן. הקשה הרמב"ן, אמאי בבנה סתם פשיטא ליה דמאכילה משום דדרשינן "ויליד ביתו הם יאכלו" וקרי ביה יאכלו, כדהביא רש"י לעיל (סז): ד"ה ילוד מאכיל. והא צריך לה לגופיה ללמד שבניו אוכלים דלא מצי למילף הכי מקנין כספו, משום דדוקא בן שיש בו שוה כסף אוכל, כדאיתא בגיטין (מג.).

(ג) רש"י ד"ה בת ובת, ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה. הקשו הרמב"ן והרשב"א, הא כבר דרשו מיניה לעיל (סט.) לרבות בת ישראל ולוי דנפסלות בביאת עכו"ם ועבד. ותירצו, דהכא יליף מ"ובת כהן כי תהיה אלמנה", דדרשינן ובת דהתם גם א"ובת כהן כי תהיה לאיש זר" (דרשינן ג' פעמים ובת).

(ד) תוס' ד"ה ואימא פרט, בתוה"ד, ועל זה צריך לומר וכו'. הקשה התוס' הרא"ש, הא על נשואה לא בעינן לדבי ר' ישמעאל, דמקרא מלא הוא, "ונדר אלמנה וגרושה". לכך פירש, דקושית הגמ' אמסר האב לשלוחי הבעל. והערוך לנר ביאר דעת התוס', דצריך לדבי רבי ישמעאל. משום דהוה אמינא דהכא כיון דחזרת לתרומה חוזרת נמי לנדרים, ולא דמי לשאר אלמנות. דהתם אינם חוזרות לשום דבר.

(ה) תוס' ד"ה היאך אני קורא, היכא דנתארמלה. כתבו כן לאפוקי מפירוש רש"י בכתובות (מט.) ד"ה אלא ארישא. ותוס' (שם) ד"ה ואימא הקשו על פירוש.

(ו) גמ', פרט לחזה ושוק דמשולחן גבוה קזכו. הקשה האתון דאורייתא (כלל ב), הא תרומה נמי זכו משולחן גבוה, כמו שכתבו תוס' לעיל (פו.). ד"ה מה תרומה. וכן הקשה להתשב"ץ (זוהר הרקיע במ"ע חרו"נ ז"ז) שכתב, דביכורים משולחן גבוה קזכו. והא פשוט דכהנת החזרת לבית אביה חזרת גם לאכילת ביכורים, כמו לאכילת תרומה, כדמוכח ברמב"ם (פ"ג מבכורים ה"ה). דכל האוכל בתרומה אוכל בביכורים, מלבד אונן שאוכל בתרומה ולא בביכורים. וקשיא מהכא דאינה חזרת לחזה ושוק משום דכהנים משלחן גבוה קזכו. ותירץ, דשאני חזה ושוק דגם אחר שזכו משולחן גבוה אינו משלהם לכל דבר, ואינה שלהם גם בשעת אכילה. מה שאין כן תרומה דכשניתנה להם מגבוה לגמרי ניתנה להם, שתהיה שלהם ככל קנייניהם. והוא הדין שחזרת לביכורים כמו לתרומה, כיון דגם משלחן גבוה קזכי דביכורים עניינו כן, שמשניתנו להם מהגבוה לגמרי ניתנו להם.

(ז) תוס' ד"ה התם כתיבי מיעוטי, בסוה"ד, ומיהו קשה למאן דדריש. כתב המהרש"א, דקושיא זו קשיא אף אי לא ילפינן מהכא דחזרת אוכלת בשביל בנה, דהא מהכא ילפינן הא דאלמנה אוכלת בשביל בנה, ובוה הרי אוכלת ודאי אף בחזה ושוק, והיכי אכלה והא כתיב "לחם".

(ח) בא"ד, שם. התוס' הרא"ש תירץ, דפשטיה דקרא דיליד ביתו איירי

חדף היומיומי

מוסכת יבמות דף פז

ח טבת התשע"ה

דכל קל וחומר סותר לחבירו.

טו [גמ', ת"ל זרע אין לה והרי אין לה. לכאורה צריך עיון, דמאי שנא מיבום, הא התם נמי כתיב "ובן אין לו". ואפילו הכי מפרשינן דבשעת מיתה קאמר כרש"י ד"ה דרכיה, והכא נמי נפרש כן, מכח הקל וחומר. ויש לומר, דביבום כתיב ומת אחד מהם ובן אין לו, ואם כן שפיר יש לפרש דקאי ובן אין לו ארישא דקרא. "ומת אחד מהם", דהיינו דשעת מיתה היא הקובעת. אבל גבי תרומה לא כתיב מיתה בקרא, אלא כי תהיה אלמנה וגרושה זרע אין לה, ומשמע דכל זמן שהיא אלמנה וגרושה בעינן שזרע אין לה. (א.ג.א.).

מהירושלמי, דשייך לומר גבי אשת אחיו שלא היה בעולמו. שאם ימתינו זמן מועט אף דבעת מיתת הבעל היתה פטורה מיבום, עדיין תחול עליה זיקה משום דהווי דרכי נועם. אמנם בקובץ הערות (ס"ו א') דייק, דכוונת רש"י בד"ה דרכיה, בדבריו-על כרחק בן אין לו משעת מיתה קאמר. דאין זה טעם הפטור. [וממילא שפיר נמי להכי אף בגוסס מעיקרא פטרינן]. ולהכי שייך למילף מיניה גם לענין תרומה. (א.ג.א.)
יד) גמ', ונעשה מתים כחיים לענין תרומה. הקשו התוס' בזבחים (טז:): ד"ה כל חדא, אמאי דיינינן לדון קל וחומר לב' הצדדים ולא אמרינן כל חדא וחדא תיקום בדוכתא כדאמרינן בזבחים (שם). ותירצו, דשאני התם

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דף היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומיומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:30 - 10:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן זכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת הספר ח"כ בפט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>